

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

21 березня 2019 р.

**Львів
2019**

Тридцять п'яті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2019.- 187 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Бабак Аліна Миколаївна
студентка, Університет державної
фіскальної служби України*

*Скорик Марина Олегівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри економічної теорії,
Університет державної фіскальної
служби України*

ІНВЕСТИЦІНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Із запровадженням ринкових відносин в Україні посилилася конкурентна боротьба між господарськими формуваннями в аграрній сфері. Підприємствам дедалі важче самотійно виробляти й реалізовувати сільськогосподарську та промислову продукцію. Конкурентні переваги продукції та підприємства в цілому досягаються лише шляхом інтеграції, яка полягає в посиленні економічних і виробничих зв'язків між країнами, галузями, підприємствами, й іншими суб'єктами світового ринку. Міжгалузева інтеграція дозволяє підвищити ефективність як окремого підприємства, так і галузей економіки аграрної сфери, що забезпечить виробництво достатньої кількості продуктів харчування та створить передумови для нарощування потенціалу промислових підприємств.

Питанням інвестицій в аграрний сектор економіки України займаються наступні дослідники: П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдован, В.В. Юрчишин, Н.І. Патика, М.І. Кісіль, М.О.Скорик, та ін. Однак значна кількість питань вимагає додаткових наукових досліджень та є актуальними сьогодні.

Аграрний сектор національної економіки — секторальна одиниця української економіки, яка є стратегічно важливою та забезпечує Україні продовольчу незалежність і дає значній частині сільського населення робочі місця, що не менш важливо. Валовий внутрішній продукт в аграрному секторі економіки на кінець 2017 р. становив 127,3 млрд грн, близько 20% [4, с.125], 17% - таку частку ВВП формує аграрний комплекс України на 2018 рік (з урахуванням переробної промисловості).

Економічні можливості аграрного сектора України використовуються не повністю. Аграрний сектор забезпечує більше 50% фонду споживання населення та є одним із лідерів серед секторів економіки в товарній структурі експорту та займає друге місце, а також вже багато років має позитивне зовнішньоторговельне сальдо [4, с.134]. У той же час дотації аграріям з держбюджету становлять 1% ВВП. Варто зазначити, що 484 тис. українців зайняті в сільському, лісовому і рибному господарстві станом на вересень 2018 року.

Зазначимо, що ціни на зернові та зернобобові значно збільшилися – на 53%. Зростання протягом звітної періоду зумовлювалося активним попитом експортоорієнтованих компаній. Також збільшилися ціни на продукцію тваринництва та насіння олійних культур на 6,4% та на 20,5% відповідно. Ціни на таку продукцію, як картопля та плоди та ягідні культури, знизилися на 4,9% та 17,2% відповідно [4, с.135].

Ефективне господарювання не можливе без поповнення обсягів фінансових ресурсів для збільшення оборотного капіталу та інвестування діяльності суб'єктів господарювання. Збільшення коштів через залучення інвестицій з метою поповнення оборотних активів, дасть можливість оновити основні засоби виробництва та збільшити прибутковість господарюючи суб'єктів [2, с.10].

Отже, успішний розвиток аграрного сектора економіки неможливий без інвестиційних ресурсів. На кожному етапі розвитку їх спрямовують на розв'язання різноманітних завдань, сукупність заходів і витрат по яких характеризує масштаб інвестиційної проблеми в секторі. Зі зміною економічних умов та стану матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки змінюється масштаб цієї проблеми, стратегія її розв'язання, а також напрями, пріоритети, механізми і завдання. Інвестиційні завдання, що успішно розв'язувалися суб'єктами господарювання й відповідними органами управління на кожному етапі розвитку, мали належне наукове обґрунтування. Узагальнення результатів безперервно накопичуваного багаторічного досвіду системних наукових досліджень інвестиційної проблематики в Україні має важливе значення як для удосконалення їх організації та планування, так і для розроблення й упровадження науково обґрунтованих заходів щодо підвищення ефективності інвестицій в аграрному секторі економіки [1, с. 86].

Капітальні інвестиції в сільське, лісове і рибне господарство в січні-вересні 2018 році склали 45,3 млрд грн. Тобто обсяги капіталовкладень збільшилися проти відповідного періоду 2017 року всього лише на 7,7%, в 2018 році в порівнянні з попереднім роком темп росту капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки значно сповільнилося. При цьому в цілому по країні частка аграрного виробництва у вкладеннях за 9 місяців

цього року теж зменшилася (-2,4%) у порівнянні з показниками трьох кварталів минулого року — до 13,4%. Про це повідомив провідний науковий співробітник відділу інвестиційного і матеріально-технічного забезпечення Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», кандидат економічних наук Микола Кисіль, посилаючись на дані Державна служба статистики України.

На розвиток сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних з ними послуг направлено 98,5% капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки держави. При цьому вкладення в лісове господарство зросли на 38,5%, а в рибне господарство — на 5,4%.

Капітальні інвестиції в виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у січні-вересні 2018 року склали 14,7 млрд грн. Темп їх приросту був вище, ніж у сільському господарстві-12,6% [5].

В 2019 році слід очікувати подальшого уповільнення інвестиційної активності в сільському господарстві. А це зумовить негативний вплив на приріст валового внутрішнього продукту, оскільки між показниками капітальних інвестицій на 1 га сільгоспугідь і валового регіонального продукту існує взаємозв'язок - коефіцієнт регресії становить 0,6, пояснив учений. Тому необхідні додаткові заходи по активізації інвестиційної активності в сільському господарстві та інших секторах аграрної економіки, здійснення яких в умовах посилення військових і інших погроз досить проблематично.

Отже, маючи потужний потенціал і значні природні ресурси в сільському господарстві, Україна має вживати конкретні заходи для вирішення наявних проблем із забезпечення стабільної роботи цієї галузі та долучитися до позитивного досвіду інших країн, що сприяло б подальшому ефективному розвитку аграрної галузі, покращенню необхідної законодавчої бази й інвестиційного у галузі, дбайливому ставленню до землі та раціональному використанню земельних ресурсів, стабільному забезпеченню населення країни високоякісними продуктами тощо.

Література:

1. Кисіль М.І. Наукові дослідження інвестиційних проблем в аграрному секторі економіки / М.І. Кисіль // Економіка АПК.-2016.-№ 6.- С.84-96.
2. Скорик М.О. Державне регулювання аграрного сектору економіки: кредитна сфера / М. О. Скорик // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.-2016.-Вип. 12,Т. 2.- С.77-84.
3. Патика Н.І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток / Н.І. Патика //Інвестиції:практика та досвід.-2018.-№5.-С.26-31.

4. Бурачек І.В., Михайленко Н.В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. / І.В. Бурачек, Н.В. Михайленко //Глобальні та національні проблеми економіки.-2018.- Вип.21.-С.134-137.
5. Прогноз: Інвестиції в АПК сповільняться в 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://agravery.com/uk/posts/show/prognosz-investicii-v-apk-spovilnatsa-v-2019> (дата звернення: 12.03.2019)

*Вязмікіна Ірина Анатоліївна
викладач кафедри загальної
економічної теорії та економічної
політики Одеського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: Звєряков
Михайло Іванович, доктор
економічних наук, академік,
Одеського національного
економічного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ФІГУРИ КАПІТАЛІСТА В ЕПОХУ ФІНАНСІАЛІЗАЦІЇ

Питання, пов'язані з викликами фінансиалізації економіки – тобто зростання важливості та частки фінансового сектору у економіці турбує економістів-теоретиків та відповідальних за проведення економічної політики вже на протязі декади, починаючи з світової економічної кризи, яка охопила розвинуті країни у 2008 р.

Вчені гетеродоксального напрямку вважають, що період фінансиалізації бере свій початок у кінці 70-их – початку 80-их р. р. як результат дії неоліберальної економічної політики. Наряду з іншими, однією з ключових характеристик цього періоду вважається переорієнтація мотивів діяльності найманих менеджерів великих корпорацій навіть нефінансового сектору, на зріст капіталізації компанії на фондовому ринку, а не на максимізацію прибутку. [1] Це, в свою чергу, приводить до надування фінансових бульбашок та відтоку капіталу з реального сектору економіки. Тобто ми можемо констатувати наявність протиріччя між потребами розширеного відтворення капіталу у реальному секторі економіки, пов'язані з необхідністю підвищення продуктивності праці шляхом інвестицій у новітні технології, та можливістю швидкого доходу, який можна одержати на фінансових ринках. Для того щоб краще

зрозуміти ці процеси пропонується звернутися до категорії фінансового капіталу, яка вперше була введена науковий оборот австрійським вченим Рудольфом Гільфердингом на початку ХХ-го сторіччя [2]. Бурхлива концентрація виробництва та капіталу привела до виникнення монополістичних союзів спочатку у промисловості, а потім і у банківській справі розвинутих на той час економік світу. Набула свого поширення акціонерна форма власності на засоби виробництва. Саме поширення акціонерної форми капіталу створило умови для підсилення концентрації виробництва з одного боку, а з іншого потребувало розвитку фондового ринку, як частки фінансового ринку, водночас концентрація позичкового капіталу потребувала адекватного розвитку ринку капіталів. Таким чином слід зробити висновок, що процес монополізації та процес розвитку фінансового ринку та фінансового сектора – це нерозривні, взаємопов'язані та взаємообумовлені процеси, тобто фінансиалізація економіки не виникає внаслідок якоїсь помилки у економічній політиці а є об'єктивним та закономірним процесом.

Прагнення до одержання монополістичного прибутку привело до злиття монополій у промисловості та банківських монополій, тому що тільки таким чином їх власники забезпечували собі стійке монополіне становище на ринку. Акціонерна форма власності зробила цей процес можливим, тому що дозволила одержати контроль над капіталами акціонерного товариства які значно перевищували власний інвестований капітал. Таким чином формується капітал нової якості – фінансовий капітал, представником якого стає *фінансовий магнат*, або *фінансовий олігарх*.

У радянській політичній економії вважалося, що фінансовий капітал формується на відриві капіталу-власності, яку персоніфікував у собі фінансовий олігарх, та капіталу- функції, яку виконував найманий менеджер, однак, практика довела, що і капітал як власність і капітал як функція зосереджені у руках фінансового магнату, тобто у цьому сенсі немає різниці між фінансовим олігархом, як представником монополізованого капіталу та звичайним капіталістом-промисловцем епохи вільної конкуренції. Оскільки панування монополій хоч і є основною характеристикою сучасного капіталізму, однак конкуренція все одно існує поряд з монополією, що спонукає володаря контрольного пакету акцій корпорації, так само як і капіталіста епохи вільної конкуренції турбуватися про зниження витрат та підвищення ефективності виробництва для того, щоб одержати максимальний прибуток. Відмінність між ними полягає у тому, що фінансовий олігарх за допомогою системи участі спроможний контролювати капітали акціонерного товариства, які перевищують його власний авансований капітал у декілька разів. З іншого боку, розвиток акціонерного капіталу

дав можливість фінансовому капіталісту одержувати *установчий*, або *емісійний прибуток* який залежить від капіталізації компанії на фондовій біржі, і у цьому полягає його основна відмінність від капіталіста-промисловця, типового для XIX сторіччя. В свою чергу, вартість компанії на фондовому ринку, як відомо, знаходиться у оберненій залежності до норми позичкового проценту і не має прямого відношення до вартості реально функціонуючого капіталу. Практика довела, що топ-менеджери корпорацій вимушені діяти в інтересах мажоритарного акціонера – на сучасному етапі праця найманого менеджера частково оплачується акціонерними опціонами, щоб мотивувати останніх до діяльності, направленої на підвищення капіталізації компанії. [3, 31–38.]

Таким чином саме ця обставина, що фінансовий магнат одночасно уособлює у собі риси капіталіста - промисловця, типового для вільного конкурентного середовища, та суто грошового капіталіста – капіталіста-рантьє, який одержує спекулятивний дохід від операцій з фіктивним капіталом, напряду не пов'язаним з процесом виробництва і є тим протиріччям яке пояснює зміну мотивів діяльності топ-менеджерів великих корпорацій в умовах бурхливого розвитку фінансових ринків та інструментів.

Неоліберальна економічна політика провідних держав, направлена на те, щоб протистояти зниженню норми та маси прибутку, яка фіксується деякими вченими наприкінці 70-их років минулого сторіччя, якраз і створила ці різноманітні можливості для одержання інших форм доходу від операцій з позичковим та фіктивним капіталом, тим самим на якийсь час дозволила реставрувати норму прибутку, та зберегти статус-кво великого капіталу.[4]

Література:

1. Lapavitsas C. Profiting without producing. How Finance exploits us all / Costas Lapavitsas. – London: Verso, 2013. – 370 с.
2. Гильфердинг Р. Финансовый капитал. Исследование новейшей фазы развития капитализма / Рудольф Гильфердинг. – Москва: Издательство социально-экономической литературы, 1959. – 492 с.
3. Harvey D. A Brief History of Neoliberalism / David Harvey - Oxford: University Press, 2005.
4. Roberts M. The Long Depression: Marxism and the global crisis of capitalism / Michael Roberts., 2016. – Haymarket Books. 360 p.

*Грінченко Раїса Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний
університет*

ОЦІЮВАННЯ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ

Формування власної системи адаптації підприємства до змін зовнішнього та внутрішнього середовища базується на спрощенні системи аналізу та оцінки власних адаптаційних можливостей. Хибні підходи до аналізу та оцінки дають невірні результати, на яких формується неефективна система адаптації підприємства та підприємство не досягає намічених цілей. Спрощено загальну систему адаптації підприємства можна представити, як циклічний рух, який складається з наступних етапів:

- аналіз та оцінка адаптаційних можливостей;
- визначення адаптаційного потенціалу підприємства;
- формування системи адаптації підприємства;
- реалізація системи адаптації підприємства;
- контроль та редагування системи адаптації підприємства.

Застосування науково обґрунтованих підходів при формуванні системи аналізу та оцінки адаптаційних можливостей підприємства дозволяє підприємствам не “створювати велосипед”, а економити власний час та активізувати дії у напрямку адаптації.

Слід також звернути увагу на основні етапи та елементи, які необхідно враховувати, при проведенні аналізу та оцінки адаптаційних можливостей підприємства, які сформовані автором на основі досліджень сучасної наукової літератури [1-3]:

1. Формулювання об’єкта, мети оцінки та аналізу адаптаційних можливостей підприємства.
2. Вибір суб’єктів проведення аналізу та оцінки адаптаційних можливостей підприємства.
3. Складання плану та графіків проведення аналізу та оцінки адаптаційних можливостей.
4. Аналіз інформації щодо адаптаційних можливостей підприємства.
5. Оцінка інформації щодо адаптаційних можливостей підприємства.

Будь-яка система аналізу та оцінки адаптаційних можливостей сама по собі не потрібна підприємству. Наявність аналізу та оцінки адаптаційних можливостей не надає підприємству ніяких переваг на

ринку. Тільки поєднання результатів аналізу та оцінки адаптаційних можливостей із подальшими заходами у системі адаптації створюють для підприємства переваги.

Одним із елементів системи адаптації виступає розробка напрямів адаптації підприємства. Напрями адаптації діяльності підприємства також відрізняються в залежності від сутності пасивної або ж активної адаптації. Напрями адаптації підприємства формуються по основним компонентам систему управління підприємство.

Перелік використаної літератури:

1. Porter M. Competitive strategy. Techniques for analyzing industries and competitors / M. E. Porter. – New York : Free Press, 1998. – 420 p.
2. Шемаєва Л. Г. Управління стратегічною взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем. Наукове видання / Л. Г. Шемаєва. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2007. – 280 с.
3. Фроленко О.М. Бізнес-середовище підприємства: методичні підходи до його стратегічного аналізу / О. М. Фроленко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 9. – С. 145–150.

*Караван Наталія Анатоліївна
кандидат економічних наук,
Дніпровський державний технічний
університет*

*Шумило Катерина Петрівна
студентка, Дніпровський державний
технічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ НОРМ В УМОВАХ ПЕРЕРВНОГО ТА БЕЗПЕРЕРВНОГО ХІМІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Організація виробництва як окрема галузь знань розглядає питання розташування у просторі та часі усіх виробничих ресурсів та їх оптимального поєднання в єдиному технологічному процесі з метою забезпечення ефективності виробництва. Важливим аспектом організації хімічних виробництв є технічне нормування, а саме розробка та впровадження у виробництво технічно-обґрунтованих норм. При цьому найбільш вживаними є наступні норми: норма часу - час, що необхідний для виробництва одиниці продукції, або виконання заданого обсягу робіт за умов найбільш повного використання обладнання; норма виробітки -

кількість продукції, яку повинен виготовити робочий за певний період часу; норма штату - мінімальна чисельність робочих цеху (відділення), яка необхідна для підтримання нормального ходу технологічного процесу протягом зміни; норма обслуговування - кількість обладнання, яку може обслуговувати один робочий протягом зміни.

Вибір формули розрахунку технічних норм повинен обумовлюватися базовими характеристиками основного технологічного обладнання.

Характеристика 1. Тривалість та перервність використання обладнання.

Так норма виробітки за умов використання апаратів безперервної дії визначається за формулою:

$$H_{\text{вир}} = \sum_{i=1}^m (T_{\text{зм}} - T_i') * \Pi_i * N_i, \quad (1)$$

де $T_{\text{зм}}$ - тривалість зміни; T_i' - нормативний час простоїв апаратів i -того типу, які закріплені за окремим виконавцем; Π_i - годинна продуктивність одного апарату i -того типу; N_i - кількість апаратів i -того типу, які закріплені за окремим виконавцем; m - кількість типів апаратів, які закріплені за окремим виконавцем.

За умови використання апаратів періодичної дії норма виробітки формується під впливом дещо інших факторів, тому її розрахункову формулу доцільно представити у наступному вигляді:

$$H_{\text{вир}} = \frac{T_{\text{зм}} - (T_{\text{пз}} + T_{\text{орм}} + T_{\text{вон}})}{T_{\text{оп}}}, \quad (2)$$

де $T_{\text{пз}}$ - норма підготовчо-заключного часу; $T_{\text{орм}}$ - нормативний час на обслуговування робочого місця; $T_{\text{вон}}$ - нормативний час на відпочинок та особисті потреби; $T_{\text{оп}}$ - оперативний час.

Характеристика 2. Тривалість та структура виробничого циклу.

У загальному вигляді норма обслуговування ($H_{\text{обс}}$) визначається як співвідношення тривалості циклу ($T_{\text{ц}}$) та часу ручної праці (t_p). Як правило отримане розрахункове значення показника не є цілим числом. Саме тому норма обслуговування, що приймається, встановлюється шляхом округлення її розрахункового значення в меншу, або більшу сторону, що обумовлює певний рівень завантаження апаратів й робітників. Слід зазначити, що кожне підприємство повинно заздалегідь визначитися із розміром фінансових втрат, які можуть бути спричинені простоями апаратів та робітників.

Вибір розрахункової формули визначення тривалості простоїв робітки (T_{np}^P) або апаратів (T_{np}^A) в умовах використання апаратів-дублерів періодичної дії повинен здійснюватися з урахуванням структури циклу, тривалості більшого (T_{ζ}^B) та меншого циклу (T_{ζ}^M). В загальній наявності простоїв апаратів або робітників визначається співвідношенням сумарного часу ручної роботи та загальної тривалості більшого циклу.

Можливі варіанти обслуговування та розрахункові формули для визначення простоїв апаратів та робітників наведені на рис. 1.

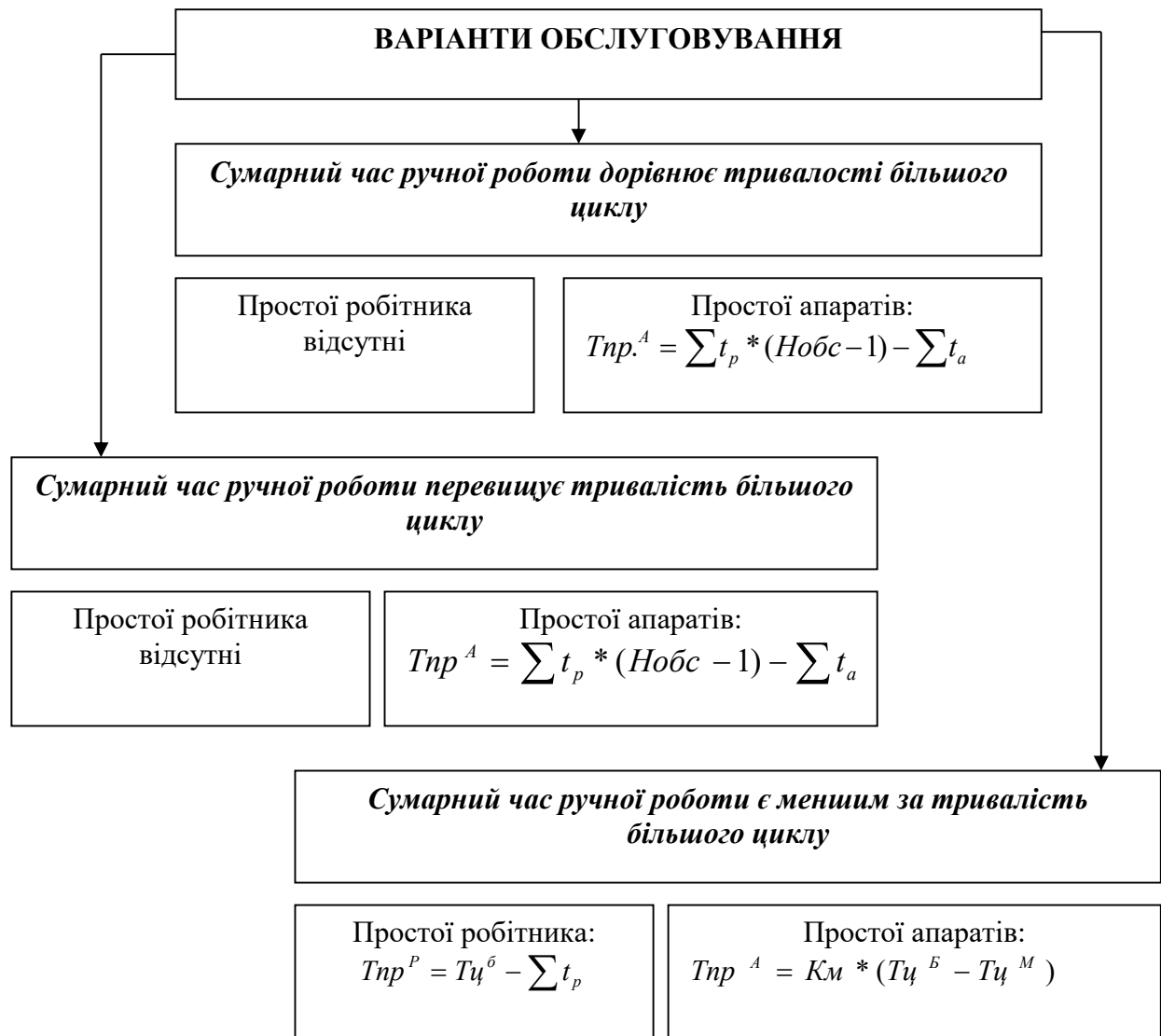

Рис. 1. Варіанти обслуговування виробництва

Таким чином, вдосконалення процедури технічного нормування в умовах перервних та безперервних хімічних виробництв потребує дослідження та обґрунтування факторів впливу. Встановлення технічних норм повинно здійснюватися із урахуванням не тільки типу виробництва, а й основних характеристик обладнання та технологічного процесу.

*Матковська Діана Анатоліївна
студентка, Київський національний
торговельно-економічний
університет*

*Науковий керівник: Рибак Руслана
Іванівна, старший викладач,
Київський національний торговельно-
економічний університет*

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. [1]

При розгляді резервів максимізації прибутку необхідно враховувати те, що прибуток підприємства залежить від витрат підприємства та його доходів. Отже, збільшити прибуток можна двома шляхами: за рахунок зменшення витрат на виробництво або за рахунок збільшення доходу від реалізації. Для кожного підприємства актуальною є проблема вибору цінової стратегії та оптимального обсягу виробництва.

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Максимальна мобілізація резервів собівартості продукції є важливою умовою ефективного функціонування підприємства [2. С. 253].

Разом з тим слід зазначити, що зниження собівартості має бути розумним, без шкоди якості і конкурентоспроможності випускаємої продукції. Також неприпустимо проводити зниження собівартості за рахунок погіршення становища персоналу підприємства. Таким чином, у загальному випадку доцільно говорити не про зниження, а про оптимізацію витрат.

Резервом росту прибутку промислових підприємств є підвищення якості виготовленої продукції і ліквідація витрат від браку. Проблема якості продукції в ряді галузей промисловості пов'язана із підвищенням надійності і тривалості використання виробів. Багато підприємств випускають продукцію з гарантією. Практика показує, що більшість підприємств забезпечують гарантований строк служби виробів за рахунок оплати витрат по передчасному ремонту бракованої продукції, реалізованої споживачу в майстернях гарантійного ремонту. Це призводить до зниження якості продукції і збільшенню її собівартості, так

як в плановій собівартості вже передбачені витрати на гарантійний ремонт, що наносить як моральний, так і матеріальний збиток як покупцю так виробнику [3.С.679].

Підвищення прибутку може відбутися також за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці знижуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується і питома вага заробітної плати в структурі собівартості. Для цього підприємство повинне активно використовувати різноманітні мотиваційні засоби: перевести якомога більше працівників на відрядну форму оплати праці, працівникам погодинної форми у більшому розмірі оплачувати роботу в понад урочний час, забезпечувати доставку працівників на роботу та з роботи за узгодженими маршрутами, надавати матеріальну допомогу працівникам з нагоди ювілейних та інших визначних дат. Враховуючи специфіку роботи слід також проводити профілактичне оздоровлення та медичне обстеження працівників за рахунок підприємства, організовувати санаторно-курортне лікування для працюючих та інвалідів праці [4. С. 126].

Можливий спосіб збільшення прибутку – автоматизація виробництва. Дає змогу зменшити витрати на оплату праці, а також збільшити обсяг виготовленої продукції. Але слід враховувати, що збільшення обсягу виробництва призведе в свою чергу до необхідності пошуку нових ринків збуту, а це – додаткові витрати на рекламу. Варто звернути увагу і на те, що збільшення випуску продукції тягне за собою не тільки зростання прибутку, а й збільшення відрахувань до державного бюджету.

На сучасному етапі розвитку технологій значно розширюється сфера дії діджитал-трансформації, виходячи за межі ІТ-підрозділів та впливаючи на конкурентоспроможність цілої організації. [5]

В умовах нової економіки, під час жорсткої конкуренції, швидкого старіння технологій, професій, ідей, проникнення Інтернету в усі частини економіки, діджиталізація вийшла на новий рівень важливості для бізнес-організацій. Для підтримки конкурентоспроможності підприємствам необхідно використовувати можливості діджиталізації за всіма можливими напрямками та формами: клієнтський досвід; партнерство та колаборація; робота з даними; впровадження інновацій; HR-стратегія та культура; управління цінністю тощо. Це дозволить підприємствам в перспективі очікувати на збільшення прибутку.

Дієвим способом збільшення прибутку можна також вважати більш повне використання вторинних ресурсів.

Не менш важливою при збільшенні прибутку є роль маркетингу. З прискоренням темпів НТП розширились виробничі можливості масового випуску нової продукції та склалися економічні умови, в яких схема

«виробництво – ринок» уже не гарантувала успіху. Потрібен новий ринковий інструмент для подолання невідповідностей між значними обсягами виробництва й досить обмеженими можливостями ринку і цей новий інструмент – маркетинг.

Для збільшення обсягу отримуваного прибутку велике значення має збереження наявних довготривалих господарських зв'язків. Їх зруйнування погано позначається на виробництві, матеріально-технічному постачанні.

Для збільшення обсягу отримуваного прибутку промисловим підприємствам необхідно застосовувати правильну тактику в області встановлення цін. У цінах повинні відображатись суспільно-необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість, платоспроможний попит. Від правильності розрахунку ціни багато в чому залежить обсяг отримуваного прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан [4. С. 54].

Таблиця 1
Фактори, що впливають на прибутковість

Фактор	Характеристика впливу
Собівартість продукції	Чим нижче собівартість проданої продукції, обумовлена рівнем витрат на її виробництво і продаж, тим вище прибуток, і навпаки.
Якість продукції	Підвищення якості товарів дозволяє підприємствам утримувати старі і завойовувати нові ринки збуту, підвищувати ціни та збільшувати прибуток.
Продуктивність праці	При рості продуктивності праці, зростає кількість випущеної продукції, що прямо впливає на ріст обсягу реалізованої продукції. Як результат, зростає прибуток підприємства
Автоматизація виробництва	Автоматизація виробництва сприяє скороченню тривалості виробничого циклу, стабілізації якості продукції, зменшуючи частку ручної праці, таким чином, позитивно впливає на конкурентоздатність продукції, а за умови високого ступеня використання виробничої потужності та рентабельної діяльності – і на прибуток підприємства.
Діджиталізація	Ділове середовище буде вдосконалюватися при переході підприємства на цифрові технології ведення бізнесу і з'єднанні їх з виробництвом. Їх використання і поширення полегшує роботу, перш за все знижуючи трансакційні витрати. А значить, створюються додаткові джерела прибутку і конкурентні переваги.
Маркетинг	За допомогою реалізації маркетингової політики підприємство спонукає до купівлі своїх товарів чи послуг. Таким чином споживачі продукції формують прибуток даного підприємства.
Ціна продукції	Коли ціна дуже висока, то товар реалізується погано і прибуток невеликий. Якщо знизити ціну, то торгівля йде жваво, а прибутку мало. А якщо ціна правильна, то

Розроблено автором на основі [6. С.65, 7. С.12]

Підсумовуючи, можна сказати, що прибуток – одна з найважливіших категорій в економіці і для того, щоб отримати прибуток необхідно комплексно дослідити діяльність підприємства і на основі зібраної інформації розробити план подальших дій, виконання якого може значно скоротити шлях до досягнення основної мети підприємства – до прибутку.

Література:

1. Ковалева А.М. «Финансы и статистика» 2005 (гл. 5, 12)
2. Кондратюк О.М. Синергія інформації в управлінні витратами підприємства. / О.М. Кондратюк, О.В. Школа. // Держава та регіони. – 2010. – №6. – 253 с.
3. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. / Ковальчук І.В. - К.: Знання. 2008. - 679 с.
4. Круш П.В. Внутрішній економічний механізм підприємства: посібник. / П.В. Круш, С.О. Тульчинська. – К.: ЦНЛ, 2008. – 54 с., 126 с.
5. <http://www.management.com.ua/tend/tend1093.html>
6. Семенов А.Г. Аналіз та вдосконалення оплати праці / А.Г. Семенов, А.І. Шарко // Держава та регіони. – 2010. – № 6. – С. 232–238
7. Шлійко А.В. Економіка підприємництва на ринку товарів і послуг / А.В. Шлійко. – К.: ЦНЛ, 2012. – 376 с

***Молдован Надія Валентинівна**
студентка, Чернівецького
торговельно-економічного
інституту Київського національного
торговельно-економічного
університету*

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Актуальність: В кризових умовах трудова міграція набуває чималих масштабів. На сьогоднішній день через нестабільність все більше працездатного населення примушене облаштовуватися за межами національних кордонів. Вплив трудової міграції на економічну і соціальну сторони суспільства або держави в цілому вельми різноманітний та неоднозначний, тому її вплив на економічну ситуацію різних країн, у тому числі й на Україну, залишається актуальним та дискусійним питанням й сьогодні.

Метою дослідження є вивчити тенденцію збільшення трудової міграції українців, визначення чинників впливу на економіку України. За даними ООН можна прийти до висновку, що з кожним роком кількість емігрантів зростає, а кількість іноземців які залишилися жити в Україні, за перші п'ятнадцять років незалежності відчутно скоротилося. (Рис. 1) Напрямки мігрантів також суттєво змінилися. (Рис. 2) За останні роки емігранти з України в Канаді, Західній і Центральній Європі, США та Канаді зросла з 0.7 до 1.6 млн, а їх частина в загальній кількості українців, які емігрували жити за кордон, зросла з 13% до 27%.

Наслідки міжнародної трудової міграції для України :

- Позитивний вплив на економіку: знижується рівень безробіття і пом'якшується соціальна напруженість у суспільстві;

- кваліфікована робоча сила, повертається в державу з новими знаннями та може розвивати державу в майбутньому; За сучасними оцінками, чиста вигода для країни, що приймає, від залучення "середнього" вченого у галузі суспільних наук - 235 тис. дол., вченого-гумантарія становить 230 тис. дол. інженера - 253 тис. дол., лікаря - 646 тис. дол;

- мігранти забирають із собою речові цінності та заощадження, при поверненні на батьківщину;

- Негативний вплив на економіку: відбувається занепад нації через те, що держава втрачає частину людей у працездатному віці;

- з'являється «відплив інтелекту та ідей», що призводить до занепаду людського капіталу та економіки країни, у держави зменшується продуктивність праці, конкурентоспроможність;

Працюючи на чужині мігранти гублять власне здоров'я, не отримуючи при цьому якісну медичну допомогу, підлягають важкій фізичній і часто ненормованій праці. Нажаль, мігранти не завжди мають гарантії щодо отримання зароблених грошей та належного захисту своїх прав.

Існує декілька шляхів для зменшення масштабів міграції, а саме:

1. У тих країнах, з яких виїздить найбільша кількість громадян України ,провести всі необхідні заходи для забезпечення умов, для розповсюдження офіційного працевлаштування;

2. Створення ефективної альтернативи тим обставинам, які змушують наших громадян виїжджати закордон у пошуках заробітку;

3. Необхідно активно розвивати створення робочих місць там, де сьогодні використовується найбільше праця емігрантів в Європі, у галузях, які завжди актуальні, такі як сільське господарство, текстильна і хімічна промисловість. Слід вдосконалити механізм оплати праці всередині країни;

4. Скоротити тиск податкової на малий та середній бізнес, який розвиває економіку країни. Підприємець не може наймати на роботу багато працівників, через високі податки, які доводиться сплачувати за кожного працівника, як наслідок зменшується кількість робочих місць.

Висновки: Таким чином, можна дійти до висновку, що вплив трудової міграції на діяльність держави і підприємництва є вагомим. Її масштабність, складність і неоднозначність потребує від держави неодмінної уваги, спрямованих дій, результат яких передусім залежить від ступеня дослідження проблеми, та володіння інформаційним забезпеченням, для її вирішення.

Використані джерела:

1. Зленко А.В. Особливості української трудової міграції / А.В. Зленко // Зовнішні справи. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/osoblivosti-ukrajinskoji-trudovojimigraci/#sthash.ru0K6JjA.dpuf>.
2. Гринкевич С.С. Міжнародна міграція робочої сили та її розвиток в Україні // С.С Гринкевич. - Вісник ХНТУ – 2009. - №1. – с.12-14.
3. Заклекта О.А. Трудова міграція як умова розвитку міжнародного ринку праці // О.А. Заклекта. - Вісник КНТЕУ – 2008. - №4. – С. 9-13.
4. International migrant stock: The 2017 revision.

*Мошляк Ігор Олександрович
аспірант, Університет КРОК*

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СТИМУЛ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

У сучасних умовах інвестиції виступають важливою умовою здійснення структурної перебудови національної економіки, забезпечення технічного прогресу, підвищення показників господарської діяльності на макро- та мікрорівнях.

На думку вчених [1, 2, 3], з якою ми погоджуємося, економічне зростання обумовлюють значні обсяги інвестицій. Підтвердженням цього є стрімке економічне піднесення Японії у післявоєнні часи, суттєвою

причиною якого були інвестиції. За рахунок зростання інвестицій у реальний сектор економіки країни щорічно забезпечувалося 2,1% економічного зростання з 8,81% [4, 5]. Іноземні інвестиції стали дієвим важелем структурної перебудови і для постсоціалістичних країн. В умовах соціалізації економіки України та її трансформації до ринкових відносин особливої уваги потребують інвестиції як одні з головних елементів державної економічної політики в цілому. Вплив інвестиційної політики може проявитися як у прискоренні відтворювання темпів економічного розвитку країни, так і у стимулюванні промислового виробництва, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту в Україні.

Криза внутрішнього інвестування актуалізує проблему залучення іноземних інвестицій. Отже, вони мають велике значення для економіки приймаючої країни, оскільки забезпечують ефективну інтеграцію національної економіки у світову завдяки виробничій та науково-технічній кооперації, служать джерелом капіталовкладень, причому у формі сучасних засобів виробництва, залучають вітчизняних підприємців до передового господарського досвіду, сприяють поширенню інновацій, стимулюванню імітації та запозичення найкращої ділової практики розвинених країн, збільшенню продуктивності праці та підвищенню добробуту населення. Використання іноземних інвестицій має сприяти забезпеченню потреб національної економіки у необхідній сировині та продукції, а головне – стимулювати розвиток економічно ефективних і конкурентно спроможних експортерів, що дало б змогу Україні вписатися в систему міжнародного поділу праці та міжнародного розподілу капіталів.

Формулювання сутності економічної категорії передбачає визначення найбільш суттєвих ознак іноземних інвестицій, а саме:

- відносини двох сторін різних країн при перетині інвестиційними ресурсами національних кордонів держав, які відбуваються в рамках законо-давства приймаючої сторони;
- найбільш повну характеристику сучасних об'єктів і суб'єктів інвесту-вання;
- цілеспрямованість інвестиційних ресурсів на отримання результатів інвестування, перш за все, прирощення капіталу (зростання вартості компанії, створення національного продукту), досягнення певного рівня прибутку та різних видів ефектів.

Як свідчить світовий досвід, який за багатьма напрямками є прийнятний для України, іноземні інвестиції надходять в країни зі стабільними соціально економічними умовами господарювання та ефективним інституційним забезпеченням, де в результаті сприятливого інвестиційного клімату створені умови для належної окупності інвестицій

без суттєвих ризиків. Можливими напрямками активізації іноземної інвестиційної активності в Україні є такі:

- стабільне законодавство, яке забезпечує державні гарантії захисту вітчизняних та іноземних інвестицій протягом тривалого часу;
- створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату для реалізації пріоритетних інвестиційних проектів.

Література:

1. Геец В. Еще раз о составляющих экономического подъема в Украине // Экономика Украины. – 1998. – №11. – С.27-36.
2. Анискин Ю. Инвестиционная активность и экономический рост // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – №4. – С.77-82.
3. Жалило Я. Иностранные инвестиции и национальный капитал: парадигма взаимодействия // Фондовый рынок. – 2001. – №25. – С.8-9.
4. Симовьян С.В. Экономический успех: пути его достижения. – Харьков: Рубикон, 1996. – 250 с.
5. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Держкомстат України. – К.: Техніка, 2004. – 598 с.

*Нікуліца Дар'я Русланівна
студентка Київського національного
торговельно-економічного
університету*

СВІТОВИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження мотиваційної сфери обумовлена тим, що в даний час людські ресурси є визначальним фактором конкурентоспроможності та успішності будь-якого бізнесу. Робітники у розвинутих країнах світу мають рівний ступінь соціального захисту незалежно від статусу підприємства, а незайняті отримують соціальну допомогу. Саме впровадження зарубіжних високоефективних моделей мотивації праці дозволить українським підприємствам створити високопродуктивний кадровий потенціал, який буде працювати на благо організації.

В багатьох країнах сформувались свої власні моделі мотивації.

До ментальної концепції мотивації та стимулювання відноситься пріоритет національних форм щодо у сфері праці, не дивлячись на їх явне протиріччя ринковим реальностям (наприклад довічний найм в Японії) [1]. Також Японія застосовує велику кількість стимулів, а саме систему

пільг (оплату проїзду, медичні та соціальні пакети, оплату відпочинку тощо). Щодо нематеріальних заходів можна виокремити розважальні заходи, колективний відпочинок тощо.

В США працівники можуть брати участь у вирішенні різних проблем компанії, між працівником та роботодавцем є довіра. У штатах поширеною формою оплати праці є почасова з нормованими завданнями та доповнена різними формами преміювання. На даний час у США хочуть ввести премії вчителям у залежності від успішності їх учнів.

У Франції модель мотивації базується на конкуренції. На підприємствах здійснюються такі форми індивідуалізації заробітної плати як, участь у прибутках підприємства, продаж акцій, виплата премій.

Центром німецької моделі мотивації праці є людина з її інтересами як вільна особистість, що усвідомлює свою відповідальність перед суспільством.

Дослідники Заходу визначили, що гармонійне поєднання стимулювання праці та соціальних гарантій являє собою одну з найкращих моделей, будь-коли відомих в історії економічних теорій. Ця модель забезпечує рівною мірою як економічний добробут, так і соціальні гарантії.

Тарифні ставки працівників і посадові оклади службовців розглядаються у Німеччині як мінімально гарантована винагорода за працю конкретної якості та кількості. Рівень оплати праці персоналу на підприємствах Німеччини залежить від продуктивності та ступеню складності праці, кваліфікації працівника. За зростання продуктивності праці та індивідуальні досягнення працівникам виплачуються бонуси.

Шведська модель ринку праці полягає в активній політиці зайнятості, що проводиться державою. Державні органи приділяють велику увагу підвищенню конкурентоспроможності робочої сили через професійну підготовку та перепідготовку працівників, створення робочих місць як у державному секторі, так і шляхом субсидування приватних компаній, через інформування і профорієнтацію безробітних, виплату допомоги при переїзді до нового місця роботи [2].

Шведські профспілки не дозволяють господарям низькорентабельних підприємств знижувати заробітну плату нижче встановленого на переговорах щодо переукладання колективних трудових угод загального рівня. Таким чином, політика солідарної заробітної плати сприяє зростанню рентабельності підприємств.

Преміальні виплати у Швеції поділяються на щорічні та «відкладені» не менше ніж на п'ять років, що стимулює персонал до більш продуктивної праці.

Розглянувши моделі мотивації деяких країн, можна визначити один фактор що їх об'єднує – це їхня ефективність, про що можна судити по

рівню економічного розвитку країн, де вони запроваджені. В узагальненому вигляді моделі мотивації в зарубіжних країнах наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика систем мотивації в країнах світу
(розроблено автором за джерелами [4])

<i>Країна</i>	<i>Основні фактори мотивації праці</i>	<i>Відмінні особливості</i>	<i>Ефект або результат</i>
Японія	1.Професійна майстерність 2. Вік 3. Стаж 4. Результативність	Довічний найм; одноразова допомога; трудова мораль; колективізм у роботі; корпоративна філософія	Система допомагає зблизити працівників; проводяться професійні навчання всередині фірм; працівники отримують бонуси за результатами праці. Можливе непорозуміння у колективі через різну оплату праці; довічний найм гарантує виплати за вислугу років, але в той же час це неможливість працівника змінити роботу, втрата інтересу до роботи.
США	1.Якість роботи 2.Висока кваліфікація 3.Заохочення підприємницької діяльності	Поєднання відрядної і погодинної систем оплати праці; технологічні надбавки; премії; система подвійних ставок	Система дозволяє підтримувати довіру працівників до керівництва; завдяки можливості брати участь у вирішенні проблем компанії, працівників це спрямовує на результат.
Франція	1.Якість роботи 2.Кваліфікація 3.Кількість раціоналізаторських пропозицій	Бальна оцінка праці працівника; індивідуалізація оплати праці; ініціативність; нарахування щорічної премії	Головним спонуканням мотивації працівників є участь у прибутку підприємства, бо саме від нього залежить їх винагорода. Тому робітника це спрямовує на результат.
Німеччина	1.Якість	Соціальні гарантії; стимулювання праці; розвиток індивідуальних навичок працівників	Така система дозволяє розкривати хобі кожного працівника; поєднання матеріальної та соціальної мотивації допомагає зблизити працівників та отримати грошову стипендію найкращому з працюючих. Можливі не порозуміння у колективі, бо рівень оплати праці на підприємстві залежить від складеності роботи, кваліфікації.

Швеція	1.Солідарна заробітна плата	Спільна соціальна політика; диференціація системи податків і пільг.	Більш рівна структура заробітної плати призводить до виникнення багато порівнянних робочих місць, що не заважає структурним змінам в економіці. Завдяки такій системі зростає рентабельність підприємства.
--------	-----------------------------	---	--

Також до матеріальних стимулів праці входить заробітна плата, оскільки вона найповніше відображає залежність між результатами праці працівника та його матеріальною винагородою. У Польщі вона становить 405 євро, у Словаччині – 352 €, в Угорщині – 332 €, в Румунії – 179 €. У Великобританії ставки мінімальної погодинної зарплати законодавчо встановлюються для різних категорій працівників. Розмір зарплати залежить від віку працівника.

У 2018 році в Німеччині середня заробітна плата становила 3 771 євро в місяць до сплати податків (брутто). Після вирахування податків (нетто) у німецького працівника залишається в районі 2 302 євро.

Середня зарплата в Південній Кореї в 2018 році становила 33 870 000 вон на рік, що в перерахунку на американську валюту дорівнює 30 495 долларам, щомісяця корейці заробляють в середньому 2 822 500 вон або 2 540 доларів.

Мінімальна заробітна плата в Латвії в 2019 році становить 380 євро. У свою чергу, сусідні країни також підвирили рівень мінімальної зарплати: у Литві – з 290 до 300 €, а в Естонії – з 355 до 390 €. В Україні мінімальна заробітна плата становить в 2019 році 4173 грн.[3]

Також крім матеріального стимулювання потрібно включити і моральне заохочення працівників. У зміст нематеріального стимулювання персоналу повинні бути закладені концепції підвищення якості трудового життя, співучасті працівників у розподіленні прибутків, планування кар'єри, інформованість персоналу. Такі складові нематеріального стимулювання забезпечують подолання дезорганізації свідомості у працівників, відчуття напруженості, образи, зневіри, гніву тощо.

Для України запровадити будь-яку модель неможливо. Це залежить не лише від бажання керівництва, але й від економічної ситуації країни, фінансових можливостей підприємства тощо. Найкращим варіантом для нашої країни це запозичити деякі елементи цих моделей мотивації. На мою думку, для України найбільш підходящими є американська, англійська та французька моделі. Це пояснюється тим, що вони поєднують різноманітну кількість мотиваційних важелів і їх легше примінити на вітчизняних підприємствах.

Японську, шведську та німецьку важко буде примінити, адже українські підприємства не готові до довічного найму робітників, високих

соціальних гарантій та погодження зі всіма схожими підприємствами про однакову заробітну плату.

Постійні зміни в законодавчій базі, деформація трудових цінностей, соціального захисту, неадекватність ціни робочої сили – усе це викликає у людей песимізм, почуття байдужості до свого професійного росту й обумовлює необхідність переосмислення проблем трудової мотивації, знаходження нових чинників і стимулів. Необхідно стимулювати працівників для ефективної діяльності підприємства. На жаль, більшість українців щороку вважають себе все бідними, відчують соціальний дискомфорт страх за майбутнє.

Висновки. Отже, мотивація праці, керівництво і взаємодія з людьми — вирішальний фактор успіхів в управлінні підприємством та результативності роботи. На сьогоdnішньому етапі розвитку мотиваційної системи не вистачає матеріальних стимулів, тому керівникам потрібно сконцентрувати увагу на оптимальному поєднанні матеріальних з нематеріальними мотивуючими елементами. Система стимулювання праці персоналу на українських підприємствах повинна чітко визначати цілі, встановлювати види стимулювання відповідно до результатів, що досягаються, визначати систему оцінки, період і терміни виплат винагороди.

Література:

1. А. А. Данилюк Мотивация и стимулирование трудовой деятельности – 2015. – С. 57.
2. Алиев, И. М. Экономика труда: теория и практика : учебник для бакалавров / И. М. Алиев, Н. А. Горелов, Л. О. Ильина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2014. — С. 75-80
3. Мінімальна заробітна плата 2019 Україна / Мінімальна заробітна плата в Україні з 1 січня зросла ..: веб-сайт. URL: https://zik.ua/news/2019/01/01/vidsogodni_v_ukraini_zrosla_minimalna_zarplata_1480317 (дата звернення: 15.03.2019)
4. Характеристика систем мотивації в країнах світу / Зарубіжний досвід мотивації праці: веб-сайт. URL: <http://milku.info/uk/post/zarubiznij-dosvid-motivacii-praci> (дата звернення: 19.03.2019)

*Ляшенко Ружена Вікторівна
дисертант зі спеціальності
"менеджмент" на здобуття
наукового ступеня доктора
філософії, аспірант, Житомирський
Національний Агроєкологічний
Університет*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СИСТЕМНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРОБІЗНЕСУ

Агробізнес це стратегічно важливий сегмент української національної економіки, який забезпечує Україні продовольчу незалежність і забезпечує значну частину сільського населення робочими місцями. Україна володіючи великим природним потенціалом, зокрема родючими ґрунтами та сприятливими кліматичними умовами, має чималі перспективи для розвитку аграрного сектору економіки. Однак, економічні можливості аграрного сектора України використовуються не повністю. Сільське господарство забезпечує більше 50% фонду споживання населення та є одним із лідерів серед секторів економіки в товарній структурі експорту та займає друге місце, а також вже багато років має позитивне зовнішньоторговельне сальдо [1].

Підприємства агробізнесу взаємодіють із зовнішнім чинниками впливу, в т.ч. з державою, суспільством, ринком і середовищем, що їх оточує. Кожен з таких чинників здійснює вплив на результати діяльності сільськогосподарського підприємства. Безумовний вплив здійснюється через соціо-еколого-економічні зв'язки. Вони обумовлені попитом (потребою), законодавством, переконаннями та ідеологією суспільства як всередині країни, так і зовнішньо-економічними переконаннями. Таким чином, формуються не відокремлені елементи, а їх сукупність, які у взаємодії починають функціонувати як система [6].

Вивчаючи механізм функціонування системи слід враховувати всі її складові, взаємодію елементів та впливів зовнішнього середовища. У сільськогосподарському підприємстві, при побудові алгоритму функціонування системи, важливим є розуміння, що впливи зовнішнього середовища є сукупністю об'єктів як технічного, так і природного характеру, які не є структурними складовими системи і мають певні властивості та параметрами, що необхідно враховувати при вирішенні поставлених завдань. Проте методологічним прийомом для адекватного

формування моделі та її опису на рівні систем і формалізованого опису об'єктів за функціональними ознаками доцільним є відокремлення об'єктів дослідження. Відповідно, будь-який неелементарний об'єкт можна розглянути як підсистему цілого (до якого належить даний об'єкт), виділивши в ньому окремі частини і визначивши взаємодії цих частин, службовців якої-небудь функції [5].

На результативність та ефективність управлінської діяльності впливають доволі велика кількість різноманітних чинників та передумов. Це, зокрема розвиток потенціалу працівника, його спроможність здійснювати певну діяльність; стан засобів виробництва; соціальні особливості роботи персоналу; рівень культури підприємства тощо. В свою чергу, дані фактори суттєво залежать від індивідуальних особливостей самих керівників: їх авторитетності, стилю керівництва тощо. Через це, дія усіх вище зазначених чинників є спільною.

Кожен з напрямів управління повинен ґрунтуватися на засадах стратегічного менеджменту, у зв'язку з тим що багатогалузевість агробізнесу зумовлює розробку детальних стратегій щодо реалізації інноваційних проектів.

Більшість вітчизняних підприємств агросфери лише нещодавно почали засвоювати технологію стратегічного управління, виокремивши для себе такі основні його переваги [3]: стратегічне управління – це основа для розробки стратегічних планів, проектів і програм, що є системною характеристикою напрямів розвитку підприємства, формування і реалізації організаційних змін; наявність стратегії дозволяє визначити основні напрями та шляхи розвитку підприємства в довгостроковій перспективі, концентруючи зусилля на пріоритетах; стратегічний план передбачає можливість постійного оперативного уточнення в процесі господарської діяльності та змін при умові добре налагодженого зворотного зв'язку.

В процесі реформування вітчизняної економіки впроваджуються зміни не лише в структурі галузей, але й у системі менеджменту їх розвитку. Мінливе зовнішнє середовище, зростаючий рівень конкуренції, підвищення вимог до якості послуг, процеси глобалізації зумовлюють необхідність розробки та впровадження нових підходів до здійснення економічної діяльності в агробізнесі. Зважаючи на це, важливим аспектом у діяльності сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, є формування та раціональне використання стратегічних ресурсів. Науковцем А. Предеїним [4], визначено для стратегічних ресурсів певні властиві параметри, а саме: унікальність, гнучкість використання, обмеженість ресурсів, незамінність ресурсів, ефективність ресурсів. Вказані ресурси є безмежні у своєму початковому вигляді, проте рівень

ефективності їх використання виражається через одержання конкурентних переваг.

Однак, сформований механізм системного менеджменту не може формуватися одноразово, оскільки попередньо спланований напрям роботи може втратити актуальність у зв'язку з трансформаційними змінами навколишнього середовища, таких як політичні, соціально-економічні умови, поява нових можливостей або виникненням загроз, які можуть завдати деструктивного впливу на конкурентоспроможність сільського господарського підприємства.

Прийняття рішень у межах агропідприємства як системи потребує застосування достатньої кількості дієвих інструментів [6]. Не зважаючи на те, що історично виокремлюють три основні інструменти впливу на систему [2]: ієрархія, культура та ринок, управління складною системою в сучасних глобалізаційних умовах вимагає удосконалення інструментарію, який інтегрує системи управління.

На думку іноземних науковців загальний інструментарій системи управління варто розподілити на декілька груп, які наведено на рис. 1. Будь-який з наведених інструментів аграрні підприємства повинні використовувати на певних стадіях планування, реалізації, оцінювання чи покращення виробничого процесу.

Інструменти системного менеджменту управління, адаптовані до сільськогосподарського виробництва поділяють на три умовні групи [6]: традиційні інструменти, нові інструменти та додаткові інструменти. До традиційних (основоположних) відносять: діаграми перебігу процесів (блок-схеми), карти контролю (карти Шухарта), контрольні листи (аналітичні листи), діаграма Ісікави (причинно-наслідкові діаграми), діаграма Парето-Лоренца, гістограми, точкова діаграма кореляції. Новими інструментами називають схеми взаємозв'язків, діаграми відносин, схеми-матриці, матриці аналізу даних, діаграми стрілкові, дерево прийняття рішень, програмні графіки процесу прийняття рішень. Серед додаткових інструментів системного менеджменту управління виділяють : візуалізацію даних, аналіз силового поля, методику ABCD, методика ABC, аналіз впливів, мозковий штурм.

Підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок про те, що у випадку, коли раціоналізація системи управління, шляхом узгодження елементів та застосування достатнього інструментарію, дасть можливість добитися високих значень індикаторів, то можна спостерігати позитивні зміни у процесі організації менеджменту та досягнення високої економічної ефективності. Проте, варто пам'ятати, що удосконалення менеджменту діяльності сільськогосподарських підприємств та впровадження сучасних технологій потребують значних інвестицій.

Література:

1. Бурачек, І. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні [Текст] / І. В. Бурачек, Н. В. Михайленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 21. – С. 134-137.
2. Історичні й сучасні системи управління [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15290527>
3. Кучеренко В. С. Особливості та сучасні тенденції управління туристичною сферою / В. С. Кучеренко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/download/2970/2928>
4. Предеїн А. М. Роль ресурсів у стратегічному управлінні підприємствами / А. М. Предеїн // Бізнес Інформ. - 2012. - № 9. - С. 318-326.
5. Система // Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Система>.
6. Quality management tools [Electronic resource]. - Mode of access : http://www.governica.com/Narz%C4%99dzia_zarz%C4%85dzania_jako%C5%99.
7. Фостолович В. А. Особливості формування сучасних систем управління сільськогосподарськими підприємствами з інтегрованою системою екологічного менеджменту / В. А. Фостолович // Бізнес Інформ. - 2016. - № 5. - С. 122-127.

*Kharchuk Viktoriya Yurijivna
PhD., Assoc. Prof. Management and
International Business Department, Lviv
Polytechnic National University*

*Domashchuk Yaryna Volodymyrivna
Master Student of Management and
International Business Department, Lviv
Polytechnic National University*

HEALTHY FAST FOOD: MARKET OBSERVATION

Changing world demands seeking new types of business and offering new products or services. One of the urgent necessities is to provide consumers with healthy food. With due account for this, it is attractive and essential to analyze consumers demand on healthy fast food. The main idea of given research is to survey an overall tendency on international and domestic markets focusing on healthy fast food demand.

The survey was conducted online via electronic questionnaires in order to collect first-hand data from consumers. For Ukrainian market questionnaire was posted on the personal Facebook page of Yaryna Domashchuk and in two group conversations on the same source, for the international market English version of the questionnaire was posted in several Facebook groups, among which are the following: Dissertation Survey Exchange – Share Your Research Study, Find Participants; Research Participation - Dissertation, Thesis, PhD, Survey Sharing; Dissertation Survey Exchange; Umfragen & Online-Experimente – Teilnehmer für empirische Studien finden; SURVEY exchange: Find participants & respondents, share take dissertation; Psychology Research Participants - Dissertation, Thesis, Survey, Subjects.

The questionnaire contains 5 screening questions to get a broad understanding of the personal attitude towards fast-food and eating habits. Introduction of the questionnaire sounds like the following: “The idea is to create a worldwide restaurant company, which offers its clients a range of healthy food, served direct after an order. The menu will be worked out based on nutritionists prescribing. The mission of the company would sound like the following: “Feed people fast and healthy”. The aim of this form is to conduct market research to understand whether this idea is worthy of further development.” Questions as such are as further named: “Can you call yourself a healthy-eating person?” with two options of an answer “Yes / No”; “Do you eat

in fast food chains?” (“Yes / No”); “Which option would you choose for your lunch?” (“Self-cooked meal / Fast food / Healthy fast food / Other self-written option”); “Is healthy fast food chain needed in your area?” (“Yes / No”); “What is your area of living?” (“Europe / Asia / South America / North America / Australia / Africa / Ukraine”).

The survey sample size for Ukrainian and for international markets are 59 and 57 votes consistently, which were collected within 5 days. Attained results of Ukrainian respondents are presented in the following diagrams (Figures 1-4).

Чи можете Ви сказати, що харчуєтеся корисною для здоров'я їжею?
58 відповідей

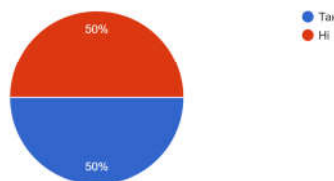

Fig. 1. Responses to Question № 1 of Ukrainian respondents

As judged by given above responses we may conclude that at least a half of interviewers couldn't manage to eat healthy food.

Чи харчуєтеся Ви в мережах фаст-фуду?
58 відповідей

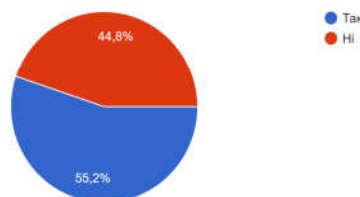

Fig. 2. Responses to Question № 2 of Ukrainian respondents

The interesting results were gotten on the second question: Ukrainian respondents prefer eating in fast food chains, which means they could possibly become our customers in a healthy fast food chain (Figure 2).

Що б Ви обрали на обід?
58 відповідей

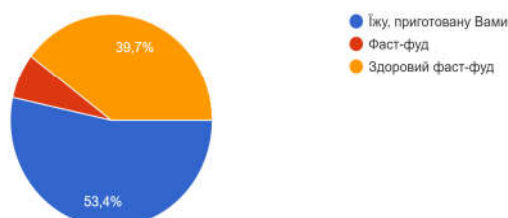

Fig. 3. Responses to Question № 3 of Ukrainian respondents

The previously mentioned statement could be affirmed by answers to the 3d question, where customers preferred to eat self-made dishes or healthy fast food to fast-food (Figure 3).

Чи є необхідність створення мережі здорового фаст-фуду в Вашому регіоні?
58 відповідей

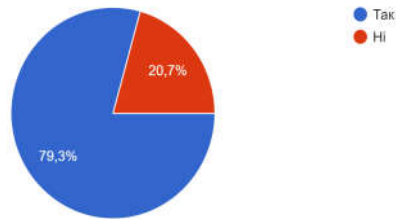

Fig. 4. Responses to Question № 4 of Ukrainian respondents

Regarding the necessity to establish a healthy fast food chain in Ukraine the vast majority of customers gave a positive response (Figure 4).

The next step of the given market overview is to get responses to the same questions from international interviewers. Answers of international respondents are presented in the following diagrams (Figures 5-9).

Can you call yourself a healthy-eating person?
58 відповідей

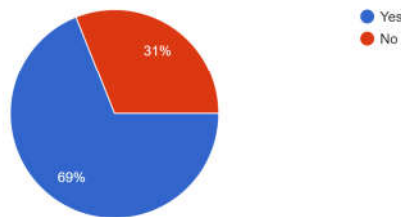

Fig. 5. Responses to Question № 1 of international respondents

Compared to obtained results from Ukrainian interviewers, there is a bigger amount of those who eat healthy food among international respondents (Figure 5).

Do you eat in fast food chains?
58 відповідей

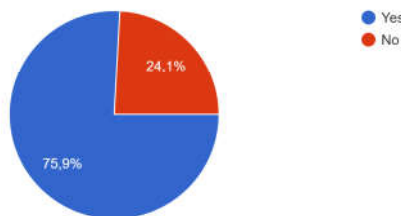

Fig. 6. Responses to Question № 2 of international respondents

However, the amount of those eating in fast food chains is also bigger compared to the Ukrainian market (Figure 6).

Which option would you choose for your lunch?

58 відповідей

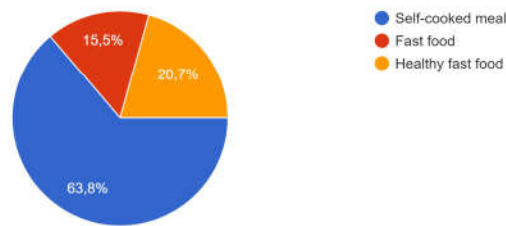

Fig. 7. Responses to Question № 3 of international respondents

Regarding choosing an option for their lunch, international respondents mostly prefer eating a self-cooked meal, healthy fast food in its turn is on the second place but with fewer votes compared to Ukrainian respondents (Figure 7).

Is healthy fast food chain needed in your area?

58 відповідей

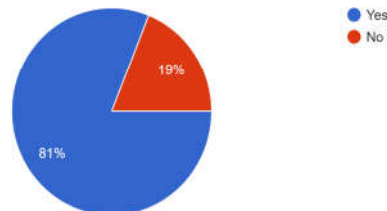

Fig. 8. Responses to Question № 4 of international respondents

Despite the previously mentioned fact, among international respondents the amount of those who would like to see the described restaurant in their area is slightly bigger as among Ukrainian respondents (Figure 8).

What is your area of living?

58 відповідей

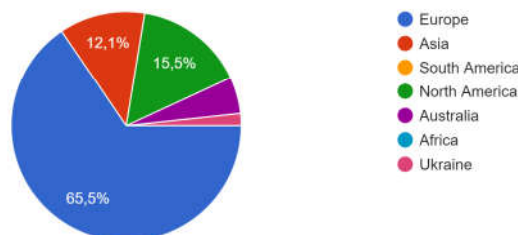

Fig. 9. Responses to Question № 5 of international respondents

Having analyzed all above-mentioned data, we may make the following conclusions:

- on domestic market (59 respondents) it is worthy to open such restaurants because there is a good percentage of those who eat healthy food and at the same time visit fast food chains (positive answers for first 2 questions): 9 respondents - 15,3%; even bigger amount of those who would go

to the healthy fast food restaurant on the daily basis for lunch if there was one (those who answered “Yes” for the question “Is healthy fast food chain needed in your area?” and chose an option of “Healthy fast food” for their lunch in the 3d question): 24 respondents - 40,7%, which means they are our future regular customers; and a significant percentage of those who would like to see such restaurant in their area: 47 respondents - 79,7%, which means they would visit such restaurant at times;

- on the European market (38 respondents) it is worthy to open such restaurant as well but after deeper market research for every country. The corresponding results are as follows: there are 20 respondents - 52,6% of those who eat in fast food chains and call themselves healthy-eaters; 7 respondents - 18,4% of those who are our future regular customers; 29 respondents - 76,3% of our possible future clients;

- talking about the international market, based on the above-mentioned questionnaire, we may say that in general, it is reasonable to open such chain as well, but the deeper analysis for every region is needed.

Given market survey shed the light upon consumers inclination towards healthy fast food. Based on such conclusions we may conduct further market research with the usage of more modern methods and specify this questionnaire for every region or country, in parallel with what we may move towards other project stages (e.g. network creation, risks assessment, budget calculation, funding obtain through Crowdfunding platforms and an opening of the first restaurant).

References:

- 1.Dissertation Survey Exchange. https://www.facebook.com/groups/1255012211233315/?ref=group_browse_new
- 2.Dissertation Survey Exchange – Share Your Research Study, Find Participants. https://www.facebook.com/groups/post.survey.find.respondents.study.participants/?ref=group_browse_new
- 3.Healthy fast food questionnaire (results of international respondents). https://drive.google.com/open?id=1ZMqxALWXNb1frka-cXxO3jjgZQzF-Cg_ITinebxNLPQ
- 4.Healthy fast food questionnaire (results of Ukrainian respondents). https://drive.google.com/open?id=1PkQdAd8VC7zI2hApX3xAwgRqIZq9kn5J42U_zu92wlo
- 5.Psychology Research Participants - Dissertation, Thesis, Survey, Subjects. https://www.facebook.com/groups/research.participation/?ref=group_browse_new
- 6.Research Participation - Dissertation, Thesis, PhD, Survey Sharing. https://www.facebook.com/groups/indian.psych.researchers/?ref=group_browse_new

7.SURVEY exchange: Find participants & respondents, share take dissertation
*. https://www.facebook.com/groups/SurveyTandem/?ref=group_browse_new
8.Umfragen & Online-Experimente – Teilnehmer für empirische Studien
finden. [https://www.facebook.com/groups/studie.umfrage.posten.probanden.
teilnehmer.finden/?ref=group_browse_new](https://www.facebook.com/groups/studie.umfrage.posten.probanden.teilnehmer.finden/?ref=group_browse_new)

*Брадулов Павло Олександрович
аспірант кафедри маркетингу,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

*Ординський Володимир Ігорович
аспірант кафедри маркетингу,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

РЕКЛАМНІ МОЖЛИВОСТІ МЕСЕНДЖЕРІВ У ЦІЛЯХ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ

АНОТАЦІЯ. У данній статті розглянуті рекламні можливості месенджерів з ціллю просування бренду на прикладі Skype та Viber. Проаналізовані характеристики їх аудиторії та досліджені рекламні формати, що доступні для проведення рекламних кампаній.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Інтернет-маркетинг, інтернет-реклама, Messengers, Skype, Viber.

Постановка проблеми.

Для багатьох компаній мережа Інтернет залишається ключовою платформою для ведення бізнесу та забезпечення контакту з цільовою аудиторією з метою просування товарів та послуг. В цифровому серидовищі постійно відбуваються інновації: інвестуються кошти в нові технології, покращуються можливості для просування брендів, з'являються та розвиваються нові рекламні платформи й формати тощо. Все це викликає значний інтерес у компаній до можливостей Інтернету як у контексті можливостей для розміщення реклами і так і в цілях створення пропозиції у вигляді рекламних місць та форматів, що будуть користуватися попитом. Не виключенням з даних тенденцій є поява та розвиток рекламних технологій в месенджерах

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інтернет-маркетингу та особливостей проведення рекламних кампаній у мережі Інтернет відображено в наукових працях таких учених-економістів, як Д. Белл, І. Бойчук, І. Васильєва, Ф. Гурова, Д. Забегалін, М. Івченко, Т.

Козлова, П. Маурис, М. Окландер, В. Пилипчук, Дж. Райт, Р. Ріддік, А. Шеремет. Разом з тим, теоретичне та прикладне обґрунтування місця і ролі Інтернет-реклами, як нового інструмента маркетингових комунікацій в Інтернеті в умовах розвитку інформаційного суспільства, залишаються предметом наукового дослідження.

Мета і завдання статті: Метою статті є дослідження можливостей розміщення реклами в месенджерах на прикладі Viber та Skype.

Виклад основного матеріалу.

Інтернет продовжує відкривати нові горизонти. В останні роки одним із напрямків розвитку інтернет технологій стала поява та розширення можливостей для реклами в месенджерах. Месенджери створили унікальну на ринку пропозицію, яка базується на оригінальному контенті та дозволяє рекламодавцям ексклюзивно показувати рекламу своїй цільовій аудиторії.

Одним із найпопулярніших месенджерів в Україні є Skype. Skype залишається ресурсом з високим рівнем охоплення, аудиторія якого нараховує більше ніж 10 млн унікальних користувачів на місяць. На сьогоднішній день розміщення реклами в месенджері доступне тільки на desktop версії, що дозволяє рекламодавцям показати рекламу для більше ніж 6,7 млн користувачів (Рис.1.).

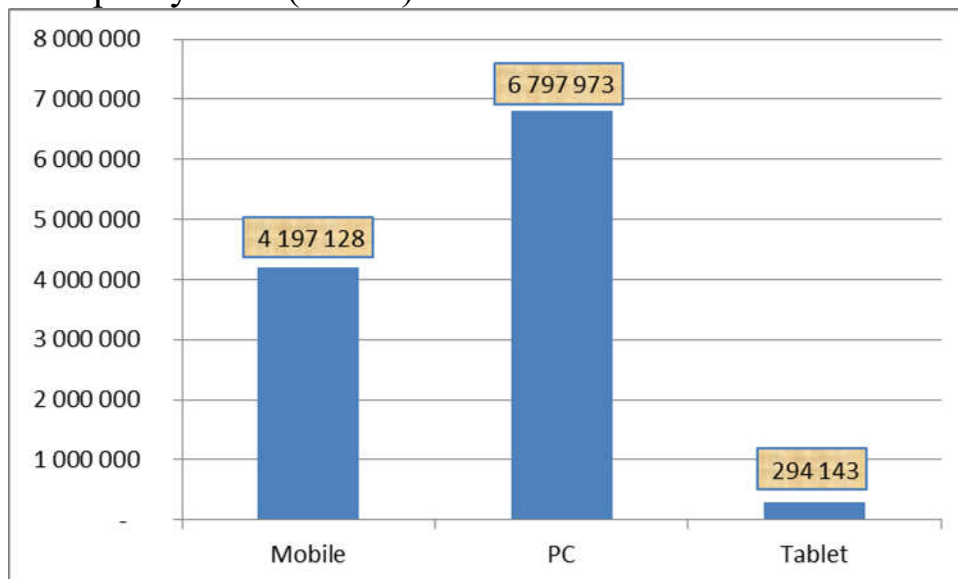

Рис.1. Розподіл кількості унікальних користувачів Skype між пристроями у січні 2017 року

У серпні 2017 року Інтернетом в Україні користувались 22 мільйони людей: 19,3 млн. відвідували сайти на ПК, 10,5 млн. – на мобільних телефонах, 2.6 млн. – на планшетах. Таким чином Skype користується більш ніж 45% всієї інтернет-аудиторії України.

Щодо демографічної характеристики, то 46% користувачів месенджера складають чоловіки і 54% жінки. Розподіл аудиторії за віковими групами зображений на Рис.2.

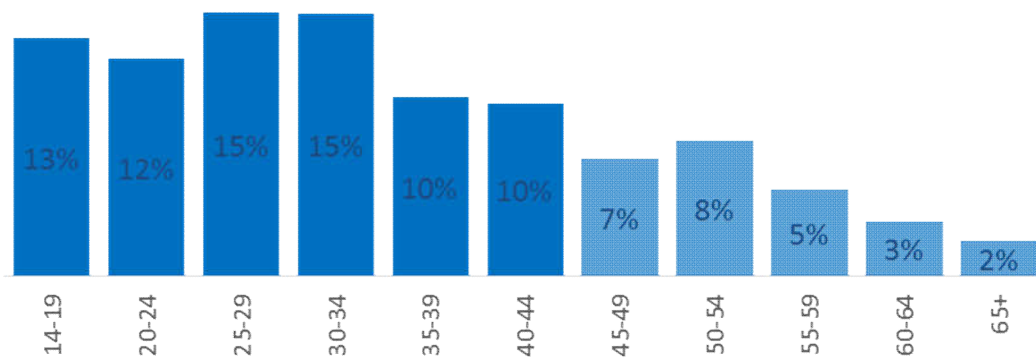

Рис.2. Розподіл кількості унікальних користувачів Skype за віковими групами у січні 2017 року

Як бачимо, 30% аудиторії месенджера є користувачі у віковій категорії 25-34 роки. Крім того, майже 50% користувачів мережі Інтернет в цілому у віці 14-30 використовують Skype.

В Україні розміщення реклами в Skype є доступним для рекламодавців у форматі баннерної реклами та відео. Можливим є використання наступних форматів баннерів: 300x600, 300x250, 728x90, 320x50, 160x600. Відео можна розмістити тільки у двох форматах: 300x250 та 300x600.

Якщо для рекламної кампанії використовувати всі формати баннерів одночасно, то між ними розподіл показів буде здійснений орієнтовно у наступній пропорції, зображений на Рис.3.

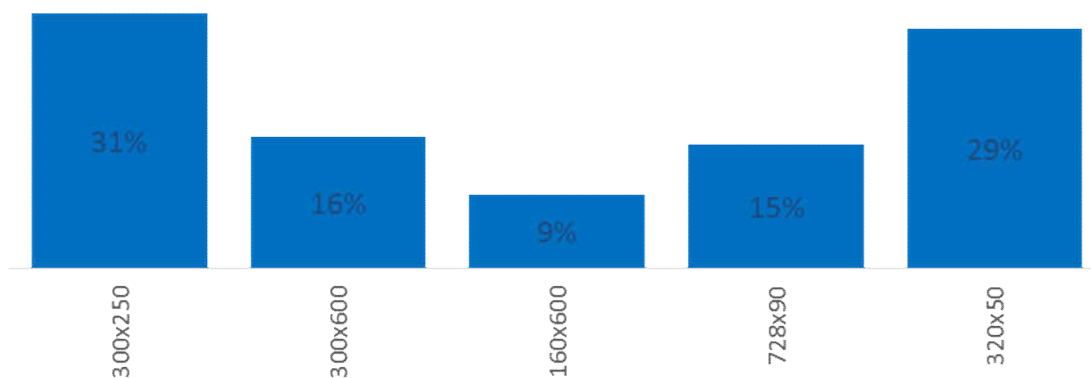

Рис.3. Розподіл показів реклами в Skype між рекламними форматами

Здійснення показу реклами користувачам може відбуватися на головній сторінці, на сторінці з вікном чату або на двох одночасно. Данний вибір здійснюється рекламодавцем в залежності від цілей рекламної кампанії.

Таким чином Skype пропонує для брендів наступні ключові переваги:

- високий рівень охоплення аудиторії;
- можливість розміщення реклами у форматі баннерів та відео;

- можливість обрати різні рекламні формати – 300x600, 300x250, 728x90, 320x50, 160x600 та місце розміщення – головна сторінка, сторінка з вікном чату або використати два варіанти одночасно;

- ексклюзивність розміщення – користувачеві показується реклама тільки одного бренду тощо.

Об'єм мобільної аудиторії Viber в Україні складає більш ніж 19 млн унікальних користувачів, з яких 11 млн активних користувачів. Ядро аудиторії складають користувачі у віці 16 – 35 років – 75% (Рис.4).

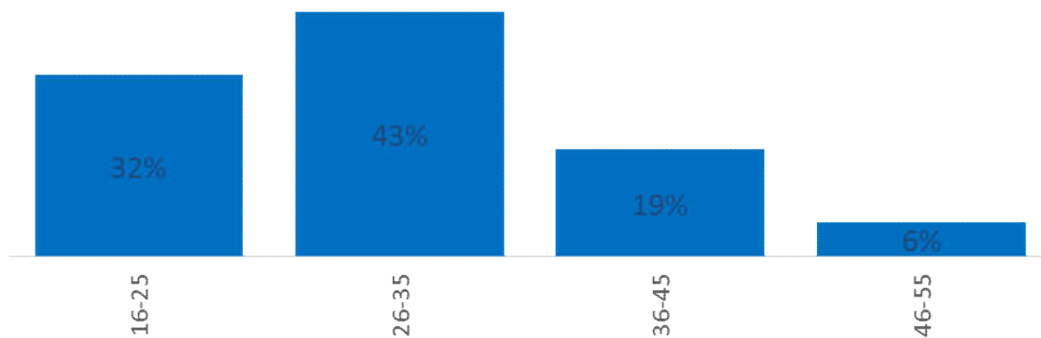

Рис.4. Розподіл кількості унікальних користувачів Viber за віковими групами у вересні 2016 року

В Skype така ж аудиторія 16 – 35 років складає 55% від усієї кількості унікальних користувачів. Таким чином, в Viber зосереджена більш молодіжна аудиторія, в той час як в Skype більша чим у Viber частка користувачів 35+.

Жіночої аудиторії – 53% більше, ніж чоловічої – 47%, при цьому розподіл за віком між ними майже однаковий.

Географічно 54% користувачів месенджера проживають у містах з населенням 500 тис+ і приблизно 44% у містах з населенням 50 – 500 тис.

В Україні розміщення реклами у Viber є доступним у наступних рекламних форматах.

Паблік чат – це соціальна платформа в месенджері, що дозволяє учасникам паблік чату вести відкриту трансляцію спілкування з чату для всієї аудиторії месенджера. Паблік чати уособлюють можливості соціальної мережі в месенджері.

Можливості паблік чатів:

- реалізація контент-стратегії бренду в месенджері;
- реалізація онлайн-трансляцій в формі чату;
- реалізація інтерактивних механік.

Крім того, важливою перевагою паблік чату є можливість публікації зовнішніх посилань в діалогах з метою просування зовнішніх платформ.

Стікери – інструменти щоденної комунікації. Стікер-паки дозволяють підвищити знання бренду через масове охоплення.

Для користувачів стікери бувають двох видів: free – за рахунок того що бренд є спонсором реалізації стікер-пака, для користувачів останній являється безкоштовним; free&follow – за рахунок того що бренд є спонсором реалізації стікер-пака, для користувачів останній являється безкоштовним та по закінченню завантаження стікер-пака користувач автоматично стає підписником Паблік-чата бренду. Тому різниця між free та free&follow полягає не тільки в ціні, а й в тому що для free&follow попередньо має бути реалізований Паблік-чат.

Стікер-паки можуть бути розроблені зі сторони Viber, або компанією чи будь-яким креативним агентством самостійно.

Для прикладу, у грудні 2016 року реклама у форматі Стікер-паку була реалізована компанією Світоч. Як результат, за пів року користувачі завантажили пак більш ніж 2,1 млн разів. Крім того, користувачами було зроблено більш ніж 31 млн відправок стікерів з данного паку. Та в результаті рекламної кампанії було охоплено більш ніж 6,5 млн унікальних користувачів.

Продаж Стікер-паку для рекламодавця відбувається по оплаті за 1 000 показів, або з розміщенням на період (мінімально – 3 місяці розіщення в стікер-маркеті).

Крім наведених вище основних рекламних форматів, у Viber є можливість розміщення баннерної реклами. Доступними є наступні формати баннерів.

Post-call banner – після закінчення дзвінка, у Viber з'являється баннер. Він містить короткий текст та зображення, що має гіперпосилання на посадкову сторінку.

Desktop 300x250 – розміщується на ПК-версії месенджера. Має характеристику ексклюзивності розміщення.

Висновки. Отже, месенджери створили нову платформу по розміщенню реклами, на якій постійно відбуваються інновації, що, зокрема, призводять до появи нових унікальних форматів, механіку яких не можуть повторити всі інші платформи. А доступ до значної кількості користувачів робить рекламу на них все більш затребуваною серед рекламодавців.

Література:

1. Главное о рынке digital-рекламы в 2016-2017 году [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://blog.relap.ru/2016/11/ads-trends> — Заголовок з екрану.
2. QFINANSE Dictionary / Business Dictionary Onl Financial Dictionary Online — QFINANSE [Электронныйресурс] / Qfinance — The Ultimate Online Financial Resource. Business, economics, banking terms and accounting dictionary and glossary, 2012 — Режим доступа: <http://www.qfinance.com/dictionary/digital-economy>. — Заголовок з ек- рану. — мов. англ.
3. Тренды digital-рекламы в 2017 году [Электронный ресурс]. — Ре- жим доступа: <https://vc.ru/p/digital-trends-2017>. — Заголовок з екрану.
4. Интернет-реклама. Теория и практика рекламной деятельности. 2015 г. [Электронный ресурс] / Индустрия рекламы. — Режим доступу0 :<http://adidustry.ru/internet-advertising>. — Заголовок з екрану.

*Ярошук Інна Валентинівна
студентка економічного факультету
Національний університет
«Острозька академія»*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В МІСТАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

За останні декілька років ми можемо спостерігати як активно почав розвиватися процес створення орієнтованого на інтереси людей прозорого для всіх інформаційного суспільства. У такому суспільстві будь-хто може створювати інформацію та знання, мати до них доступ, обмінюватися і використовувати ці знання так, щоб інші люди мали можливість реалізувати свій потенціал, сприяючи розвитку суспільства і підвищуючи якість свого життя. Сьогодні розвинена інформаційна інфраструктура є невід’ємною умовою конкурентоспроможності країни, а ринок інформаційних систем вже формується як фактор виробництва, на рівні з ринками праці, капіталу та природних ресурсів. Наша державна має не тільки відношення до цих об’єктивних процесів, але і старається підтримувати на всіх рівнях такі перетворення, мета яких полягає у інформатизації українського суспільства у рамках концепції «Електронне урядування».

Маючи розвинену інформаційну інфраструктуру, саме міста можуть стати основою переходу в інформаційне суспільство в країнах що розвиваються. Окрім того, відбувається процес технологічного трансферту, у зв’язку з цим високі інформаційні технології переміщуються з більш розвинених «предінформаційних» та «інформаційних товариств» на «наздоганяючи» суспільства, де пробують боротися з цифровим відставанням.

Розвиток інформаційних систем і технологій у містах, або «Розумне місто» – це концепція в основі якої лежить місто, яке використовує різноманітні інформаційні технології для більш ефективного функціонування та відповідності потребам його жителів.

Основною ідеєю розумного міста є збір інформації в режимі реального часу для того щоб усі ці ресурси можна було використовувати більш продуктивно. Це дасть можливість економити кошти, раціонально діяти та надавати сервіс вищого рівня – тобто покращувати рівень життя населення.

Основні принципи такого міста полягають у тому щоб місто було максимально комфортним для його жителів, тому для цього необхідно створити певні умови. Рушійною силою у побудові розумного міста є збір та обробка великих масивів даних. Оскільки управління даними дає можливість муніципальним службам підвищувати рівень якості життя населення.

Дані охоплюють такі сфери життя жителів міста: безпека, комунальне господарство, благоустрій, медичні послуги, транспорт, тощо. Джерелами таких даних служать відеокамери, різні датчики, сенсори, інформаційні системи, які впроваджуються у повсякденне життя.

Але при впровадженні інформаційних систем і технологій в містах потрібно враховувати проблеми, які є актуальними, а саме [2]:

Перш за все це проблема сумісності – всіх ці різноманітні інформаційні системи і технології в містах мають бути сумісними одна з одною і результати роботи однієї системи не мають суперечити результатам іншої.

Проблема національної безпеки - чим більш прозорою і відкритою стає діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, завдяки сучасним системам електронного документообігу та їх взаємодіям з іншими системами, тим більша ймовірність використання цієї інформації на шкоду суверенітету нашої країни. Окремої уваги заслуговують різноманітні кіберзлочини, зокрема хакерські атаки на сайти органів влади і місцевого самоврядування, віруси-шпигуни, які зчитують і передають інформацію зацікавленим особам з інших країн, ведення інформаційних війн за допомогою сучасних інформаційних технологій тощо.

Проблема захисту приватності - формування різноманітних баз даних, без чіткого визначення умов доступу до цієї інформації та її використання, неминуче призведе до втрати довіри громадян до органів влади і не сприйняття будь-яких нововведень в сфері електронного урядування. Особливо ця проблема є актуальної в контексті розвитку «розумного міста», як його розуміють великі ІТ-компанії: масова автоматизація, збір даних, можливість тотального стеження, відслідковування настроїв і думок людей - все це легко можна використати за певних обставин проти людини на користь тоталітарного режиму.

Потрібно також приділити увагу проблемі посилення відповідальності за збереження і захист інформації персонального характеру - більшість працівників як органів державної влади і місцевого самоврядування, так і сфери обслуговування не несуть відповідальності про надання доступу зацікавленим організаціям і громадянам інформації про персональні дані інших громадян.

Незважаючи на всі проблеми, які можуть виникнути у ході запровадження інформаційних систем і технологій у містах, потрібно наголосити і про переваги запровадження таких систем. В основі їх запровадження лежить ідея створення цілісного інформаційного простору, застосовування якого дасть змогу керувати містом, забезпечувати безпеку жителів, а також моніторити стан головних міських об'єктів. Запровадження інформаційних систем і технологій в містах орієнтується на поетапну модернізацію і реконструкцію наявних інженерних мереж з метою створення єдиного інформаційного простору, до якого будуть підключені служби різних міських об'єктів адміністративної, господарської, житлової, громадської та корпоративної діяльності з метою забезпечення ефективного використання наявних ресурсів та підвищення рівня обслуговування жителів. Сама концепція «розумного» має забезпечити розвиток потенціалу адміністративних центрів, поєднуючи в собі стратегічні підходи управління, новітні технології та спонукання жителів до формування нового, більш якісного рівня життя у місті.

Література:

1. Інформаційна система "Розумне місто" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rozumnemisto.org
2. Чукут С.А. Тенденції та проблеми впровадження електронного урядування в Україні // "Сучасні проблеми управління: виклики інформаційної епохи. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених" (Київ, 2013 р.) — К.: НТУУ "КПІ", 2013. — 176 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ktpu.kpi.ua/?page_id=4160

*Венгуренко Тетяна Григоріївна
старший викладач кафедри
фінансових ринків, Університет
державної фіскальної служби
України*

*Панчук Карина Петрівна
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, Університет
державної фіскальної служби
України*

ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Ринок фінансових послуг є пріоритетним сектором розвитку вітчизняної економіки. На цьому ринку відбувається обмін грошима, надаються кредити і проходить мобілізація капіталу. Провідне значення тут належить фінансовим послугам, завдяки яким грошові потоки спрямовуються від власників до позичальників.

Згідно Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» ринок фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринку фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг [1].

Державне регулювання небанківського фінансового сектору на ринку фінансових послуг здійснює Нацкомфінпослуг (Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг). До ринку небанківських послуг України, державне регулювання яких здійснює Нацкомфінпослуг, входять: страхові компанії, кредитні спілки та інші небанківські кредитні установи, юридичні особи публічного права, що надають фінансові послуги, недержавні пенсійні фонди та їх адміністратори, ломбарди, фінансові компанії, що надають такі послуги як фінансовий лізинг, факторинг, поруки та гарантії, юридичні особи без статусу фінансової установи, які мають право надавати певні види фінансових послуг (фінансовий лізинг) [2].

Результати діяльності основних небанківських фінансових установ, дають змогу стверджувати, що ринок фінансових послуг розвивається не динамічно через існування певних проблем, а саме: зменшення кількості страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, ломбардів; низький

рівень довіри населення до фінансових установ; падіння купівельної спроможності населення; недосконале державне регулювання діяльності небанківських фінансових установ тощо.

Щоб створити умови для ефективного функціонування фінансових установ на вітчизняному ринку фінансових послуг необхідно:

- удосконалити діяльність регулятора та підвищити ефективність державного нагляду;
- гарантувати захист інтересів споживачів фінансових послуг та відновити довіру населення до ринків небанківських фінансових послуг;
- створити сприятливі умови для зміцнення та сталого розвитку ринку фінансових послуг, який здатний забезпечувати економіку необхідними фінансовими ресурсами та спроможний задовольнити потреби споживачів у якісних фінансових послугах [3].

Таким чином, перспективи розвитку небанківських фінансових установ є актуальними для нашої країни. Для покращення умов діяльності ринку фінансових послуг потрібно вирішувати існуючі проблеми, звертаючись до досвіду провідних країн світу.

Література:

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.лип.2001р. № 2664-III із змінами та доповненнями. Url: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Нацкомфінпослуг. Url: <https://www.nfp.gov.ua/>
3. Селіванова Л.С., Адаменко І.П. Особливості розвитку фінансового ринку України. Url: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/4.pdf

*Кифорак Роксолана Володимирівна
студентка, Навчально-науковий
інститут фінансів, банківської
справи, Національний університет
державної фіскальної служби
України*

ЗАКОНОДАВЧІ ВИКЛИКИ 2019 У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Про роль державного фінансового контролю йдеться у праці П. Петренко, який стверджує, що «організація та функціонування ефективної системи ДФК – обов’язковий елемент державного управління, і тому фінансовий контроль повинен здійснюватися не автономно, а як важлива ланка в загальній системі державного управління. Отже, фінансовий

контроль як головний засіб державного управління є одночасно критерієм визначення ефективності цього управління» [4].

Фінансовий контроль – це система активних дій органів державної влади і місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та громадян України щодо відстеження функціонування будь-якого об'єкта управління чи регулювання в частині утворення, розподілу та використання ним фінансових ресурсів з метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення і блокування в ній відхилень, що перешкоджають законному і ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб, та удосконалення управління економікою.

Фінансовий контроль можна охарактеризувати за трьома напрямками:

- фінансовий контроль — як функція управління фінансами, де, з одного боку, він є засобом поєднання функцій фінансового планування і прогнозування, фінансового обліку та статистики, з іншого — передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання [2, с. 538];

- фінансовий контроль — комплексна і цілеспрямована фінансово-правова діяльність органів фінансового контролю або їх підрозділів чи представників, а також осіб, уповноважених здійснювати контроль, що базується на положеннях актів чинного законодавства. Фінансовий контроль передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їхньої достовірності, законності, доцільності й ефективності [3, с. 6];

- фінансовий контроль — регламентована чинним законодавством і установчими документами діяльність державних, регіональних, галузевих органів, громадськості, саморегульованих організацій, суб'єктів господарювання з контролю за правильністю фінансового планування, обґрунтованістю, повнотою і своєчасністю надходжень до фондів грошових коштів, а також законністю й ефективністю їх використання [5, с. 11].

З вищезазначеного випливає, що система фінансового контролю потребує законодавчого підкріплення та для підвищення його якості та ефективності на державному, регіональному та місцевому рівні. Так, у Верховній раді наприкінці 2018 року зареєстрований законопроект "Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю" та схвалена «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року» [1].

В даному законопроекті пропонується визначити основні засади організації, повноваження, підстави і порядок діяльності органів

державного фінансового контролю загалом та Держаудитслужби як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом зокрема.

Сам проект передбачає оновлення та модернізацію чинного законодавства у сфері державного фінансового контролю для підвищення його якості та ефективності на державному, регіональному та місцевому рівні, наголошується в пояснювальній записці до проекту.

Зокрема у законопроекті пропонується унормувати засади проведення органами державного фінансового контролю аудиту, запровадження стандартів його проведення; запровадити доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування; надати право органам державного фінансового контролю фото та відеофіксації процесу здійснення заходу державного фінансового контролю чи окремих дій під час його проведення; запровадити ризикоорієнтовний підхід у порядку планування заходів державного фінансового контролю тощо.

Варто зазначити, що на сьогодні єдиним органом державного фінансового контролю в Україні, який у межах наявного правового поля від імені Уряду України формує та реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, є Держаудитслужба.

Також у 2019 році в Україні вводиться в дію закон "Про валюту та валютні операції", який в проекті повинен кардинально змінити систему валютного регулювання.

У результаті дослідження проаналізовано теоретичні положення системи державного фінансового контролю, які впливають на дієвість на його кінцевому етапі. Аналіз законодавчої бази системи ДФК доводить до висновку, що досконала робота системи може бути досягнута лише завдяки розробленій державній концепції, яка повинна відповідати вимогам сучасності та спиратися на світовий досвід.

Список використаної літератури:

1. «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року» - [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2018-%D1%80>
2. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України : підручник. Київ : НІОС, 2002. 608 с.
3. Дікань Л. В. Голуб Ю. О., Синюгіна Н. В., Шульга Н. М., Мултанівська Т. В., Воїнова Т. С. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 96 с.
4. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем : монографія. Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. 290 с.

5. Шевчук О. А. Державний фінансовий контроль в Україні: теорія, методологія, практика : автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2014. 42 с.

*Коваль І.А.
аспірант, Національний університет
державної фіскальної служби
України*

*Науковий керівник: Коваленко Юлія
Михайлівна, доктор економічних
наук, професор, Національний
університет державної фіскальної
служби України*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах тотальних глобалізаційних процесів у світовій економіці країна не може ефективно розвиватись, якщо не слідуватиме сучасним тенденціям та викликам. Протягом останніх 25 років здавався непорушним Декрет Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». Вищезазначений Декрет не давав ніякої економічної свободи, а лише забороняв усе та був побудований виключно на радянській системі регулювання валютного ринку.

Ще нещодавно валютне законодавство України було однією з найбільш законодавчо зарегульованих сфер. Кількість нормативно-правових актів була настільки велика, що тільки досвідчені спеціалісти могли розібратись з усіма нюансами. Вже давно назріла потреба систематизації та спрощення валютного законодавства, а також внесення змін до принципів валютного регулювання.

Президент України П. Порошенко особливо підкреслив значення прийняття нового Закону «Про валюту і валютні операції», який довго обговорювався. Він додав, що цей документ можна порівняти з ратифікацією Угоди про Асоціацію та запровадженням безвізового режиму. «Якщо угода про Асоціацію та всеохоплюючу зону вільної торгівлі забезпечує вільний рух товарів і послуг, безвізовий режим - це вільні контакти між людьми, то дуже важливо, що і вільний рух капіталів буде забезпечений саме цим Законом», - додав Президент. [1]

З прийняттям нового Закону із 7 лютого введені в дію більше 20 послаблень:

- вдвічі збільшений граничний строк здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами з 180 до 365 днів;
- скасований валютний нагляд за експортно-імпортними операціями до 150 тис. грн;
- дозволяється вільне використання рахунків юридичних осіб за кордоном;
- скасовуються індивідуальні ліцензії на валютні операції - їх замінить система е-лімітів;
- скасовуються санкції у вигляді припинення зовнішньоекономічної діяльності за порушення строків;
- скасовується обмеження на дострокове погашення зовнішніх зобов'язань;
- дозволяється укладання валютних форвардів для хеджування експортно-імпортних та боргових операцій;
- дозволяється здійснення операцій за рахунками юридичних осіб-нерезидентів у банках України;
- дозволяється он-лайн-купівля іноземної валюти фізичним особами;
- дозволяється банкам продавати своїм клієнтам державні цінні папери, номіновані в іноземній валюті, за іноземну валюту;
- дозволяється укладання банками валютних свопів з резидентами та нерезидентами;
- дозволяються безлімітні інвестиції банків в цінні папери інвестиційного класу;
- збільшується ліміт на перекази іноземної валюти за кордон без відкриття рахунку для фізичних осіб - з 15 до 150 тис. грн/рік;
- збільшується ліміт на купівлю банківських металів фізичними та юридичними особами з 3,21 тройської унції на тиждень (100 г) до еквіваленту 150 тис. грн/день. [2]

Крім того НБУ вирішив знизити 1 березня норму обов'язкового продажу валюти експортерами з 50% до 30%. [3]

Національний банк України затвердив усі нормативно-правові акти, які є основою нової системи валютного регулювання, передбаченої Законом України «Про валюту і валютні операції». Нова система складається всього з восьми основних постанов, які замінили попередню базу з 56 нормативно-правових актів у сфері валютного регулювання.

Зміна моделі валютного регулювання – одне із зобов'язань, узятих Україною у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію з ЄС, положення ст. 145 якої передбачають створення в Україні умов вільного руху капіталу, пов'язаного з надходженнями від прямих інвестицій, наданням кредитів, які стосуються торговельних операцій, а також з портфельними інвестиціями та фінансовими позиками. [4]

Варто зауважити, що нова модель валютного нагляду є не лише більш ліберальною порівняно з попередньою, але й відповідає міжнародній практиці та зобов'язанням України, зокрема Директиві ЄС 88/361/ЄЕС, а саме має забезпечення необхідних умов для створення вільного руху капіталів, зокрема для: реалізації прямих інвестицій; інвестицій у нерухомість; операцій з купівлі-продажу цінних паперів (включаючи форвардні, ф'ючерсні та своп-контракти); операції з відкриття поточних та депозитних рахунків у національних та іноземних фінансових установах; операції з надання кредитів, пов'язаних з комерційними операціями, операцій з фінансовими послугами (гарантування, страхування та кредитування). [5]

Проаналізувавши новий Закон України «Про валюту і валютні операції», можна зазначити, що здійснення таких операцій буде спрощено у кілька разів. У випадку коли економічна ситуація в Україні стала більш стійкою країна отримала новий ліберальний режим, що значно полегшить життя та господарську діяльність. Попередній Декрет діяв за принципом: «Дозволено все, що прямо передбачено законом». Новим законом змінився принцип на: «Дозволено все, що прямо не заборонено законом».

Список використаних джерел:

1. В УКРАЇНІ ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ ЗАМІНЮЄТЬСЯ ВАЛЮТНИМ НАГЛЯДОМ [Електронний ресурс] // FinPost. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://finpost.com.ua/news/9062>.
2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 черв. 2018 р. No 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
3. Зниження норми обов'язкового продажу валюти до 30% не позначиться на курсі гривні - банкіри [Електронний ресурс] // finance.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/443487/znyzhennya-normy-obovyazkovogo-prodazhu-valyuty-do-30-ne-poznachytsya-na-kursi-gryvni-bankiry>.
4. Угода про Асоціацію [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.
5. Стрілець Б. В. СВОБОДА РУХУ КАПІТАЛУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ / Богдан Васильович Стрілець. // Часопис Київського університету права. – 2015. – №1. – С. 299–303.

*Калашнікова Тетяна Вікторівна
доктор економічних наук, професор,
Харківський національний аграрний
університет імені В. В. Докучаєва*

*Нікітченко Ірина Віталіївна
аспірант, Харківський національний
аграрний університет імені
В. В. Докучаєва*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Зрошуване землеробство відіграє визначну роль у забезпеченні сталого розвитку землеробства і гарантування продовольчої безпеки. Тому суб'єкти господарювання, що у своїй діяльності застосовують зрошуване землеробство, потребують державної підтримки, направленої на стимулювання відновлення і розширення меліорованих земель.

Актуальні питання державної підтримки розвитку зрошуваного землеробства досліджуються у працях таких вітчизняних науковців Ромащенко М.І., Яцюк М.В., Жовтоніг О.І., Дехтяр О.О., Сайдак Р.В., Матяш Т.В. та ін. Однак, враховуючи внутрішньодержавне реформування та геополітичні зміни останніх років питання удосконалення державного регулювання та державної підтримки розвитку зрошуваного землеробства є актуальними та потребують подальших досліджень.

Зокрема, у Харківській області тривалість значних кліматичних змін у напрямку підвищення середньорічної температури повітря на 1-2 °С та зменшення середньої кількості опадів у вегетаційний період до 50-81 % від норми призводять до постійного недоотримання рослинами живильної вологи. Вважаємо, що саме штучне зрошення сільськогосподарських культур в комплексі із застосуванням інноваційних технологій вирощування дозволять підвищити врожайність сільськогосподарських культур в 2-3 рази порівняно з богарними умовами.

Однак, більшість мереж і систем зрошення Харківської області, як і в цілому по країні, були введені в експлуатацію ще у кінці минулого століття. Внаслідок реформування агропромислового комплексу за часи незалежності ефективність використання зрошуваних земель істотно погіршилась. Через розпаювання земель, нерівномірний розподіл виробничої та фінансової відповідальності відбулося погіршення

технічного стану зрошувальних систем, практично повне припинення їх реконструкції і будівництво нових. В Харківській області у 2017 році при наявності 15,9 тис. га зрошуваних земель внутрішньогосподарського використання фактично було зібрано врожай з политих земель на площі 4 тис. га, що становить лише чверть. Враховуючи реальну потребу у розвитку зрошуваного землеробства, процес відновлення його потужностей потребує влиття значних інвестицій. Державна підтримка зрошуваного землеробства насамперед повинна спрямовуватися на формування фінансової можливості аграрних підприємств забезпечити ефективне функціонування мереж зрошення.

Діючою на сьогодні «Комплексною програмою розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року» передбачено капіталовкладення у проведення реконструкції інженерної інфраструктури зрошувальних систем та придбання поливної техніки у розмірі 309,05 млн. грн., з яких 95,2 % передбачається здійснити за рахунок суб'єктів господарювання [2]. У 2018 році Харківським управлінням водного господарства не було виділено взагалі коштів на реалізацію державних програм розвитку, виділено лише 78 тис. грн. на капітальний ремонт інших об'єктів відмінних від житла [1].

На нашу думку така диспропорція розподілу відповідальності за відновлення меліоративних мереж є непосильною для господарюючих суб'єктів.

З огляду на це вважаємо, що перспективним джерелом фінансування меліоративних систем є бюджети об'єднаних територіальних громад, що утворюються з 2014 року по всій Україні у процесі децентралізації на основі моделі участі «держава-громада-товаровиробник». Раніше бюджети місцевих органів не мали фінансових можливостей на підтримку розвитку зрошуваного землеробства.

Для фінансової підтримки бюджетів органів місцевого врядування та підприємств у напрямку відтворення цілісності меліоративних міжгосподарських і внутрішньогосподарських систем Кабінетом Міністрів України був схвалений проект Закону «Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України», де всі інструменти підтримки приведено у відповідність до положень, передбачених Угодою СОТ про сільське господарство.

На нашу думку, саме завдяки процесу децентралізації, місцеві бюджети зможуть консолідуватися з фінансовими ресурсами з метою фінансування місцевих програм розвитку аграрної сфери (у тому числі зрошуваного землеробства), використовуючи механізми державної підтримки. Забезпечення державної підтримки товаровиробників у сфері зрошення дозволить забезпечити збереження та відтворення родючості ґрунтів, відновлення та збільшення площ зрошуваних земель,

стимулювання механізму державно-приватного партнерства, створення передумов для підвищення конкурентоспроможності національного сільськогосподарського виробництва на світових ринках.

Література:

1. Бухгалтерія: Державне агенство водних ресурсів України регіональний офіс водних ресурсів Харківської області. URL: <http://www.vodgosp.kharkov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Zvit-pro-nadkhodzheniya-koshtiv-otrimanikh-za-poslugi.pdf>.
2. Комплексна обласна програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року: Харківська обласна державна адміністрація. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/kompleksna-oblasna-programa-rozvitku-vodnogo-gospodarstva-kharkivskoji-oblasti-na-period-do-2021-roku>.
3. Ромашенко М.І., Яцюк М.В., Жовтоног О.І. Дехтяр О.О., Сайдак Р.В., Матяш Т.В. Наукові засади відновлення та розвитку зрошення в Україні в сучасних умовах. Меліорація та водне господарство 2017. 106 № 2 (2017) URL: <http://mivg.iwpim.com.ua/index.php/mivg/issue/view/1>.

*Малигіна Ірина Вікторівна
аспірант кафедри соціальної та
гуманітарної політики Національної
академії державного управління при
Президентіві України*

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

Сьогодні реформування кадрового забезпечення системи освіти є одним з пріоритетів державної кадрової політики України. Вироблення та реалізація сучасної кадрової політики України у галузі освіти потребує ефективної кадрової системи, яка включає усю сукупність складових – від управлінських рішень до кадрових інститутів та організаційних структур, які здійснюють цілісне управління формуванням та реалізацією кадрової політики у галузі освіти, з метою досягнення визначених пріоритетів розвитку суспільства. Сьогодні, в умовах становлення економіки знань, певною мірою трансформується і сама система вищої освіти з метою забезпечення поглибленої та багатоаспектної відповідності актуальним запитам суспільного прогресу. У тому числі, це завдання забезпечення висококваліфікованими кадрами. Отже, ключовою тенденцією розвитку вищої освіти в сучасних умовах є широкомасштабне зростання її значення

у становленні економіки знань. При цьому, мається на увазі синтез функцій вищих навчальних закладів як передатчиків знань та інформації і як генераторів інноваційних ідей. Дана тенденція проявляється в зростанні тривалості процесу здобуття освіти, збільшенні чисельності студентів, підвищенні охоплення населення вищою освітою, частки населення з вищою освітою у переважній більшості країн світу, а не тільки в Україні.

Ураховуючи особливості державної кадрової політики в контексті пріоритетних завдань розвитку економіки України, впливає наступна тенденція розвитку вищої освіти – зміна вимог до змісту, методів і форм навчального процесу. Отже, ставиться й іншого змісту завдання у контексті державної кадрової політики. Разом з тим, навчальний процес має бути орієнтованим на підготовку кадрів для національної економіки, які володіють професійними знаннями, навичками, уміннями, спроможні навчатись протягом життя, опановувати інновації, працювати в команді, вести ефективний міжнаціональний діалог, самовдосконалюватись, розвивати творчі та креативні здібності.

Обґрунтовано можна виокремити визначальну роль вищої освіти в суспільному поступі, науково-технічним прогресом, інноваційному розвитку національної економіки та становленні економіки знань.

Фундаментальна наукова, професійна та практична підготовка забезпечується вищою освітою, яка здобувається громадянами на відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнях з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей, а також щодо удосконалення наукової та професійної підготовки й за допомогою перепідготовки та підвищення їхньої кваліфікації. Так, особа формує та підвищує свою конкурентоспроможність в умовах динамічних змін у сучасному суспільстві.

Станом на початок 2017-2018 н.р. підготовку фахівців з вищою освітою в Україні здійснював 661 заклад вищої освіти. Кількість студентів, які здобували вищу освіту в цих закладах становила 1539 тис. осіб (на початок 2016-2017 н.р. – 657 та 1587 тис.). У 2017 р. закладами вищої освіти було випущено 421 тис. фахівців. Це на 34 тис. осіб (8,9%) більше, ніж у 2016 р. Аналіз ситуації свідчить, що існує суттєвий розрив між вимогами роботодавців та рівнем освіти в Україні. Зокрема, 30% громадян відчують, що мають вищий рівень освіти, ніж потрібно для виконання роботи. Ще одна диспропорція – протягом 2010-2017 н.р. загальна кількість студентів скоротилася на 33%, а кількість тих, що навчаються коштом держбюджету, – лише на 19%. У 2017 році більше половини зарахованих абітурієнтів – 51% від загального обсягу – навчалися за кошти держави порівняно з 38% у 2010 році. Кількість студентів на одного викладача, беручи до уваги денну, вечірню і заочну

форми навчання, у 2017 р. становила майже 11 осіб, тоді як середній показник для країн Європи у 2015 році – 15,4 особи.

Нереформованість української економіки, скорочення кількості робочих місць в реальному секторі економіки стимулює попит на абстрактні «універсальні» освітні спеціальності (менеджер, економіст, юрист, журналіст). Разом з тим, масовість вищої освіти зумовлює необхідність оптимізації державного замовлення для приведення у відповідність до реальних потреб національної економіки; а також активне впровадження в освітню і наукову діяльність вищої освіти підприємницької складової. Рівень якості освіти в Україні є дуже низьким, що не відповідає високому рівню охоплення вищою освітою.

Література:

Білинська М. М., Сороко В. М., Чмига В. О. Стратегія державної кадрової політики України: цілі та шляхи реалізації. Навч.-метод. матеріали. К. 2013. 52 с.

Бобрицька В.І. Європейські виміри державної кадрової політики України у підготовці працівників для системи освіти. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. Вип. 1(6). К. 2015. С. 30-35.

Витко Т. Ю. Державна кадрова політика України: сутність, сучасний стан і перспективи розвитку. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_5 (дата звернення: 25.01.2019).

Гусак І. В. Аналіз державної кадрової політики в галузі освіти. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 36. С. 294-304.

Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп.[авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.]. К. НАДУ, 2012. 72 с.

*Колтунович Олександр Сергійович
кандидат економічних наук,
Національний науковий центр
"Інститут аграрної економіки",
Національна академія аграрних наук
України*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах поглиблення регіональних інтеграційних процесів національна економіка потребує розробки дієвих механізмів щодо формування відповідного інституційного базису державного регулювання інноваційної модернізації її окремих секторів. Зважаючи на необхідність імплементації водного законодавства Європейського Союзу у сфері водокористування, особливої актуальності набувають фінансово-економічні механізми та інструменти державного регулювання модернізації та інноваційного розвитку усіх підсистем водогосподарського комплексу.

Впродовж останніх 5 років у водогосподарський комплекс України впроваджено лише окремі норми Директив Європейського Союзу [1, с. 3]. Паралельно діють більше десятка законодавчих та підзаконних актів, котрі регламентують державне регулювання інноваційної діяльності. Значна кількість наукових праць О.Амоші, Б.Буркинського, В.Гееця, Ю.Лупенка та ін. присвячена проблемам та перспективам інноваційного розвитку національної економіки. Однак, потребують вирішення питання щодо стимулювання упровадження процесів інноваційної модернізації у водогосподарському комплексі в умовах поглиблення регіональних економіко-інтеграційних процесів.

За даними Євразійського банку розвитку, рівень забезпеченості сумарними водними ресурсами у розрахунку на одного жителя в Україні складає лише 1,93 тис. м³ на рік. Показник водозабезпеченості території сумарними водними ресурсами з урахуванням транскордонного стоку України складає 145,3 тис. м³/ км². Відповідно до міжнародної класифікації, Україна належить до категорії надзвичайно вододефіцитних країн (водні ресурси місцевого формування без урахування припливу транскордонних вод), з показником 1180 м³ на одну особу [3, с. 17].

На сьогодні моральна та фізична зношеність основних фондів у водопровідно-каналізаційному господарстві перевищує 80%. Натомість, попри критичний стан, не сформовані фінансово-економічні передумови щодо інноваційної модернізації у водопровідно-каналізаційному

підкомплексі, а також системі промислового водокористування і водогосподарсько-меліоративному підкомплексі [2].

Міжнародна практика доводить, що виключно на законодавчому рівні необхідно сформулювати інституційні засади інноваційно-технологічної модернізації, у першу чергу внести зміни до Податкового, Митного, Бюджетного, Водного кодексів України та створити Інноваційний та Інвестиційний кодекси. Запроваджені механізми фіскального та регуляторного характеру стимулюватимуть модернізацію процесів водокористування в Україні, що зумовить значне підвищення конкурентоспроможності як вітчизняних суб'єктів водогосподарського комплексу, так і національної економіки в цілому [4, с. 41].

Література:

1. Публічний звіт Голови Держводгоспу України за 2018 рік. URL : <https://drive.google.com/file/d/1GhP2QvIcOnvII7meBzLc7wHCsXZZjWQj/view>
2. Колтунович О.С. Пріоритети державного регулювання інноваційної модернізації водогосподарського комплексу України / О. С. Колтунович // Економіка АПК. – 2019. – №3.
3. Галузевий огляд №19 Євразійського банку розвитку. URL : – Режим доступу: https://eabr.org/upload/iblock/2f0/obzor_19_rus.pdf
4. Колтунович О. С. Пріоритетні напрями імплементації зарубіжного досвіду модернізації водогосподарського комплексу у вітчизняну практику / О. С. Колтунович // Стратегічні пріоритети. – 2017. - № 4. - С. 36-42.

*Панова Ірина Олексіївна
викладач кафедри туристичного
бізнесу та країнознавства,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна*

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сьогодні гідна відповідь на глобальні виклики є важливою умовою стабільного розвитку як окремої країни, так і світової економіки в цілому. Удосконаленню механізму міжнародних економічних відносин слугує екологізація економіки, тобто перехід усієї системи господарювання людства на принципи, що сприяють, в першу чергу, збереженню навколишнього середовища [1].

Україна теж має відповідним чином реагувати на глобальні виклики в даній сфері та підтримувати прогресивні світові ініціативи й рішення, беручи з цієї метою участь у різних міжнародних союзах і угодах. Зокрема,

слід виділити важливість підписаного в Ріо-де-Жанейро плану дій «Порядок денний на XXI століття» (1992 р.) та Конвенції про біологічне різноманіття. На початку третього тисячоліття, Україна намагається теж стати надійним міжнародним партнером при вирішенні глобальних регіональних проблем. Багатий природно-ресурсний потенціал країни, високоосвічене населення, розвинута індустрія та інфраструктура є необхідними передумовами для участі в процесі екологізації глобальної економіки, зокрема, національної [1, 2].

Слід зазначити, що Кабінетом Міністрів України було прийнято «Концепцію стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 р.» (17 жовтня 2007 р.), направлену на екологізацію економіки, на поліпшення екологічної ситуації та на раціональне використання й відтворення природних ресурсів. Важливими умовами є гарантування екологічної безпеки, послідовне зниження екологічних ризиків для здоров'я населення, введення системи екологічного маркування товарів і продуктів харчування, приведення якості питної води відповідно до європейських стандартів і підвищення якості повітря. Особливу увагу приділено технічному переоснащенню виробничих комплексів й уведення в дію таких енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, що запобігають зміні клімату. Але й зараз його ще не прийнято Верховною Радою [3].

Нинішня екологічна ситуація в Україні кризова. Причина цього – нехтування об'єктивними законами розвитку й відтворення природно-ресурсного комплексу України впродовж багатьох років, тобто таких деформації в економіці, коли переважно застосовувались видобувні екологічно небезпечні галузі промисловості [3 -4].

Відомо, що стабільний розвиток передбачає обов'язкове погодження між собою економічного, екологічного та соціального розвитку так, щоб з часом не знижувалася якість людського життя, не погіршувався стан довкілля, а навпаки, покращувався, що все це разом має складати зміст процесу екологізації економіки [1]. Але, враховуючи це, не можна залишати позо увагою важливість природоохоронних заходів. Їх мета полягає в превентивному захисті навколишнього середовища в процесі виробничою діяльності, тобто в самій економічній системі, а не за її межами. А тому природоохоронна політика держави має здійснюватися, насамперед, в процесі соціально-економічних перетворень, направлених на забезпечення їх стабільності. Природоохоронні заходи при цьому повинні бути направлені на реалізацію економічно сприятливого режиму господарської діяльності [4].

Сьогодні, Україна – учасниця кількох десятків міжнародних еколого-економічних конвенцій і двосторонніх угод, зокрема: Договору про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі й під водою (1963 г.); Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів біологічної та токсичної зброї та про їх знищення (1975 г.); Конвенції про запобігання забрудненню моря викидами відходів та інших матеріалів (1975 г.); Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної

спадщини (1988 р); Конвенції про заборону військового й іншого ворожого використання засобів впливу на навколишнє середовище (1978 г.); Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1985 г.); Конвенції про контроль транскордонних перевезень токсичних відходів і їх ліквідації (1989 г.); Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій (1992); Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (1992) та ін. [4].

Серед головних досягнень міжнародного співробітництва України в сфері екологізації економіки слід відзначити:

- відображення національних інтересів і позиції держави в директивних документах і рішеннях форумів міжнародних міжурядових організацій;

- розширення сфери міжнародного співробітництва, чому сприяло укладання нових угод, договорів і програм;

- збільшення міжнародно-політичного авторитету України та вдосконалення національної правової бази;

- підвищення екологічної кваліфікації (правової, технологічної) і методології управління, направленої на поліпшення екологічної ситуації в Україні;

- одержання, завдяки міжнародній співпраці, допомоги в сфері охорони навколишнього середовища тощо.

Як переконує досвід, проводити ефективну політику стабільного розвитку в державі нелегко навіть при успішній економіці, зважаючи на сьогодишню глибоку системну кризу. Тому, Україна змушена одночасно вирішувати безліч проблем: економічних, соціальних, політичних, екологічних.

Література:

1. Декларация и Программа действий форума тысячелетия "Мы народы: управление ООН в XXI веке." Устойчивое развитие и окружающая среда // Экология XXI века. 2002. № 1-2(6-7). С. 67-71.

2. Довгаль О. А Протекціонізм і лібералізм у зовнішньоторговельних відносинах у процесі глобалізації економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія». Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 35 с.

3. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, викорис-тання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 №188/98-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

4. Україна: прогресс на шляху сталого розвитку // Інформаційно-аналітичний огляд виконання «Порядку денного на XXI століття» / За ред. Б. М. Данилишина. К.: ЗАТ «Ніч лава», 2002. 224 с.

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

Maxurov Aleksey Anatolyevich
Ph.D. in Law, Taras Shevchenko Kiev
National University

COORDINATING NORMS IN THE CONSTITUTION OF THE LITHUANIAN REPUBLIC

Let us turn first of all to the Lithuanian legislation.

Even in the preamble to the Constitution of the Republic of Lithuania (adopted by citizens of the Republic of Lithuania through a referendum on October 25, 1992) [1] there is an indication that its goal is to achieve harmony, national harmony in the land of Lithuania.

The Constitution of Lithuania has many coordination norms on the coordination of certain actions, but usually these norms are not of great importance in terms of the application of coordination as a method of legal regulation: it is banal about the necessity and (or) the procedure for obtaining consent for certain negative actions against persons with a special status.

For example, according to Article 62 of the Constitution "The person of a Member of the Seimas shall be inviolable. A Member of the Seimas may not be held criminally liable, arrested, nor may his freedom be restricted by the consent of the Seimas. In accordance with art. 100 of the Constitution, "The Prime Minister and the Ministers may not be held criminally liable, arrested or have their freedom restricted without prior consent of the Seimas, while between the sessions of the Seimas of the Republic. " Or, by virtue of Part 2 of Art. 114 of the Constitution of Lithuania, "A judge may not be held criminally liable, arrested or have his freedom restricted otherwise without the consent of the Seimas, or in the period between the sessions of the Seimas, without the consent of the President of the Republic of Lithuania.

Similarly, there are cases of "non-criminal" relocation, dismissal, and so on.

Thus, according to clause 4, part 1, article 115 of the Constitution, judges of the courts of the Republic of Lithuania are dismissed in accordance with the law, including ".

Often, through the coordination mechanism, the issue of coordinated implementation of certain politically significant actions is resolved.

For example, as follows from part 3 of Article 89 of the Constitution of Lithuania, "While temporarily substituting for the President of the Republic, the Speaker of the Seimas may either announce pre-term elections of the Seimas or

dismiss Seimas. During the said period, the Seimas may not consider the issue of no-confidence in the Speaker of the Seimas.

For us, of course, the coordination standards of a deeper level, also present in the Lithuanian Constitution, are more important.

In our opinion, coordination today is one of the main principles for building the vertical of the executive branch in Lithuania.

For example, according to paragraph 3 of Article 94 of the Constitution of the Republic of Lithuania, the Government of the Republic of Lithuania shall co-ordinate the activities of the ministries and other establishments of the Government.

It should be noted that in the event of emergencies, for example, military actions, the activities of a special coordinating body are stipulated, the norms of which are constitutionally fixed.

Literature:

1. Constitution of the Republic of Lithuania // <http://worldconstitutions.ru/?p=115&page=3>

*Савченко Катерина Юнірівна
здобувач СО „Доктор філософії”,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник: Гринюк Роман
Федорович, доктор юридичних наук,
професор, Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

ВИЗНАННЯ ПРАВОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ ДЖЕРЕЛОМ ПРАВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасній правовій науці питання статусу правового прецеденту відноситься до найбільш дискусійних. Думки дослідників є діаметрально протилежними: починаючи від того, що прецедент вже де-факто існує в Україні, і закінчуючи позицією, що прецедент в Україні джерелом права не визнається та, більш того, його визнання в якості джерела є недоцільним.

З цього приводу, зокрема, Т. О. Подковенко зазначає, що «в юридичній науці судовий прецедент розуміється як винесене по конкретній справі рішення суду, обов'язкове до застосування при вирішенні аналогічних питань з однорідних категорій справ. Сутність судового прецеденту полягає в наданні нормативного характеру рішенням суду у конкретній справі, при чому обов'язковою для судів є не все

рішення чи вирок, а лише «серцевина» справи, суть правової позиції судді, на основі якої виносяться рішення» [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 8-9].

Як зауважує Н.В. Стецик, «концепція судового прецеденту ґрунтується на так званій доктрині «stare decisis» – яка включає в себе два принципи: підкореності та переконливості. При цьому принцип переконливості полягає у тому, що суди зобов’язані застосовувати прецедент в якості джерела права лише якщо знайдуть аргументацію суду, який його створив, більш переконливою, ніж власну» [2, с. 40]. Що ж до принципу підкореності або поширюваності, то Б. В. Малишев вказує на існування горизонтального та вертикального поширення. «Горизонтальне поширення визначає обов’язок судів використовувати судовий прецедент, вироблений судами цієї ж ланки, але лише даної юрисдикції. Натомість вертикальне поширення означає обов’язковість використання судами нижчих рівнів судових прецедентів, створених судами вищестоящих рівнів» [3, с. 154]. Дана ситуація є класичною з точки зору навіть вітчизняної судової системи, і віддалено може нагадувати застосування судами результатів узагальнення судової практики та позицій Верховного Суду України. Однак в класичному випадку застосування судового прецеденту мова йде не про всю практику, а про конкретний досвід правозастосування в конкретному випадку.

Таким чином, в контексті правової системи нашої держави мова може йти лише про перспективи визнання прецеденту з вертикальним поширенням, оскільки наразі юридичною практикою взагалі не передбачено механізмів застосування суддями рішень судів цієї ж ланки. І навіть застосування рішень вищестоячих судових ланок не можна в повній мірі назвати прецедентним у зв’язку з тим, що вони, скоріше, носять узагальнюючий або правоінтерпретаційний характер.

Крім того, застосування прецеденту нерозривно пов’язано з високим рівнем правосвідомості судді. Без цього аспекту доктрина прецеденту взагалі втрачає сенс. В наших же правових реаліях до проведення глибинної та всеохоплюючої реформи судової системи говорити про визнання прецеденту джерелом права є передчасним.

Література:

1. Подковенко Т.О. Судовий прецедент та проблеми визнання його джерелом права в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 6. Т. 1. С. 7-10.
2. Стецик Н.В. Судовий прецедент: теоретичні та порівняльно-правові аспекти. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XV регіон. наук.-практ. конф. (4-5 лют.2009 р.)*. Львів, 2009. С.39-41.

3. Малишев Б.В. Про співвідношення судової правотворчості, судового прецеденту та судової практики. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2008. №10. С. 152-156.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Горчанюк Олена Сергіївна
аспірант Національної академії
Служби безпеки України*

ІНСТИТУЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ. СВІТОВИЙ ДОСВІД

Світова практика державного управління гендерними процесами характеризується різноманітністю форм та на урядовому рівні здійснюється через різні структури. Закріплення принципу рівності є лише одним з перших кроків на шляху до його дотримання та забезпечення. Провідне значення має інституційна складова юридичного національного механізму забезпечення реалізації принципу гендерної рівності в країнах.

Інституції забезпечення гендерної рівності в різних країнах світу мають певні розбіжності, проте мета їхньої діяльності спільна: досягнення рівності осіб не залежно від статі. Такий глобальний підхід до вирішення гендерних проблем зумовив розроблення не лише національних планів щодо забезпечення гендерної рівності, але і розвиток відповідного нормативно-правового забезпечення.

Як правило, відповідне завдання покладено на кабінети міністрів. Компетенція уряду багатьох країн світу розширилася за рахунок питань із забезпечення гендерної рівності.

Досліджуючи інституційну складову механізму забезпечення гендерної рівності, слід підсумувати, що відповідна політика визначається, як зазначалося вище, національним планом дій (*це прийнятий владними структурами документ, у якому окреслено систему намірів, заходів і зобов'язань державних та громадських структур щодо виявлення форм гендерної активності й вчинення певних дій, спрямованих на досягнення за окреслений період гендерних цілей*). Національні плани дій, як правило, узагальнюють всю систему планування в країнах – охоплюють регіональні, місцеві плани з питань рівності.

Останніми десятиліттями все більшу роль у системі державного механізму забезпечення гендерної рівності країн світу починає відігравати фігура Уповноваженого з рівних прав і можливостей (омбудсмен). Вперше посаду омбудсмена юстиції запроваджено ще 1809 року в Швеції. Вона довела свою необхідність, і протягом двох століть ця ідея не втратила ні значення, ні актуальності. Практика запровадження посади та служби омбудсмена дедалі поширювалася, так у 1978 році таку службу

введено в Норвегії, у 1987 році – у Фінляндії, у 1998 році – в Україні, у 1999 році – у Литві, у 2001 році – в Німеччині, у 2002 році – у Словенії, Боснії та Герцеговині, у 2003 році – в Хорватії [1].

Продовжуючи аналіз світової практики регулювання гендерної рівності, важливо наголосити на функціонуванні інституту Європейського уповноваженого з прав людини, який відноситься до юридичного наддержавного або міжнародного механізму забезпечення реалізації принципу гендерної рівності.

Отже, проблеми гендерної рівності все більше стають об'єктом уваги перших осіб виконавчої влади провідних країн світу і всієї управлінської системи.

Література:

1. Агеєва В.П. Основи теорії гендеру / Агеєва В.П. // Навчальний посібник. – 2004. – С. 257.

*Кустова Світлана Миколаївна
аспірант кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту,
Національна академія державного
управління при Президентіві України*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Згідно із ч. 1 ст. 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Таким чином, у Конституції України та відповідних законах встановлені вичерпні нормативні приписи, які закріплюють право громадянина свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення своїх прав, свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних та інших інтересів.

Утім, виникає запитання, чому на сьогодні ці конституційні положення є декларативними та не імplementовані в політичну

реальність? Однією зі складових феномену існування ерзац-партій в Україні є проблеми із фінансуванням їх діяльності.

Законодавство України не містить визначення поняття «фінансування політичних партій», натомість у законодавстві вживається низка інших термінів, які стосуються регулювання фінансування політичних партій: «кошти партій», «майно партій», «державне фінансування політичних партій», «внесок на підтримку політичної партії», «обмеження у здійсненні внесків на підтримку політичних партій», «спонсорство» тощо.

Деякі з наведених термінів розкриваються в законодавстві, проте більшість із них не отримали законодавчого визначення. Хоч в Україні в роки її незалежності вже сформувалась законодавча база, що регламентує різні сторони організації та функціонування політичних партій.

Ухвалення європейськими структурами рамкових документів щодо державного фінансування партій разом із посиленням євроінтеграційного тренду в державній політиці стимулювало появу питання державного фінансування партій у вітчизняному політичному порядку денному.

Правова інституціоналізація політичних партій пройшла декілька етапів свого становлення. Перші кроки в розвитку партійного законодавства було зроблено з прийняттям у 1992 р. Закону України «Про об'єднання громадян»; закладено правові основи для діяльності і розвитку політичних партій в Конституції України (1996 р.). Наступні етапи становлення політичних партій як конституційно-правового інституту мали місце завдяки прийняттю нормативно-правових актів, основними з яких є закони України «Про політичні партії в Україні» (2001 р.) і «Про місцеві вибори» (2015 р.), які істотно підвищують роль партій та регламентують їхній вплив на суспільно-політичне життя країни.

Особливістю чинного законодавства щодо державного фінансування партій є наявність т. зв. «гендерного бонусу»: згідно зі ст. 17-5 Закону України «Про політичні партії в Україні» «сума в розмірі 10 відсотків щорічного обсягу державного фінансування статутної діяльності політичних партій розподіляється порівну між політичними партіями, які отримали право на таке фінансування... якщо... кількість представників однієї статі серед обраних від відповідних політичних партій народних депутатів України, які набули своїх повноважень, не перевищує двох третин від загальної кількості народних депутатів України, обраних від цієї політичної партії». Положеннями цього закону визначено, що за рахунок коштів державного бюджету «фінансується статутна діяльність політичних партій, не пов'язана з їхньою участю у виборах народних депутатів України, виборах Президента України і місцевих виборах...» Напрями витрачання коштів, так само, як і законом 2003 р., не деталізовано – усе, що підпадає під визначення «статутна діяльність

політичних партій». На відміну від закону 2003 р., яким встановлювався «поріг фінансування» в 4 %, чинний поріг вдвічі менший.

Разом з тим, варто відзначити, що чинна нормативно-правова база містить цілу низку недоліків, що мають бути вирішені найближчим часом. Серед них – осучаснення норм щодо реєстрації партій, забезпечення електронної звітності, внутрішньопартійної демократії тощо.

Література:

1. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз: монографія. Київ. 2009. 392 с.
2. Джуган В.В. Конституційно-правові засади фінансування політичних партій в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз. Дис. на здоб. наук. ступ. канд. юр. н. (доктора філософії) за спец. 12.00.06 «Конституційне право; муніципальне право». Рукопис. Ужгородський національний університет. Ужгород. 2017. 230 с.
3. Коломоець Т., Самойленко Г. Вибори до органів місцевого самоврядування в Україні у контексті сучасних державних процесів: актуальні питання теорії та проблеми практики / Т. Коломієць, Г. Самойленко // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2007. – № 2 (8). – С. 76– 82.
4. «Керівні принципи та доповідь щодо фінансування політичних партій» (Венеціанська Комісія (09-10).03.2001 (CDL-INF(2001)008)); Рекомендація ПАРЕ «Фінансування політичних партій» від 22.05.2001 № 1516(2001); Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 08.04.2003 Рес 2003(4) «Про загальні правила боротьби з корупцією при фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній».
5. «Моніторинг'2018: основні тенденції змін громадської думки». Соціологічне опитування Інституту соціології НАН України та Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://dif.org.ua/article/monitoring2018-osnovni-tendentsii-zmin-gromadskoi-dumki> (дата звернення: 06.01.2018).
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.01.2019).
8. Примуш М.В. Політико-правове регулювання діяльності політичних партій: монографія. Донецьк. 2001. 338 с.
9. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 25 березня 2004 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1665->

15/ed20060318/page (дата звернення: 05.01.2019).

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції: Закон України від 2015 р. № 731-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 49-50, ст.449). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-19#n60> (дата звернення: 05.01.2019).

11. Про політичні партії в Україні: Закон України від 2001 р. № 2365-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 23, ст.118). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (Дата звернення: 05.01.2019).

12. Савков А. Активізація участі держави у виборчому процесі як виклик сьогодення [Електронний ресурс] / А. Савков // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2009. - Вип. 1. - С. 175-182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_1_24

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

*Волков Микита Сергійович
студент магістратури, спеціалізація
«Цивільне право» Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

**ФІКТИВНІСТЬ ТА УДАВАНІСТЬ ПРАВОЧИНІВ:
ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ**

Цивільний кодекс України та судова практика дають змогу сказати, що фіктивні та удавані правочини є особливими видами дефектних правочинів. У той самий час, природа даних правочинів є дещо схожою – спільна ознака цих правочинів у тому, що зобов'язання вказані у них не виконуються.

Відповідно до статті 234 Цивільного кодексу України фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином. Фіктивний правочин визнається судом недійсним. [1] Постанова Пленуму Верховного суду України від 6 листопада 2009 року зазначає, що такий правочин може мати місце при наявності умислу обох сторін. У той самий час, суд не застосовує жодних наслідків до цього правочину, адже вже сам факт передачі майна за правочином є ознакою, що нівелює його фіктивність. [2] Таким чином, враховуючи той факт, що правочини в цілому визнаються недійсними для того, щоб повернути майно, кількість таких правочинів є невеликою порівняно з іншими, а практика показує, що особи, що звертаються в суд неправильно розуміють поняття фіктивності. Вищезазначена Постанова зазначає, що саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. Таким чином, доказування психологічних намірів особи є дуже складним. Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 06 грудня 2017 року було відхилено касаційну скаргу особи і зазначено, що основними ознаками фіктивного правочину є: введення в оману (до або в момент укладення угоди) іншого учасника або третьої особи щодо фактичних обставин правочину або дійсних намірів учасників; свідомий намір невиконання зобов'язань договору; приховування справжніх намірів учасників правочину. [3]

Судова практика показує, що фіктивні правочини часто укладаються між близькими особами з метою захисту чи приховування свого майна, а

те, що близькі особи проживають разом або близько один до одного та користуються спільним майном жодним чином не змінює фактичні відносини особи з цим майном. Так у рішенні Полтавського районного суду Полтавської області від 5 лютого 2019 року описано як відповідачі (будучи родичами) шляхом відчуження одне одному житлового будинку ухилилися від зобов'язання одного з відповідачів до позивача з приводу оплати позивачу ремонту будинку, що проводилися ним за власні кошти. [4] Рішення Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області 8 лютого 2019 року описує, як було укладено договір купівлі-продажу автомобіля з метою ухилення відповідача від відшкодування шкоди позивачу за попереднім судовим рішенням. Суд зазначив, що визнаючи оспорюваний договір недійсним, суд враховує обізнаність відповідача щодо прийнятого відносно нього судового рішення про стягнення грошових коштів, незначну часову віддаленість від моменту ухвалення судового рішення до укладення договору купівлі-продажу, а також вочевидь занижену вартість власне предмету договору. [5]

Досить переконливим аргументом для суду при задоволенні таких позовних заяв є наявність певного судового спору щодо майна, що «відчужується» за фіктивним правочином. Відповідно до Постанови Верховного Суду від 15 січня 2019 року судами встановлено, що ТОВ Інженерний центр «Енергомаш» в особі колишнього керівника, відчужуючи на користь ТОВ «Тімсен» за Договором нерухоме майно, був обізнаний про наявність судового спору стосовно стягнення з нього (як боржника за кредитним договором) заборгованості на користь ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», а, отже, міг передбачити негативні наслідки для себе у випадку виконання судового рішення шляхом звернення стягнення на таке нерухоме майно. Водночас відчуження такого нерухомого майна відбулося на користь пов'язаної юридичної особи - ТОВ «Тімсен», єдиним учасником якого виступав відповідач. [6]

Таким чином, визнання правочину фіктивним потребує досить складної доказової бази і дуже важливо, щоб докази своєю сукупністю доводили дану фіктивність – це може бути «відчуження» майна у невеликий проміжок часу до чи після судової справи, фактичне продовження використання майна особою, «відчуження майна» афілійованій особі, символічна оплата договору або його безвідплатний характер тощо.

Удаваний правочин передбачений статтею 235 Цивільного кодексу України представляє собою «маску» правочину – правочин, що визнається удаваним не існував взагалі, адже він був лише прикриттям для правочину, який вчинявся сторонами насправді. Наслідком такого правочину, є регулювання відносин правочином, який особи насправді вчинили. [1]

Удаваність правочину потребує не менш складної доказової бази ніж фіктивність правочину. Відповідно до Ухвали Вищого спеціалізованого

суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 21 червня 2017 року позивач, заявляючи вимогу про визнання правочину удаваним, має довести: факт укладання правочину, що, на його думку, є удаваним; спрямованість волі сторін в удаваному правочині на встановлення інших цивільно-правових відносин, ніж ті, які передбачені правочином, тобто відсутність у сторін іншої мети, ніж приховати інший правочин; настання між сторонами інших прав та обов'язків, ніж ті, що передбачені удаваним правочином. [7]

Удавані правочини є схожими із фіктивними, адже вчиняються вони не з метою виконання прав та обов'язків цього правочину. Судова практика показує, що через удавані правочини особа може «обійти» певні заборони законодавства, або посприяти певному власному майновому інтересу. Рішення Волноваського районного суду Донецької області 10 квітня 2018 року показує яким чином можна «вивести» майно із режиму спільної сумісної власності подружжя, навіть якщо воно було придбане під час шлюбу. Предметом спору є автомобіль що був власністю чоловіка, який він, за фактами справи, начебто обіцяв подарувати дружині. Згодом, позивач (дружина) зазначає, що у сервісному центрі МВС міста Києва їм начебто пояснили, що оформити дарування неможливо, а оформити договір купівлі-продажу можливо. Позивач зазначав, що фактично, кошти за даним договором за автомобіль не сплачувала, і тому просила суд визнати договір купівлі-продажу фіктивним, а відносини щодо цього договору щоб регулювалися договором дарування. [8]

Рішенням Хустського районного суду Закарпатської області 16 листопада 2017 року було встановлено регулювання відносин між сторонами нормами щодо договору купівлі-продажу і було визнано удаваними: доручення, з правом володіння, користування та розпорядження транспортним засобом з правом виїзду за межі України, та правом передоручення; розписку про отримання коштів за даний транспортний засіб. Позивач вказав, що звичайний договір купівлі-продажу неможливо було укласти у зв'язку з браком часу, та відсутності коштів на переоформлення права власності, оскільки всі заощадження було витрачено на купівлю транспортного засобу. [9] Дану аргументацію можна оцінювати критично, адже брак часу і відсутність коштів на укладення договору купівлі-продажу чомусь не відчувся, коли укладалося ще більше правочинів, на які можна було витратити більше часу і грошей. Таким чином, через таку юридичну конструкцію можна «обійти» певні перешкоди, які можуть бути у відчужувача майна, наприклад його арешт.

Практика також показує, що удавані правочини іноді плутають із фіктивними, у той час, коли головною відмінністю цих правочинів є те, що за удаваним правочином зі змісту правочину виникають не ті права та обов'язки сторін, а у фіктивному – вони взагалі не виникають. Прикладом цього може слугувати Постанова Верховного суду України від 24 вересня 2014 року. У даній справі позивач просила визнати договір дарування квартири фіктивним, адже він укладався між нею та відповідачем не з

метою передачі квартири у власність відповідача. Договір дарування укладався як забезпечення виконання боргових зобов'язань позивачів перед відповідачкою за договором позики. Договір зазначав, що «під передачею квартири слід вважати символічну передачу речі». Передача дарувальниками обдарованій та прийняття обдарованою від дарувальників ключів від квартири, технічного паспорта свідчитиме про те, що передача речі відбулась». Дані положення договору дозволили відповідачу переоформити на себе право власності на квартиру за цим договором внаслідок того, що позивач не виконала свої зобов'язання як боржник за договором позики укладеного між нею та відповідачем. Верховний суд України встановив, що хоч сторони і зазначали, що не мали наміру передавати майно, воно фактично перейшло у власність відповідача, що свідчить про те, що договір дарування не може бути фіктивним. У даному випадку договір дарування є удаваним правочином для приховання договору застави, а тому у даних правовідносинах не може бути фіктивності правочину. [10]

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити що фіктивні і удавані правочини, як правило, укладаються сторонами для того, щоб через певні особливості законодавства встановити для себе більш сприятливі права та обов'язки. Можливе навіть навмисне звернення до суду двох сторін із обопільним визнанням позовних вимог для того, щоб рішення суду було правовстановлюючим документом, який необхідний особам для реалізації своїх певних майнових інтересів, що часто може представляти собою зловживання правами. Судам слід детально аналізувати обставини справи та процесуальну поведінку сторін при даних провадженнях, адже за певних випадків рішення суду може виступати лише інструментом досягнення корисливих мотивів позивача і відповідача.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
3. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 06 грудня 2017 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70846331#>
4. Рішення Полтавського районного суду Полтавської області від 5 лютого 2019 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79875427>
5. Рішення Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області 8 лютого 2019 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79729749>

6. Постанова Верховного Суду від 15 січня 2019 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79289077>
7. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 21 червня 2017 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67360942>
8. Рішення Волноваського районного суду Донецької області 10 квітня 2018 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73296357>
9. Рішення Хустського районного суду Закарпатської області 16 листопада 2017 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70638880>
10. Постанова Верховного суду України від 24 вересня 2014 року [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40731222>

*Кратко Тетяна Анатоліївна
студентка Навчально-наукового
інституту права та психології,
Національного університету
«Львівська політехніка»*

*Науковий керівник: Остапенко
Леонід Олексійович, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
цивільного права та процесу,
Національного університету
«Львівська політехніка»*

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

На даний час Україна є єдиною пострадянською країною, у якій ще досі, є чинним Кодекс законів про працю України 1971 року, який був прийнятий з метою регулювання трудових відносин всіх працівників, надання їм певних прав та обов'язків та роботодавцям, визначення засад та гарантій здійснення громадянами України права на працю. Однак, ми вважаємо, що цей Кодекс є дещо застарілим, адже не охоплює всіх аспектів сучасних трудових відносин.

Протягом останніх років законодавець неодноразово вносив поправки та зміни до чинного Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України), але стало зрозуміло, що є необхідним осучаснення норм, але й прийняття кардинально нового кодифікованого акта, який буде враховувати усі нюанси сучасних трудових відносин. На сьогоднішній

день у Верховній Раді України зареєстровано 27 грудня 2014 року новий Проект Трудового кодексу України (далі – Проект; проект ТК України).

Слід зауважити, що з прийняттям нового ТК законодавство України значно оновиться та буде відповідати реальності. Однак після детальнішого ознайомлення з проектом ТК України складається подвійне враження від нього.

Безсумнівно, позитивною рисою Проекту є більш детальна і чітка в порівнянні з КЗпП України регламентація загальновстановлених прав і обов'язків учасників трудових відносин. Проект не містить самостійних статей про його основні засади, обмежуючись перерахуванням завдань проекту ТК України, основних трудових прав і обов'язків працівників. Проект присвячує цим питанням окремі статті, у яких міститься квінтесенція Кодексу. Уперше докладно визначено предмет регулювання трудового законодавства України, тобто перераховані ті відносини, які підлягають регулюванню нормами трудового, а не, скажімо, цивільного права [1].

О. П. Коваль зазначає, що чи не найголовнішою новацією Проекту, стала норма щодо контролю за виконанням працівниками трудових обов'язків. Зокрема, ст. 30 Проекту наголошує, що: «роботодавець вправі контролювати виконання працівниками трудових обов'язків, у тому числі з використанням технічних засобів, якщо це зумовлено особливостями виробництва, з обов'язковим попередженням працівників про їх застосування» [2].

Крім того, новизною є й те, що у Проекті визначено поняття трудового договору. Так, згідно з ч. 1 ст. 32 проекту ТК України, трудовий договір – це угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується особисто виконувати роботу (трудову функцію), визначену цією угодою, з дотриманням трудового законодавства, колективних договорів і угод, правил внутрішнього трудового розпорядку під керівництвом та контролем роботодавця, а роботодавець – надати працівникові роботу за цією угодою, забезпечувати належні, безпечні та здорові умови праці, належні санітарно-побутові умови та своєчасно і в повному обсязі виплачувати заробітну плату. Також у ч. 2 ст. 32 вказано, що працівник має право укласти трудовий договір до свого звільнення з попереднього місця роботи. У такому разі в трудовому договорі зазначається, виконання роботи за основним місцем роботи чи за сумісництвом [3]. На нашу думку, укладання трудового договору є безсумнівно необхідним, адже він конкретизує права та обов'язки сторін, надає гарантії працівнику, офіційне працевлаштування та, у свою чергу, допомагає уникнути непорозумінь щодо робочих питань. Також потребують уваги статті Проекту, які надають можливість залучати працівників до надурочних робіт. Згідно зі ст. 150 Проекту, потрібна тільки згода працівника, а профспілку лише повідомляють. У той час як у чинному КЗпП України обов'язковою є згода профспілки. Звертаємо увагу на те, що у проекті ТК України відсутні чіткі механізми реалізації

відповідальності за порушення трудових відносин з боку роботодавців (наприклад, незаконне звільнення працівника, порушення встановлених строків виплати заробітної плати, сексуальні домагання тощо).

Потреба у прийнятті проекту ТК України обумовлена змінами системи суспільних відносин, що відбуваються в Україні, ці зміни безпосередньо пов'язані з працею. Виникла низка проблем різної визначеності, що повинні вирішуватись засобами трудового права. Підготовка нового кодифікованого акту у цій сфері пояснюється також тим, що основою трудового законодавства України на сьогодні є, як ми уже зазначали вище, Кодекс законів про працю, який був прийнятий ще 10 грудня 1971 р. і є дещо застарілим [4].

На думку В. Іванкевича, необхідно доопрацювати положення щодо порядку вирішення індивідуальних трудових спорів. Зокрема, потребують уточнення положення ст. 392 проекту Кодексу, якою передбачається добровільне виконання рішення комісії з трудових спорів. Водночас у цій статті міститься положення, що рішення комісії з трудових спорів є обов'язковим для сторін індивідуального трудового спору [5].

Підсумовуючи, хочемо погодитись з думкою О.П. Ковалю, що при розробці проекту Трудового договору слід:

1. Доповнити статтю 30 проекту Трудового кодексу України пунктом 3 такого змісту: «3. Особливості контролю за працівниками з використанням технічних засобів встановлюються внутрішнім нормативним документом підприємства за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником)».

2. Усунути штучне розмежування роботи на умовах ненормованого робочого часу та надурочної роботи, видаливши ст. 153 з проекту ТК України.

3. Вилучити пункт 2 статті 286 проекту Трудового кодексу України як такий, що суперечить основоположним засадам соціального страхування [2].

Також, не можемо не погодитись з Г. Хаварівською, що «новий проект ТК України має бути побудований, передусім, на верховенстві права, на перевазі прав людини перед економічними інтересами бізнесу, а не навпаки. Він повинен представляти собою прав між працівниками та роботодавцем» [4].

Хочемо підсумувати, що робота над проектом ТК України є важливим кроком у формуванні національного законодавства загалом та врегулювання трудового законодавства, його основних засад і гарантій зокрема. Тому він потрібен державі на сучасному її рівні розвитку і повинен відповідати йому. Без сумніву чинний проект Трудового кодексу України потребує доопрацювання, а всі спірні норми та статті потрібно детально обговорювати на загальному з'їзді із залученням науковців, експертів у цій галузі права та представників профспілок. З метою створення такого кодифікованого акту у трудовому законодавстві, який

був би чітко складений на папері, зрозумілий для працівників і роботодавців та був би практичний у застосуванні.

Література:

1. Пустовіт А. Проект Трудового кодексу: загальний огляд – 2011. – URL: http://ua.prostopravo.com.ua/pratsevlashtuvannya/statti/proekt_trudovogo_kodeksu_zagalniy_oglyad.
2. Коваль О.П. Щодо окремих новацій Трудового кодексу України. *Аналітична записка* – 2009. – URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2194/>.
3. Проект Трудового кодексу України від 27.12.2014 № 2543-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.
4. Хаварівська Г. Прийняття нового Трудового кодексу України як необхідна умова зміни сучасного законодавства про працю. *Ефективність державного управління*: зб. наук. праць, м. Львів, 2015 р. С. 156-161.
5. Потіха А. Трудовий кодекс України прийнятий у першому читанні. Україна: події, факти, коментарі. 2015. № 22. С. 27-38.

*Лопушанська Юлія Юріївна
студентка Навчально-наукового
інституту права та психології,
Національного університету
«Львівська політехніка»*

*Науковий керівник: Остапенко
Леонід Олексійович, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
цивільного права та процесу,
Навчально-наукового інституту
права та психології, Національного
університету «Львівська
політехніка»*

ПРАВОВА РОЛЬ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ПРАЦІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТРУДОВОМУ ПРАВІ

На сьогодні, лінія взаємодії держави і роботодавців має бути спрямована на забезпечення реалізації права кожного на працю та базуватись на правових принципах, що містяться в національному трудовому законодавстві, що є керівними положеннями, що характеризують найсуттєвіші риси та визначають спрямованість трудового права.

Вільне обрання праці та вільне погодження на неї означає, що тільки самій особі належить виключне право розпоряджатися своїми здібностями до творчої і продуктивної праці. Причому людина може обирати певний вид діяльності, рід занять [1].

Ці принципи конкретизуються в нормативних актах і регулюють поведінку сторін трудових відносин.

В науці принципами трудового права є : а) принцип забезпечення права на працю, що гарантується ст. 43 Конституції України: кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується; б) принцип свободи праці. Свобода праці базується на бажанні кожної людини розвиватися (ст. 23 Конституції України) та ін.

Свобода праці – це свобода від примусу до неї. Свобода праці належить до природного, невід’ємного права, вона існувала до держави та її законів. Свобода праці походить від природного стану людини, яка народжується вільною і повинна вільною залишатися все життя. Про істинну свободу праці можна говорити лише стосовно вільного суспільства [3].

Принцип свободи праці – це основоположний принцип трудового права, який ґрунтується на засадах свободи і добровільності поведінки правомочних суб’єктів з питань праці [2].

Як зазначає В. Єрмоєнко, принцип свободи праці пронизує всі відомі національному трудовому законодавству форми реалізації громадянами права на працю чи організаційно-правові форми залучення їх до праці, як: 1) при укладенні трудового договору (контракту); 2) при обранні на посаду; 3) при конкурсному заміщенні посади; 4) при призначенні на посаду; 5) при прийнятті-вступі у члени, якщо членство зумовлене обов’язковістю особистої праці; 6) при прийнятті на роботу молодих фахівців; 7) при прийнятті на роботу за рахунок броні (квоти) [3].

Однак, яка може бути «особиста свобода» у безробітного, який ходить голодним і не знаходить застосування своєї праці. Справжня свобода на нашу думку є тільки там, де відсутнє упереджене ставлення з боку роботодавця до підлеглої особи, що викликає моральне та соціальне зубожіння останнього, де людина впевнена в завтрашньому дні та збереженні достатнього соціального рівня. Тільки в такому суспільстві можлива справжня, а не паперова, особиста і будь-яка інша свобода.

Таким чином, щоб покращити реалізацію принципу свободи праці насамперед ми повинні повністю заборонити примусову працю, адже примусова праця допускається лише при позбавленні волі за вироком суду. Також важливим чинником покращення реалізації принципу свободи праці є надання жінкам однакової з чоловіками можливості брати участь в економічному і соціальному житті, усунення дискримінації в усіх

аспектах трудової діяльності. А ще важливим є підготовка робочої сили, що здійснюється спеціальною освітою з професіональним навчанням. Саме професійна освіта забезпечує одержання громадянами робочої професії відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, підвищення їх кваліфікації.

Література:

1. Лаврів О.Я. Принцип свободи праці в трудовому законодавстві України : Актуальні проблеми держави і права, 2009. 2 с.
2. Ю.П.Дмитренко. Трудове право України: підручник. Київ : ЮрінкомІнтер, 2009. 101-102 с.
3. Єрмоменко, В. Правові форми реалізації громадянами права на працю: Право України. 1999. 19 с.

*Лутчин Уляна Андріївна
студентка магістратури,
юридичного факультету Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Бажанов
Валентин Олександрович, кандидат
юридичних наук, доцент, Київський
національний університет імені
Тараса Шевченка*

КОРПОРАТИВНИЙ ДОГОВІР: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Розвиток корпоративного законодавства значно впливає на економіку держави та можливість реалізації суб'єктивних прав та свобод учасників цивільних правовідносин. Наявність в країні розвинених корпоративних відносин дозволило б належним чином не тільки здійснювати захист права власності, а й забезпечити ефективне управління господарськими товариствами, полегшити їм доступ до ринків капіталу на основі впровадження сучасних стандартів корпоративного управління, тобто стимулювати створення реальних умов для сприятливого інвестиційного клімату як найважливішої передумови розвитку національної економіки.

Актуальність даної теми також обумовлюється рядом чинників:

1. Її високою значимістю та недостатньою науковою

розробленістю з урахуванням практики правозастосування;

2. Підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка містить статтю 387 щодо домовленості сторін зі співробітництва стосовно законодавства про корпоративне управління та перелік директив ЄС, які підлягають імплементації в українське законодавство із зазначенням строків;

3. Лібералізацією валютного контролю та реформуванням валютного регулювання, що у свою чергу спростить процедури транскордонного інвестування;

4. Реформуванням корпоративного законодавства та введенням нових правових конструкцій та механізмів, серед іншого, і корпоративного договору.

Метою роботи є здійснення порівняльного аналізу правового регулювання корпоративних договорів в законодавстві України, законодавствах держав англо-американської правової системи та держав континентальної правової системи.

Починаючи з ХІХ століття, інститут корпоративного договору отримав визнання в багатьох правопорядках і широко застосовувався учасниками юридичних осіб різноманітних організаційно-правових форм. В процесі становлення інституту корпоративного договору на ранніх етапах можна прослідкувати тенденцію невизнання корпоративного договору як інструменту регулювання корпоративних відносин [1].

В англо-американській правовій системі корпоративний договір знайшов своє відображення на рівні позиції судового прецеденту починаючи з 1960-х років [2]. Суди держав континентальної правової системи, у свою чергу, не сприйняли концепцію корпоративного договору в цей період, оскільки в своїх перших рішеннях визнавали корпоративні договори недійсними та такими, що не підлягають виконанню і суперечать публічному порядку. Можна зробити висновок, що такий процес становлення правового інституту корпоративного договору є закономірним для більшості правопорядків [3].

Щодо природи корпоративного договору в межах обох правових систем можна зазначити наступне. У континентальній правовій системі такі угоди мають зобов'язально-правову природу, повинні відповідати закону і статуту. Крім того, обов'язковість договору в цьому випадку поширюється тільки на сторони, а їх предмет обмежується питаннями здійснення права голосу тим чи іншим чином, але не стосується зміни корпоративної структури товариства [4]. На нашу думку, корпоративний договір має специфічну правову природу та може бути виокремлений як самостійний вид договірної конструкції.

Водночас, слід зауважити, що в англо-американській правовій системі це питання залишається дискусійним. Корпоративний договір є

елементом системи установчих документів компанії та може породжувати корпоративні права питання. Будучи корпоративним актом, а не цивільно-правовим договором, він є обов'язковим не тільки для його сторін, а й для всіх третіх осіб, що вступають у правовідносини з компанією. При цьому як законодавством, так і судовою практикою встановлено обмеження свободи сторін у визначенні змісту угоди [5]. З іншого боку, деякі науковці зазначають, що такий договір не можна відносити до корпоративних актів [6]. Вважаємо, що враховуючи практику, яка склалась у регулюванні відносин корпоративним договором, його можна визнати корпоративним актом на рівні установчих документів.

Звертаючись до досвіду іноземних правопорядків, встановлено, що головна мета використання корпоративних договорів полягає в ефективному управлінні товариством, а також в усуненні потенційних негативних наслідків, викликаних настанням можливих корпоративних конфліктів.

Як впливає з природи, предмету та змісту корпоративного договору в українському законодавстві, даний договір спрямований на досягнення аналогічних цілей, які ставляться перед таким механізмом в іноземних правопорядках. Природа корпоративного договору в українському праві має зобов'язально-правовий характер. При цьому з урахуванням мети корпоративного договору та опосередкованого регулювання їм корпоративних відносин учасників (акціонерів) господарського товариства з товариством створюється внутрішній корпоративно-правовий ефект, що поширюється на сторони договору. Відсутність зовнішнього корпоративно-правового ефекту пояснюється неможливістю поширити дію корпоративного договору на третіх осіб, за винятком, прямо передбачених законодавством суб'єктів.

Підсумовуючи, можна зазначити, що, хоча українське законодавство входить до складу континентальної правової системи, проте статус та особливості корпоративного договору у певній мірі відрізняються. На думку автора, корпоративний договір в українському законодавстві – це своєрідна компіляція окремих аспектів корпоративних договорів англо-американської, континентальної та національної систем.

В Україні питання правового регулювання корпоративних договорів залишається відкритим, що спричинено диференційованістю підходів до вивчення даної проблеми, а також постійними змінами у сфері державної політики. Крім того, на сьогоднішній день не існує широкого спектру наукових практичних досліджень по даному питанню, що ускладнює його аналіз.

Література:

1. Леус М. В. История становления и развития правового регулирования корпоративного договора / М. В. Леус // Общество: политика, экономика, право. – С. 1-4.
2. Hay R. J., Smith L. A. The unanimous Shareholder Agreement: a new device for shareholder control // Canadian Business Law Journal, vol. 10, 1985; Baglioni A. Shareholder's agreements and voting power [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=1092864>.
3. Бородкин В. Г. Корпоративный договор в период реформирования гражданского кодекса РФ / Вадим Геннадьевич Бородкин. // Журнал «ЗАКОН». Теория и практика. – 2014. – С. 160–161. http://arbitr.ru/_upimg/39fb2006fd989f9f52e9fb1a6846609b_160-161.pdf.
4. Суханов Е. А. О развитии статуса компаний в некоторых европейских правовых порядках / Е. А. Суханов // Вестник гражданского права. – 2009. – № 2 – С. 266-272.
5. Умиржанова А. Акционерное соглашение: опыт зарубежных стран и Казахстана / А. Умиржанова // Integrites Kazakhstan. – 12.06.2017. – С. 1-11.
6. Осипенко К. О. Правовое регулирование договора об осуществлении прав участников / К. О. Осипенко // Корпоративное право : актуальные проблемы / Под ред. Д. В. Ломакина. – М. : Инфотропик Медиа, 2015. – С. 92-121.

*Марчук Богдана Василівна
студентка магістратури, Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ТРАДИЦІЙНОЇ ДОКТРИНИ «ПІДНЯТТЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВУАЛІ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

Історично доктрина «підняття корпоративної вуалі», як механізм притягнення до відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи її контролюючої особи за відсутності самостійних законних або договірних зобов'язань останньої, сформувалася в країнах англо-американської системи права (перш за все, в США та Англії), в яких пріоритетну роль відіграє право справедливості (equity law). Як зазначається у літературі, в рамках статутного права (statutory law) реалізувати можливість ігнорування основоположних принципів побудови юридичної особи з метою забезпечення інтересів кредиторів корпорації було досить

проблемно, саме тому необхідні засоби судового захисту (equity law) з'явилися у рамках гнучкого права справедливості[1, С. 12].

Як відомо, Україна належить до країн романо-германської правової системи, в яких судді позбавлені можливості «формувати» право і тим більше не схильні проголошувати абстрактні правові доктрини, призначені для їх подальшого використання, як це роблять англосаксонські суди[2, С. 18]. З огляду на це, доктрина «підняття корпоративної вуалі» в її традиційному розумінні залишається так званим «незвіданим чужинцем» в рамках українського права.

Так, Цивільний кодекс України встановлює загальне правило, відповідно до якого юридична особа несе самостійну майнову відповідальність перед своїми кредиторами[3]. Таким чином, українське законодавство чітко закріплює принцип самостійності та незалежності юридичної особи і не дозволяє притягти до цивільно-правової відповідальності її власників. Водночас, певні винятки з цього правила все ж існують, що дозволяє деяким українським вченим говорити про наявність, хоч і обмежену, елементів доктрини «підняття корпоративної вуалі» в чинному законодавстві[4, с. 113]. Такі винятки можна поділити на дві категорії:

1) *випадки притягнення до субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями підконтрольної юридичної особи, яка виникає під час процедури банкрутства.* Такі випадки містяться у ч. 6 ст. 126 Господарського кодексу України, яка встановлює обов'язок несення холдинговою компанією субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями корпоративного підприємства, у зв'язку із доведенням останнього до банкрутства[5], та ч. 5 ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»[6] (ч. 2 ст. 61 Проекту Кодексу України з процедур банкрутства[7]), яка встановлює можливість притягнення до субсидіарної відповідальності усіх контролюючих осіб боржника (серед яких, зокрема, учасники чи акціонери), які мають право давати обов'язкові для нього вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, та з вини яких активів боржника виявилось недостатньо для задоволення вимог кредиторів;

2) *випадки притягнення до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану банку, яка може стягуватися як на користь самої банківської установи (ч. 5 та ч. 6 ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»[8]), так і на користь ліквідаційної маси (ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»[9]).* При цьому до суб'єктного складу відповідальності, яка виникає безпосередньо перед банком, входять пов'язані з банком особи, дії або бездіяльність яких призвели до завдання банку шкоди з її вини, а також пов'язані з банком особи, які внаслідок таких дій або бездіяльності прямо

або опосередковано отримали майнову вигоду, а у випадку виведення з ринку неплатоспроможного банку така відповідальність також застосовується до небанківської фінансової установи, якою від фізичних осіб залучені як позики або вклади кошти, що прирівнюються до вкладів.

Водночас, детальний аналіз існуючих в Україні механізмів покладення відповідальності на контролюючих осіб свідчить про їх очевидну відмінність від традиційної доктрини «підняття корпоративної вуалі» і дозволяє говорити лише про так зване «несправжнє» підняття корпоративної вуалі. Так, усі законодавчо закріплені винятки із принципів самостійності юридичної особи та обмеженої відповідальності передбачають лише опосередкований захист кредиторів у вигляді: (i) зарахування стягнутого з контролюючої особи боржника, який знаходиться на стадії банкрутства, а також пов'язаної особи з банком, відносно якого розпочато ліквідаційну процедуру, майна у конкурсну масу з подальшим його переходом кредиту в порядку черговості; або (ii) відшкодування шкоди, завданої протиправними діями або бездіяльністю пов'язаної з банком особи, безпосередньо на користь банку. Іншими словами, обов'язок і відповідальність контролюючої особи вбудовані в правовідносини «боржник - контролююча особа», а не «кредитор боржника - контролююча особа». Це, у свою чергу, свідчить про «внутрішню» відповідальність контролюючої особи, яка не є притаманною для класичної доктрини «підняття корпоративної вуалі».

Додатково до окресленої ключової різниці між доктриною «підняття корпоративної вуалі» та закріпленими в українському законодавстві інструментами притягнення до відповідальності контролюючих осіб юридичної особи також варто наголосити на неефективності останніх, з огляду на складність доказування причинно-наслідкового зв'язку між діями контролюючої особи і завданими негативними наслідками (шкодою), що негативно впливає на справедливе вирішення спорів.

Зазначене свідчить про гостру необхідність внесення змін до національного законодавства в частині притягнення до відповідальності контролюючих осіб юридичної особи за зобов'язаннями останньої. Вбачається, що найбільш доцільним в нашій ситуації є доповнення системи діючих матеріальних та процесуальних норм українського законодавства окремими інструментами доктрини «підняття корпоративної вуалі» і пов'язаними з нею концепцій – саме такий підхід дозволить зробити інститут відповідальності контролюючих осіб товариства гнучким в тій мірі, яка необхідна для формування механізму справедливого вирішення спорів і зміцнення принципу добросовісності в цивільному обороті.

На нашу думку, для розвитку української практики застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» варто на рівні Цивільного

кодексу України передбачити положення, відповідно до якого особа, яка має фактичну можливість визначати дії юридичної особи, зобов'язана діяти добросовісно та розумно та несе солідарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, які виникли внаслідок винних дій або бездіяльності контролюючої особи.

Одночасно із закріпленням такої можливості законодавцю слід окреслити чіткі межі застосування зазначеної моделі відповідальності, а саме:

1. Встановити конкретні критерії наявності корпоративного контролю, серед яких можна виділити:

(i) переважну участь у статутному капіталі, яка, за загальним правилом, має місце у випадку прямого та/або непрямого володіння як однією особою, так і спільно з іншими особами часткою в юридичній особі, яка відповідає еквіваленту 50 чи більше відсотків статутного капіталу та/або голосів юридичної особи. Водночас, переважна участь може також виражатися у володінні пакетом акцій (часток в статутному капіталі), який становить менше 50%, але достатній для здійснення визначального впливу на визначення дій підконтрольної юридичної особи, з огляду на розподілення пакетів акцій (часток) між іншими її акціонерами (учасниками);

(ii) наявність договору (угоди), на підставі якого особа, незалежно від формальної участі в статутному капіталі, може визначати дії підконтрольної юридичної особи (наприклад, корпоративний договір, відповідно до якого особа має право вирішального впливу на формування складу, результати голосування та рішення органів управління юридичної особи; договір, на підставі якого особа має можливість визначати умови господарської діяльності юридичної особи, давати вказівки до виконання або виконувати функції органу управління юридичної особи);

(iii) інші критерії контролю, які дають особі фактичну можливість визначати дії юридичної особи.

2. Зафіксувати обставини, які визначають те, що зобов'язання підконтрольної особи виникли внаслідок винних дій (бездіяльності) контролюючої особи, серед яких:

(i) недостатня капіталізація – обставини, за яких контролююча особа свідомо не забезпечила підконтрольну юридичну особу достатньою кількістю власного капіталу для виконання зобов'язань перед третіми особами. При цьому має враховуватися також «наступна недокапіталізація», що пов'язана із виведенням активів юридичної особи її контролюючими особами, шляхом вчинення збиткових правочинів, розподілу дивідендів тощо;

(ii) змішування активів – обставини, за яких контролююча особа здійснювала дії, спрямовані на змішування приватних активів з активами

підконтрольної юридичної особи (наприклад, шляхом прямої передачі активів, оплати з рахунків компанії особистих витрат тощо), внаслідок чого в останньої виявилось недостатньо коштів для забезпечення вимог кредиторів;

(iii) змішування сфер діяльності – обставини, за яких з організаційної точки зору не проводиться чіткого розмежування між сферами діяльності контролюючої особи та юридичної особи. Вказаний критерій може включати в себе також недотримання необхідних корпоративних процедур, що проявляється у відсутності або нерегулярному веденні зборів учасників, відсутності або лише номінальній присутності директорів та інших співробітників, відсутності банківського рахунку або веденні розрахунків за операціями компанії з рахунку власника[4, с. 20-21], недотриманні вимог ведення діловодства та документообігу, самостійної бухгалтерської та податкової звітності тощо.

3. Закріпити презумпцію причино-наслідкового зв'язку між протиправними діями контролюючої особи та нанесеною шкодою кредиту юридичної особи. Відповідні зміни мають бути внесені також до процесуального законодавства, в якому варто передбачити, що обов'язок доказування факту відсутності причино-наслідкового зв'язку покладається на відповідачів (тобто контролюючу особу та підконтрольну юридичну особу).

Література:

1. Ломакин Д. В. Концепция снятия корпоративного покрова: реализация ее основных положений в действующем законодательстве и проекте изменений Гражданского кодекса РФ / Д. В. Ломакин. // Вестник ВАС РФ. – 2012. – № 9. – С. 6-33.
2. Будылин С. Л. Срывающая покровы. Доктрина снятия корпоративной вуали в зарубежных странах и в России / С. Л. Будылин, Ю. Л. Иванец. // Вестник ВАС РФ. – 2013. – № 7. – С. 80-125.
3. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16 січня 2003 р. в редакції від 4 лютого 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
4. Махінчук В. М. Зняття корпоративної вуалі : монографія [текст] / Махінчук Віталій Миколайович. – Івано-Франківськ: «Фоліант», 2017. – 165 с.
5. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16 січня 2003 р. в редакції від 7 лютого 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України № 2343-XII від 14 травня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.

7. Проект Кодексу України з процедур банкрутства № 8060 від 26 лютого 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518
8. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 7 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5. – Ст. 30.
9. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України № 4452-VI від 23 лютого 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.
10. Захаров А. Н. Привлечение основного общества к солидарной ответственности по обязательствам дочернего общества : дис. канд. юр. наук : 12.00.03 / Захаров А. Н. – М., 2015. – 256 с.

*Остроушко Наталія Миколаївна
окремий полк зв'язку*

*Порва Олександр Олегович
повітряне командування «Схід»*

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ОСІБ, ЩО ЗАХИЩАЛИ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, СУВЕРЕНІТЕТ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ, НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», прийнятим 22 грудня 1993 року, встановлено ряд соціальних пільг для учасників бойових дій, у тому числі тих, що захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

Після початку військової агресії з боку північного сусіда – Російської Федерації, перед нашою державою постало питання соціального захисту тих, хто зі зброєю в руках встав на захист Вітчизни.

Така необхідність соціального захисту обумовила прийняття 20 серпня 2014 року Кабінетом Міністрів України постанови № 413, якою було затверджено Порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення.

В той же час, надання статусу учасника бойових дій іншим особам

регулює постанова Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1994 року № 63 «Про організаційні заходи щодо застосування Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Незважаючи на фактичне застосування вищевказаного Порядку впродовж більш ніж чотирьох років, у практиці надання та позбавлення статусу учасника бойових дій залишаються невизначеними та такими, що допускають подвійне тлумачення, деякі його норми.

Так, впродовж кількох років до внесення змін до постанови, статус учасника бойових дій надавався не тільки військовим, але і цивільним особам. В подальшому норму щодо надання статусу цивільним громадянам (працівникам) у жовтні 2018 року було виключено. Наразі тільки військовослужбовці можуть отримати статус учасника бойових дій.

Такий стан викликає у деяких спеціалістів сумнів у справедливості та належному соціальному захисті осіб, що фактично забезпечують проведення операції об'єднаних сил. Як показала практика, цивільні особи, хоча і не відстоюють зі зброєю в руках незалежність держави, але знаходяться в такій же небезпеці як і військовослужбовці, а іноді більшій.

З іншої сторони слід взяти до уваги саме поняття бойових дій. Найчастіше, бойовим діям надають таке тлумачення: дії військ, авіації, та флоту з метою знищення живої сили, бойової техніки і військових споруд противника, оволодіння територією, яку він займав, надання протидії наступу противника, відбиття його ударів й утримання займаної своїми військами території. Як видно з визначення, обов'язковою умовою є знищення сил та засобі противника за допомогою озброєння, що обумовлює участь у бойових діях саме військовослужбовців та прирівняних до них осіб.

Крім того, нормативною базою, що регулює надання статусу учасника бойових дій, не визначено відмову у наданні такого статусу. Натомість 18 жовтня 2017 року Порядок доповнено пунктом 8-1 щодо позбавлення статусу учасника бойових дій.

Даним пунктом встановлено лише три підстави для позбавлення комісією або міжвідомчою комісією статусу учасника бойових дій осіб, а саме:

наявність обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період участі в антитерористичній операції чи здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях;

подання недостовірної інформації про участь особи в антитерористичній операції чи здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, у забезпеченні

їх проведення або подання недостовірних даних про неї, надіслані ними на розгляд комісії або міжвідомчої комісії для прийняття відповідного рішення;

заява особи про позбавлення її статусу учасника бойових дій із зазначенням причини, надіслана нею на розгляд комісії або міжвідомчої комісії.

Якщо з добровільно поданою заявою про позбавлення статусу все зрозуміло, то перші дві підстави для позбавлення викликають деякі питання.

Як правило, при надходженні документів до комісії, що розглядає питання надання статусу, інформація про фактичне засудження за відповідний злочин, знаходиться у матеріалах, що подані на розгляд, тобто вона відома комісії. А тому комісія могла б відразу відмовити у наданні статусу – це у разі наявності такої норми у Порядку. На практиці такі відмови дійсно трапляються, але вони не відповідають встановленому Порядку. Тобто, фактично комісії повинні спочатку надати статус, а потім його позбавити. При цьому обидва рішення можуть міститися в одному протоколі.

Такий же стан і з поданням недостовірної інформації, яку як правило, виявляють самі комісії під час розгляду.

За статистичною інформацією Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції на жовтень 2018 року було надано статус учасника бойових дій більше ніж трьохсот сорока шести тисячам осіб, а позбавлено статусу лише сто п'ятдесят осіб. Така статистика явно не відповідає дійсним реаліям сьогодення, так як регулярні перевірки роботи комісій виявляють безпідставні надання статусів учасника бойових дій.

Досі до кінця не вирішеним залишається надання статусу учасника бойових дій особам, що захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України в період до кінця вересня 2016 року, тобто до внесення змін у Порядок, якими встановлено мінімальний термін залучення до проведення антитерористичної операції, а саме тридцять календарних днів, у тому числі за сукупністю днів перебування в районах її проведення.

Такі зміни було внесено у вересні 2016 року, що створило невизначеність та відсутність загальної позиції при прийнятті рішень комісіями різних органів щодо учасників антитерористичної операції, які брали участь менше тридцяти днів до вересня 2016 року. Як наслідок, це обумовило не однакову практику по наданню статусу. Деякі комісії врегулювали дане питання шляхом звернення до міністерств та відомств.

В той же час, відповідно до статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків,

коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. В свою чергу Конституційний суд України у своєму рішенні від 09 лютого 1999 року № 1-рп/99 зазначив, що дію нормативно-правового акта у часі потрібно розуміти так, що вона починається з втратою ним чинності, тобто до правовідносин застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце.

Тобто, комісії повинні при прийнятті рішення враховувати дані норми та в обов'язковому порядку надавати статус учасника бойових дій особам, що брали участь в проведенні антитерористичної операції в період до вересня 2016 року незалежно від кількості днів залучення.

На даний час єдина правова позиція з даного питання відсутня. Залишається немало прийнятих негативних рішень стосовно таких осіб, що подали документи на отримання статусу після вересня 2016 року.

Але також, необхідно відмітити позитивні зміни щодо отримання військовослужбовцями статусу учасника бойових дій.

Зокрема, на відміну від попередньої редакції постанови від 20 липня 2014 року № 413, нові зміни до неї передбачають, що відповідним особам, у разі коли місце постійної дислокації військової частини (органу, підрозділу) або підприємства, установи та організації розташоване безпосередньо в районі проведення антитерористичної операції, документи командирами (начальниками) або іншими керівниками підприємств, установ та організацій подаються на розгляд комісії не раніше ніж через тридцять календарних днів після зарахування осіб до списків військової частини (органу, підрозділу) або підприємства, установи та організації чи призначення їх на відповідні посади.

Фактично, дані зміни обумовлюють право військовослужбовців на отримання статусу після тридцяти днів забезпечення операції об'єднаних сил без повернення до місця постійної дислокації. Що є значним прикладом покращення соціального захисту осіб, які зараз знаходяться на захисті держави.

В умовах продовження агресії Російської Федерації, та як наслідок нарощування кількості військовослужбовців Збройних Сил України у зоні проведення операції об'єднаних сил, їх періодичних ротацій, залучення нових бойових частин до проведення операції, слід приділити більше уваги соціальному захисту військовослужбовців саме у питаннях отримання статусу учасника бойових дій. Необхідно продовжити корінні зміни у підходах проведення процедур надання такого статусу для забезпечення рівного та справедливого права на відповідні пільги.

Література:

1. Конституція України.
2. Закон України «Про оборону України».

3. Закон України «Про Збройні Сили України».
4. Закон України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей».
5. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413 «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб. Які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 63 «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб. Які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення».
8. Рішення Конституційного суду України від 09 лютого 1999 року № 1-рп/99 у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Іванов Антон Віталійович
магістр, Міжнародна Академія
управління персоналом*

*Гаврилюк Р.А.
старший викладач, Міжнародна
Академія управління персоналом*

**ПРО ПЕРІОДИЗАЦІЮ СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ**

Поняття корупції має давнє походження і визначенню цього поняття була присвячена увага багатьох науковців, політологів, економістів, юристів-практиків і ще досить значної чисельності спеціалістів різних галузей знань.

На початку цієї статті навмисно не згадується і не використовується законодавче визначення поняття корупції, щоб виключити зайву спеціалізацію визначення явища, яке за всіма своїми проявами пронизує або зачіпає більшу частину суспільних відносин, ніж ті, що можуть бути врегульовані зокрема правовими нормами. Тому, для початкового визначення поняття корупції будуть використані не спеціалізовані словники, а електронна довідкова система Вікіпедія – вільна енциклопедія, на сайті якої є окрема стаття, що присвячена визначенню поняття корупції, у якій представлено досить різноплановий матеріал щодо її типології та причин виникнення, визначення шкоди від цього негативного явища та досвіду боротьби з ним. У першому абзаці зазначеної статті надається наступне визначення: „Корупція (від лат. *Corruptere* — псувати) — негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення”. Зрозуміло, що визначення „антикорупційне законодавство України” використовується як система законів та інших нормативних актів, що приймаються Верховною Радою України та вищими органами виконавчої влади в забезпечення боротьби та подолання корупції як негативного явища у суспільстві.

В вільній електронній енциклопедії «Вікіпедія» є також стаття, що присвячена визначенню терміну „періодизація”, і визначається він як такий, що має кілька значень, і одне з них – „періодизація історії”,

коментар до якого у зазначеній довідковій системі Вікіпедія розкриває його сутність, розуміння якого надає можливість досягнення поставленої мети статті – представлення різних підходів до визначення періодизації антикорупційного законодавства в Україні.

Відповідно поняття „періодизація історії” розкривається у тій же таки вільній електронній енциклопедії «Вікіпедія» наступним визначенням – це раціональний спосіб впорядкування масиву емпіричної та теоретичної інформації за часовою протяжністю з метою поглиблення пізнання й розуміння змінних станів об’єктів навколишнього світу.

Відповідно до заголовку нашої статті об’єктом нашого дослідження є антикорупційне законодавство в Україні. При цьому, слід з самого початку визначитись, що мається на увазі система законодавства України у історичний період її – України – розвитку як незалежної держави з часу проголошення Акту незалежності 24 серпня 1991 року.

Відродження України як самостійної держави на мапі світу поєднувалося із внутрішніми процесами в країні: по-перше – з розбудовою економічної системи на засадах свободи підприємництва у системі господарювання, на засадах економічної конкуренції з відміною державної монополії на засоби виробництва та визнання інституту приватної власності; по-друге – з розбудовою політичної системи на засадах народовладдя, свободи слова, волевиявлення, відродження демократичних інститутів і використання системи багатопартійності при побудові органів влади.

При цьому слід зазначити досить суттєву особливість здійснюваної розбудови суспільства і державних інститутів в Україні того часу – правовим підґрунтям здійснюваної розбудови впродовж тривалого часу залишалась правова система, побудована у колишньому СРСР. Так, у Законі України «Про правонаступництво України» від 12.09.1991 [1] у ст.3 було визначено, що Закони Української РСР та інші акти, ухвалені Верховною Радою Української РСР, діють на території України, оскільки вони не суперечать законам України, ухваленим після проголошення незалежності України.

З врахуванням зазначених напрямів розвитку держави і її державних інститутів, і врахуванням тих обставин, що реалізація здійснення такої розбудови суспільства залишалась при правовій системі, що була пристосована зовсім до інших суспільних відносин, тобто – за відсутністю стримуючих чинників, зрозумілим є поява і швидкий розвиток таких негативних суспільних явищ, як шахрайство, рекет, підкуп, корупція, які були спрямовані перш за все на індивідуальне збагачення, а потім ще й на проникнення до владних інститутів держави з метою задоволення власних потреб індивідуумами, не обмеженими високими моральними якостями. Тим більш, що ні нової ідеології, ні моралі ніхто не пропонував, крім – „візьми своє скільки зможеш і тоді живи як схочеш”, розуміння якого кожен визначав для себе сам. Більшість членів суспільства не була готова зберегти високі моральні якості при пануванні такого принципу.

Та не слід уявляти, що корупція як явище з'явилося на теренах України із зміною економічної і політичної спрямованості її розвитку. Корупція у дуже розвиненому вигляді вже існувала на теренах як усього колишнього СРСР, так і нашої країни ще за часів правління Генеральних секретарів ЦК КПРС (80-90-ті роки минулого століття), і за часів правління першого і єдиного президента колишнього СРСР (кінець 90-х років минулого століття). Та при зміні економічних і політичних засад у країні, корупція, при отриманні можливості привласнення та використання шалених грошей і фінансових активів людьми, не обтяжених моральними принципами, отримала таке добриво для свого розквіту, що стала загрозою для безпеки держави в цілому. Мабуть, ніхто не буде вступати в полеміку з приводу визначення того, що прояви політичної корупції були найбільш суттєвими причинами, що викликали масові протести в суспільстві, які в подальшому втілились у «померанчеву революцію» у 2004 році, і «революцію гідності» у 2014 році.

Але не слід вважати, що корупція та її чинники залишались поза увагою законодавців. Власне, відлік державної політики у сфері протидії та боротьби з корупцією починається з грудня 1992 року, коли Постановою Верховної Ради України від 19 грудня 1992 року № 2894-ХІІ була створена Тимчасова депутатська комісія Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом. Далі, указом Президента України № 561/93 від 26 листопада 1993 року, було створено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, на чолі якого став Президент України, у наступний рік Президент України вже підписав Укази «Питання боротьби з корупцією та іншими злочинами у сфері економіки» від 27 серпня 1994 року № 484/94 та «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю» від 21 липня 1994 року № 396/94. У цей час також приймається Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ, трохи пізніше – Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 05 жовтня 1995 року № 356/95-ВР, який в подальшому претерпував численних трансформацій в Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» від 07.04.2011, і нарешті – нині діючий Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014.

Вже у 1996 році Україна отримує власну Конституцію, яка була прийнята 28 червня 1996 року, і вперше за новітню історію України в тексті Конституції розділ «Права, свободи та обов'язки людини та громадянина» передував розділам визначення органів державної влади. Законом України від 17 липня 1997 року було ратифіковано Конвенцію Ради Європи про захист прав і основоположних свобод, іншими Законами України були також ратифіковані міжнародні документи, спеціально спрямовані на боротьбу та подолання корупції: 16 березня 2005 року ратифіковано документ Ради Європи Цивільну конвенцію про боротьбу з

корупцією від 04.11.1999р.; 18 жовтня 2006 року ратифіковано документ Ради Європи Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27.01.1999р.; цього ж таки дня 18 жовтня 2006 року ратифіковано Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003р.

Щодо боротьби та подолання корупції на рівні Президента України приймаються спеціальні програми: Указ Президента України від 17 вересня 1996 року «Про Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 рр.»; Указ Президента України від 10 квітня 1997 року «Про Національну програму боротьби з корупцією». Останній програмний документ у цій низці був прийнятий вже на рівні закону – Закон України «Засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 року. На сьогоднішній день початку весни 2019 року досі знаходиться на розгляді Верховної Ради України законопроект № 8324 від 26 квітня 2018 року – проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018 - 2020 роки».

За зазначених обставин (негативного впливу корупції на суспільні відносини, підвищеної уваги суспільства і влади до проблеми корумпованості влади), зрозумілою є увага і науковців до дослідження розвитку законодавства, що спрямовується на боротьбу та подолання цього негативного явища.

У своїх дослідженнях науковці наводять і визначення періодизації антикорупційного законодавства в Україні.

Так, у своїй статті «Історичні аспекти боротьби з корупцією в Україні» автор Горган О.Л. наводить періодизацію, визначаючи її сьома періодами:

- 1) перший період (1991-й рік – перша половина 1994 року);
- 2) другий період – «лобова атака» на корупцію (друге півріччя 1994-го – 1995 рік);
- 3) третій період – координація зусиль проти корупції (1995 – 2000 роки);
- 4) четвертий період – псевдопротидія корупції (2001 – 2005 роки);
- 5) п'ятий період – значна активізація боротьби з корупцією (2005 – 2010 роки);
- 6) шостий період (2010 – 2014 роки) масове поширення корупції та імітація антикорупційних реформ;
- 7) сьомий період (з лютого 2014 року) – комплексна реформа антикорупційної діяльності з урахуванням вимог міжнародних організацій (таких як Венеціанська комісія, GRECO, FATF та інші) [2].

Кладченко А. О. у своїй роботі «Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження» теж представляє періодизацію вітчизняного антикорупційного законодавства, і поділяє його на три періоди;

- 1) доконституційний етап становлення антикорупційного законодавства України (1991-1996 рр.);

2) конституційний етап становлення антикорупційного законодавства України (1996-2004 рр.);

3) реформаційний (сучасний) етап еволюції антикорупційного законодавства (2005 р. – по даний час) [3].

Сама по собі періодизація як засіб наукового дослідження окремого явища засновується на властивостях людського інтелекту виокремлювати і поділяти інформацію на кількісно і якісно однорідні групи й систематизувати її за часовими та просторовими критеріями для отримання теоретичних знань чи формулювання висновків. При цьому зрозуміло, що дослідник використовує для поділу який-небудь критерій.

У наведених прикладах можна зазначити, що Горган О.Л. у своїй роботі використовує критерій спрямованості приймає мого законодавства на досягнення мети чи наслідків отриманої мети внаслідок прийнятого пакету законодавчих актів окремої спрямованості; Кладченко А. О. застосовує критерій історичної події – дату прийняття Конституції України та сесійну роботу Верховної Ради України IV, V, VI, VII, та VIII скликання.

З огляду на те, що найбільш суттєвими проявами суспільного спротиву політичній корупції, яка мабуть, є найбільш небезпечним для демократичних засад державотворення, були громадянські революції у нашій країні, які саме і були показником дієвості приймаємих владою заходів подолання корупції, вдається можливим запропонувати і таку альтернативну періодизацію антикорупційного законодавства за критерієм реакції суспільства на рівень корумпованості влади і політичних змін внаслідок таких проявів («померанчева революція» 2004 року і «революцію гідності» 2014 року):

1) перший період – доконституційний етап (1991-1996 рр.) – у цей період напрацьовувалася правова база молодій незалежній державі України на тлі дуже небезпечного розквіту організованої злочинності та корупції у суспільстві;

2) другий період – з дати прийняття Конституції України у 1996 році до «померанчевої революції» 2004 року, коли суспільство постало проти корупційних проявів масових фальсифікацій при досягненні мети формування органів державної влади;

3) третій період – з 2004 року, коли відбулося формування владних інститутів за наслідками «померанчевої революції» і зі зміною компетенції Верховної Ради України і Президента України, – до «революцію гідності» 2014 року;

4) четвертий період – з 2014 року, коли внаслідок безвідповідальної політики правлячих кланів було ошукано сподівання українського суспільства щодо напрямів економічного та політичного розвитку країни з європейських орієнтирів, – по даний час.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правонаступництво України» від 12.09.1991 № 1543-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 46, ст.617.
2. Горган О.Л. Історичні аспекти боротьби з корупцією в Україні / О.Л.Горган // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – №2.- С.277-280.
3. Кладченко А. О. Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кладченко Аліса Олександрівна; Приват. ВНЗ "Ун-т Короля Данила". - Івано-Франківськ, 2018. - 16 с.

*Біленко Дмитро Сергійович
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної фіскальної
служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович, кандидат
юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Національного університету
державної фіскальної служби
України*

ТЕХНІЧНА ПІДРОБКА ПІДПISУ НА ДОКУМЕНТАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

У ході внутрішніх розслідувань працівникам служби безпеки підприємства нерідко приходить оглядати документи, на яких є ознаки підроблення, зокрема, підроблення підпису певної посадової особи.

Підпис є видом рукопису, який відбиває прізвище, іноді ініціали імені та по-батькові особи у вигляді букв та/або умовних письмових знаків, що мають засвідчувальне, від імені цієї особи, призначення [1, с. 72]. Тобто, підпис є посвідчувальним знаком певної особи і наноситься на документ з метою надання йому юридичної сили, для посвідчення

фактів тощо. Загальновідомо, що підпис може виконувати свої посвідчувальні функції лише тоді, коли нанесений саме тією людиною, особу якої позначає.

У криміналістиці підроблення підпису розуміють як його виконання від імені іншої особи. Поряд із загальновідомим і поширеним наслідуванням підпису від імені іншої особи, науковці виділяють і інші технічні прийоми його підроблення: відтворення підпису шляхом олівцевої підготовки з наступним обведенням; копіювання підпису через копіювальний папір; копіювання підпису на просвіт; вологе копіювання; застосування рельєфного кліше (факсиміле); проекційний спосіб та з використанням пантографа; спосіб із застосуванням копіювально-множильної техніки [2, с. 38-40].

Для з'ясування ознак технічного підроблення підписів рекомендують використовувати різноманітні способи огляду, зокрема за допомогою технічних засобів (збільшувальних приладів, випромінювачів променів у інфрачервоній зоні спектра, візуальний огляд з використанням кососпрямованого вузького пучка світла та інші).

За умови, що абсолютного співпадання підписів, у випадку їх вільного виконання не буває, важливою загальною ознакою копіювання підписів є повне співпадання декількох їх накреслень, при накладанні і вивченні на просвіт.

Слід зазначити, що разом із звичайним графічним підробленням простим замальовуванням підпису-оригіналу, тобто шляхом малювання на око або по пам'яті, правопорушники нерідко вдаються до «технічної підробки підписів» у документах. Тобто, з метою досягнення максимальної схожості підробленого підпису з оригіналом, використовуються різноманітні технічні засоби.

Така технічна підробка підпису, є різними варіантами механічного копіювання, із застосуванням засобів і пристосувань, певного безперечного підпису оригіналу.

Науковці-криміналісти справедливо зазначають, що за скопійованими механічно, за допомогою технічних прийомів, підписами не можна судити про рівень письмово-рухового навичку виконавця. На відміну від скопійованого механічно підпису, для графічного підроблення характерне наслідування почерку іншої особи, проте при цьому зберігаються окремі ознаки, властиві почерку виконавця підроблення. При технічному підробленні підпису, зазвичай, «власні ознаки» почерку виконавця не виявляються, тому ототожнення такого виконавця дещо ускладнюється.

Розглянемо, вище нами зазначені, найбільш поширені способи технічного підроблення підпису та «технології» їх виконання:

– відтворення підпису шляхом олівцевої підготовки з наступним обведенням (підпис-оригінал перемальовується гостро заточеним олівцем, а потім обводиться барвником);

– копіювання підпису через копіювальний папір (документ зі справжнім підписом накладається на підроблений документ, між ними розташовується аркуш копіювального паперу, далі справжній підпис обводиться легким натиском олівця або іншого загостреного предмета, внаслідок чого копіюється контурне зображення підпису, яке згодом обводиться чорнилом або олівцем);

– копіювання підпису на просвіт (підроблений документ наклеюється на документ з підписом-оригіналом, який потім обводиться, якщо папір підробленого документу достатньо прозорий, копіювання підпису здійснюється без попередніх операцій, а якщо папір не прозорий, копіювання проводиться перед джерелом світла, наприклад, на вікні);

– вологе копіювання (на підроблений документ переноситься фарбувальна речовина справжнього підпису зі збереженням її будови і конфігурації, з метою чого використовується матеріал, поверхня якого має підвищену копіюючи здатність, зокрема фотографічний папір або плівка тощо; до підпису-матеріалу притискають матеріал зі сприймаючою поверхнею, далі отримане дзеркальне зображення переносять на підроблюваний документ; якщо відбиток виявиться слабким, то зображення підробленого підпису домальовується або обводиться чорнилом, з цією метою фарбувальна речовина може додаватися до штрихів на проміжному кліше);

– застосування рельєфного кліше (факсиміле) (зображення підпису наноситься за допомогою кліше, що виготовляється фотоцинкографічним способом, вирізуванням чи гравіруванням; підписи отримані відтисненням з факсиміле, зазвичай, проставляються у документах, що виготовляються у великій кількості і є точними копіями підпису-оригіналу);

– проекційний спосіб та спосіб з використанням пантографа (ці способи використовувалися в минулому, вони схожі між собою, у першому випадку – підпис фотографується і з отриманого негатива через фотозбільшувач проєціюється на певну ділянку документа з подальшим обведенням; у другому випадку – підпис отримують за допомогою креслярського приладу пантографа, тільки замість негатива використовують раніше отримане контурне зображення підпису, при цьому достатньо строго зберігаються конфігурація букв та інші елементи підпису, тобто пропорційність, крім цього, прилад дозволяє змінювати загальні риси підпису в бік його збільшення або зменшення);

– спосіб із застосуванням копіювально-множильної техніки (використовується однокольорова чи багатокольорова

копіювально-множилна техніка, найчастіше апарати з електрофотографічним способом нанесення зображень).

Кожен із зазначених способів технічної підробки підпису залишає у підписі ознаки лише притаманні даному способу. Ці ознаки добре відомі експертам і виявляються в ході техніко-криміналістичного дослідження підписів.

Отже, під час огляду документів суб'єктом внутрішнього розслідування на підприємстві, доцільно хоча б в загальному знати ознаки технічної підробки підпису, прийоми здійснення такої підробки, щоб у подальшому використати цю інформацію з метою виявлення засобів вчинення такого підроблення та осіб, які могли б його здійснити.

Література:

1. Експертизи у судочинстві України : навч. – наук. посібник / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 504 с.
2. Криміналістична техніка: посібник / В. В. Арешонков, П. Д. Біленчук, О. Г. Волошин та ін. ; за ред. А. В. Кофанова. Київ : КИЙ, 2009. 416 с.

*Борзаниця Оксана Миколаївна
студентка магістратури, Приватне
акціонерне товариство "Вищий
навчальний заклад "Міжрегіональна
Академія Управління персоналом"*

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Прокуратура є одним з провідних органів правоохоронної системи. Відповідно до покладених на неї завдань вона гарантує додержання вимог законів в межах функцій, визначених Конституцією. Чинне законодавство про прокуратуру регламентує засади організації і діяльності прокуратури.

Прокурорська діяльність ґрунтується на законодавчо встановлених засадах, під якими доктринально розуміються основні, вихідні положення, відправні точки будь-якої наукової теорії, ідеологічного напрямку та ін.; особливість, яка лежить в основі створення чи реалізації чогось, спосіб створення чи реалізації; переконання, норма, правило, яке скеровує когонебудь у житті, поведінці, каноні.

Згідно із законодавством про прокуратуру діяльність органів прокуратури засновується на засадах:

- 1) верховенства права і визнання людини, її життя та здоров'я, честі та гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю;
- 2) законності, справедливості, неупередженості і об'єктивності;

- 3) територіальності;
- 4) презумпції невинуватості;
- 5) незалежності прокурорів, що вказує на належність гарантій від протизаконного політичної, матеріальної чи іншої дії на прокурора відносно приймання ним рішень під час виконання службових обов'язків;
- 6) політичної нейтральності прокуратури;
- 7) недопущення незаконного втручання прокуратури у діяльність законодавчих, виконавчих та судових владних органів;
- 8) поваги до незалежності суддів, що зводиться до заборони публічного висловлення сумнівів відносно правосудності судових рішень за межами процедури їх оскарження у встановленому законом порядку;
- 9) прозорості діяльності прокуратури, що гарантується зайняттям посади прокурора відкрито та на підставі конкурсу, вільного доступу до довідкової інформації, наданням на інформаційні запити, якщо законом не визначено обмежень з приводу її надання;
- 10) неухильного додержання вимог професійної етики і поведінки.[1]

Необхідно вказати, що неодмінне дотримання установлених законом засад надає змогу прокурорським органам результативно здійснювати поставлені завдання. Передбачені законом про прокуратуру принципи та засади приводять органи прокуратури до категорії незалежного державного органу із спеціальними повноваженнями.

Обрання Україною курсу на інтеграцію до Європейського Союзу, адаптація українського законодавства до законодавства ЄС вимагає покращення правової бази організації прокуратури в Україні. Ще у 2001 році Парламентська асамблея Ради Європи у своїй Резолюції 1244 про виконання зобов'язань та обов'язків України зобов'язала українську владу змінити роль та функції прокуратури України, щоб вони відповідали міжнародно-правовим стандартам. [2]

Вагоме значення у розробленні міжнародних стандартів діяльності прокуратури має Консультативна рада європейських прокурорів (далі – КРЕП), котра була заснована Комітетом міністрів Ради Європи у 2005 р. У спільному Висновку КРЕП та Консультативної ради європейських суддів від 8 грудня 2008 р.[3] вказувалось, що судді і прокурори повинні бути незалежними у виконанні своїх повноважень та діяти незалежно один від одного. Прокурори повинні бути незалежними та самостійними в ході прийняття рішень і справедливо, об'єктивно та неупереджено здійснювати свої функції. Для забезпечення незалежного статусу прокурорів необхідним є дотримання деяких мінімальних вимог, зокрема: щоб їх позиція та діяльність не були предметом впливу чи втручання із боку будь-якого зовнішнього джерела поза межами самої прокурорської служби; щоб їх призначення, просування по службі, гарантії перебування

на посаді, включно з можливістю переведення лише на підставі закону або за їхньою згодою, та умови оплати праці забезпечувалися гарантіями, передбаченими законом.

Законодавством визначено, що незалежність прокурора забезпечується:

- 1) особливим порядком його призначення на посаду, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- 2) порядком здійснення повноважень, визначеним процесуальним та іншими законами;
- 3) заборорою незаконного впливу, тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора;
- 4) установленим законом порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури;
- 5) належним матеріальним, соціальним та пенсійним забезпеченням прокурора;
- 6) функціонуванням органів прокурорського самоврядування;
- 7) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки прокурора, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту.[1]

На підставі вище означених положень закону першим аспектом системи гарантій незалежності прокуратури є спеціальна процедура призначення прокурорів, їх звільнення та дисциплінарна відповідальність.

Удосконалення даного процесу має забезпечувати якісну кадрову організацію і незалежність майбутніх працівників.

Аналіз новітнього законодавства про прокуратуру надає змогу дійти до висновку, що впроваджена нова процедура зайняття посади прокурора, що значно сильно нагадує порядок займання посади професійного судді, та й не дивно за умов реалізації ідеї зближення правового статусу прокурорів до статусу суддів.

Як один із напрямів реформувань у прокурорській системі є забезпечення незалежності Генерального прокурора, який має вагоме значення у функціонуванні усієї прокурорської системи, а тому питання щодо забезпечення його незалежності має тісний зв'язок з реалізацією принципу незалежності прокуратури загалом.

Складниками засади незалежності Генерального прокурора України постають: самостійний інститут державної влади; особисті конституційні функції, що є відмінними від функцій інших владних інститутів; існування централізованої системи органів прокуратури; наявність виключної компетенції; недопущення будь-якого вторгнення в його діяльність чи повноваження; недопустимість обмеження повноважень; процесуальна самостійність у роботі; існування системи гарантій незалежності інституту Генерального прокурора України.

Як одна з гарантій незалежності прокуратури є функціонування прокурорського самоврядування, яке відбувається через всеукраїнську конференцію працівників прокуратури і Раду прокурорів України. Для вітчизняної системи прокуратури законодавчо визнане створення і функціонування «власних» органів самоврядування, що є новим феноменом.

Уведення системи прокурорського самоврядування є важливим кроком у напрямі демократизації управлінських процесів у прокуратурі.

Варто зазначити, що в науковій площині завдання прокурорського самоврядування можуть поділятися на дві групи: загальні і спеціальні, причому загальні завдання закріплюються на законодавчому рівні, а порядок їх реалізації деталізуються у підзаконних нормативно-правових актах.

Засада гарантії незалежності органів прокуратури має свій вияв в особливій процедурі призначення на посаду та звільнення з неї, порядком здійснення повноважень, особливими умовами фінансового та пенсійного забезпечення, організацією органів прокурорського самоврядування тощо.

На посадах прокурора мають працювати особи, що є професійно підготовленими, компетентними, принциповими, доброчесними, які мають високі моральні якості. Кожен колектив має необхідність утворити доброзичливу атмосферу із взаємоповагою, відданістю дорученій справі. Посади прокурорів варто комплектувати громадянами України з вищою юридичною освітою, необхідними діловими та моральними якостями, які спроможні за станом здоров'я результативно здійснювати службові обов'язки, а також які не були притягнуті до кримінальної чи адміністративної відповідальності (корупційні правопорушення). Під час призначення варто ураховувати результати спеціальних перевірок щодо претендентів, зокрема стосовно інформації, яка подана ними особисто.

Сьогодні триває процес реформування всієї системи правоохоронних органів; прокуратура не є виключенням. В період до завершення стабілізації соціально-економічної й політичної ситуації в Україні прокуратура має зберігатись як багатофункціональна структура. Подальше її реформування слід здійснювати не шляхом усунення окремих її функцій, а шляхом їх удосконалення через конкретизацію в чинному законодавстві.

У результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що національним законодавством переважно гарантується зовнішній аспект принципу незалежності прокуратури від втручання ззовні. Що стосується внутрішнього аспекту незалежності прокурорів у здійсненні своїх повноважень, то тут цей принцип реалізується паралельно з принципами єдності та централізації. У цьому випадку працівники прокуратури повинні самотійно й незалежно від інших приймати рішення, особливо ті, які ґрунтуються на їх переконанні. Рішення прокурора в межах надання

прав повинно бути незалежним і вільним від політичного впливу. Якщо прокурорські органи мають право давати загальні та конкретні вказівки прокурорам, то такі вказівки повинні бути прозорими, прийнятими на підставі закону.

Неодмінною умовою, що забезпечує незалежність прокуратури, має бути професіоналізм, сумлінність, моральні якості прокурорів, глибоке знання чинного законодавства. Тобто в сучасних умовах на передній план висувуються вимоги до підвищення якості кадрового складу органів прокуратури, що дозволить працівникам прокуратури бути більш неупередженими та професійними під час виконання поставлених завдань. У результаті це має привести до підвищення іміджу прокуратури в суспільстві.

Література:

1. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>;
2. Науковий вісник Ужгородського національного університету 2015 (Серія «ПРАВО». Випуск 33. Том 1 – http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.33/part_1/24.pdf;
3. Висновок № 9 (2014) Консультативної ради європейських прокурорів (КСЕП) для Комітету міністрів Ради Європи «Європейські норми і принципи, що стосуються прокурорів» URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCPE%282014%294&Language=1anEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FD864&BackColorL185ogged=FDC864>

*Ганич Катерина Вікторівна
студентка Міжрегіональної академії,
управління персоналом, Інститут
права ім. князя Володимира Великого*

НАЦІОНАЛЬНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Анотація: В роботі проаналізовано сучасний стан антикорупційної політики України, особливості її розвитку та проблеми впровадження. Розглянуто актуальні питання розвитку законодавства в сфері боротьби з корупцією та запропоновано шляхи їх вдосконалення.

Ключові слова: корупція, національна антикорупційна політика (НАП), антикорупційне законодавство.

Тема роботи є досить актуальною через свою новизну, оскільки досить гостро постало питання боротьби з корупцією після взяття

Україною курсу на Євроінтеграцію. З моменту укладання Угоди про асоціацію України та ЄС, Україна повинна набути відповідності критеріям для вступу до ЄС. Одним із ключових завдань стало завдання боротьби з корупцією, оскільки відповідно до результатів дослідження Transparency International “Індекс сприйняття корупції” (CPI) за останні роки рівень корупції в Україні має дуже високі показники.

Метою роботи є дослідження стану формування та втілення антикорупційної політики в життя, здійснення аналізу її ефективності з врахування постійного реформування антикорупційного законодавства.

Стан дослідження теми. З набуттям Україною незалежності питання корупції та політики нашої держави спрямованої на її подолання перебувають в центрі уваги науковців. Великий внесок в дослідження рівня корупції та шляхів її подолання зробили вітчизняні вчені, а саме А.Новак, А.Прохоренко, М.Камлик, Д.Заброда, Т.Кушнарьов.

Основні положення. Проблема корупції як суспільно-політичного явища завжди була актуальною для України, але найбільшої актуальності вона набула в умовах вирішення завдань, визначених положенням Угоди про асоціацію України та ЄС та набуття Україною відповідності критеріям для вступу до ЄС. Беручи напрям на відповідний курс перед Україною постала необхідність у розробці діючої антикорупційної політики.

Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Його витoki — в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні.

На основі проведеного аналізу досліджень вітчизняних вчених можливо виділити наступні загрози корупції як загроза незалежності та суверенітету держави, ефективній роботі державного апарату та виникнення негативного розвитку суспільних відносин.

Ціллю антикорупційної політики на думку вчених стало зниження рівня корупції, шляхом попередження корупційних правопорушень, забезпечення відповідальності за вчинені корупційні правопорушення, відшкодування шкоди, завданої корупційним правопорушенням, формування суспільної антикорупційної свідомості.

З 2011 року стартував процес оновлення антикорупційного законодавства та його приведення у відповідність до міжнародних стандартів. Реформування антикорупційного законодавства тягне за собою низку нових проблем, що зумовлюються недосконалістю правових норм, що спрямовані на запобігання корупції. Відбувається періодична зміна кримінально — правових та адміністративно - правих норм, що направлені на забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення.

В рамках Національної антикорупційної політики(НАП) було утворено Національне агентство з питань боротьби з корупцією(НАЗК), Національне антикорупційне бюро України(НАБУ), Державне бюро розслідувань(ДБР), та прийнято Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07 червня 2018 року № 2447 –VIII, відповідно до якого, Антикорупційний суд повинен бути створений до червня 2019 року.

Висновки.

Протягом останніх років державною владою було зроблено активні кроки на шляху боротьби з корупцією в Україні, що зумовлює необхідність дослідження проблем, що пов'язані із здійсненням діяльності органів державної влади, щодо забезпечення законності в країні, додержання прав та свобод людини і громадянина, що гарантуються Конституцією України. Сучасна антикорупційна політика нашої країни, повинна відповідати сучасним умовам розвитку держави, враховувати масштаби розвитку корупції, розробляти дієві механізми моніторингу, оцінки та звітності за результатами здійснення антикорупційної політики.

Список використаних джерел та літератури:

1. Індекс сприйняття корупції -2017 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-korupsiyi-cpi-2017/>
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовт. 2014 року № 1700-VII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : [монографія] / О. Ю. Бусол – К. : Ін Юре, 2014. – 564 с.
4. Бортник С. М. Запобігання корупційним схемам у сфері бюджету / С. М. Бортник // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2015. – Вип. 4. – С. 45-56

*Горшкова Ганна Олександрівна
студент Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

*Науковий керівник: Руденко Микола
Васильович, Міжрегіональна
Академія управління персоналом*

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ, СУДУ

Підстави та порядок затримання врегульовано не лише на конституційному рівні та міжнародно-правовими актами, а й у новому КПК. Затримання вважається тимчасовим запобіжним заходом (ст. 188–192, 207–213).

Незважаючи на короткочасність затримання, за характером обмежень прав і свобод воно є одним з найбільш суворих запобіжних заходів. Адже застосування затримання безпосередньо пов'язане з обмеженням права людини на свободу та особисту недоторканність. Тому не випадково процесуальні норми, що регламентують порядок і строки затримання, закріплено Конституцією України та низкою міжнародно-правових актів, зокрема Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), конвенціями ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження та покарання (1984 р.), про права дитини (1989 р.) та ін.

Кримінальне процесуальне затримання слід відрізнити від інших примусових заходів, зокрема: доставляння особи до правоохоронного органу на строк до однієї години у порядку, передбаченому законодавством про адміністративні правопорушення, а також затримання особи (до трьох годин) в адміністративному порядку.

Аналіз норм КПК України дозволяє виокремити такі види затримання:

- 1) на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу (ст. 187–191);
- 2) без ухвали слідчого судді, суду (ст. 207, 208).

Ці види затримання розрізняються за цільовим призначенням, суб'єктами їх здійснення, підставами та процесуальним порядком застосування.

Затримання без ухвали слідчого судді, суду. За загальним правилом, ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду (ч. 1 ст. 207 КПК). Утім, затримання допускається без такої ухвали уповноваженою на те службовою особою (ст. 208 КПК) та будь-якою іншою особою (ст. 207 КПК) при наявності визначених в законі підстав.

Законне затримання. Відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК, кожний громадянин (включаючи іноземців і осіб без громадянства) має право затримати будь-яку особу (за винятком судді й народного депутата), яку застали під час вчинення кримінального правопорушення або спроби його вчинити, коли вона навмисне вдавалася до дій чи бездіяльності, безпосередньо спрямованих на досягнення протиправної мети, однак не досягла задуманого з причин, що не залежали від її волі, а також безпосередньо після вчинення особою кримінального правопорушення або в разі безперервного переслідування підозрюваного (ч. 2 ст. 207 КПК).

Зауважмо: це затримання відрізняється від процесуального затримання тим, що його можна здійснити як за вчинення кримінального проступку, так і злочину (на відміну від затримання службовою особою).

Кожен, хто затримав відповідну особу в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 207 КПК, зобов'язаний негайно доставити її в найближчий правоохоронний орган (внутрішніх справ, безпеки, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства) або ж сповістити такий орган про затримання та місце перебування порушника.

Затримання уповноваженою службовою особою. На відміну від “звичайних” громадян, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, лише у випадках: якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин (ці ознаки підлягають обов'язковій фіксації в протоколі затримання, а їх виявлення, вивчення та закріплення створюють невід'ємний елемент такої процесуальної дії) – ч. 1 ст. 208 КПК.

Як виняток, допускається затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, за які передбачене покарання у виді штрафу в розмірі понад 3 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, але виключно у разі, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує (ч. 2 ст. 208 КПК).

Уповноважена службова особа може обшукати затриману особу з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК, зокрема запросити не менше двох понятих – осіб, незацікавлених у результатах кримінального провадження (однієї статі з обшукуванням особою), участь яких є обов'язковою, незалежно від застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії. Службовець, що затримав підозрюваного, обвинуваченого, зобов'язаний повідомити підстави затримання й відомості про злочин, у вчиненні якого його підозрюють, а також роз'яснити право на захисника й у разі потреби – на допомогу лікаря [1]. Позитивним є право затриманого надавати показання з приводу підозр проти нього, адже він будь-коли може відмовитися відповідати на запитання й давати пояснення, показання, а також вимагати перевірки обґрунтованості затримання. Про роз'яснення цих прав він зобов'язаний розписатись у протоколі.

За кожним фактом затримання підозрюваного в учиненні злочину службова особа зобов'язана скласти відповідний протокол із зазначенням: місця, дати, точного часу його проведення, повного переліку процесуальних прав і обов'язків затриманого, підстав затримання, інформації про присутніх під час цієї процесуальної дії осіб (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання) та про те, що їх

заздалегідь повідомили про застосування технічних засобів фіксації, вказуючи характеристики таких засобів та носіїв інформації, умов і порядку їх використання, виявлені й вилучені під час особистого обшуку речі та документи. Вказують тут і спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу, зауваження та доповнення до нього від учасників процесуальної дії. Не менш важливо, що цей протокол підписують особа, яка його склала, і затриманий, копію ж документа негайно вручають під розпис останньому й надсилають прокурору (ч. 5 ст. 208 КПК).

Час затримання зазначають із моменту, коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженим службовцем чи у визначеному ним приміщенні. У випадку відмови затриманого підписати такий документ, про те вказують у протоколі. Затриманий може дати письмові пояснення щодо причин згаданого рішення й занести їх у цей акт, що засвідчує його захисник (законний представник) або ж поняті.

Науковці відмічають, що у практичному сенсі досить важливо, щоб вся інформація стосовно місця затримання та періоду часу, протягом якого продовжується позбавлення волі, заносилася до протоколу [2]. Це має виняткове значення для забезпечення можливості оскарження законності та обґрунтованості затримання та зобов'язує органи, які здійснюють затримання, суворо дотримуватися вимог закону щодо його процедури, підстав, строків, порядку процесуального закріплення. Тому й міжнародні документи, які встановлюють стандарти поводження з в'язнями, вимагають деталізації всіх обставин затримання у відповідному протоколі. Зокрема, у Зводі принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі, міститься вимога стосовно необхідності занесення до протоколу всіх відомостей щодо причин затримання, його часу, відповідних посадових осіб правоохоронних органів, які здійснювали затримання, а також точні дані щодо місця тримання.

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати 72 годин з моменту затримання. Затримана без ухвали слідчого судді або суду особа не пізніше 60 годин з моменту затримання повинна бути звільнена або ж доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу (ст. 211 КПК). Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше 24 годин з моменту затримання, інакше вона також підлягає негайному звільненню (ч. 2, 3 ст. 278 КПК).

У підрозділі органу досудового розслідування мають бути призначені одна або декілька службових осіб, відповідальних за перебування затриманих. Однак відповідальними за перебування затриманих не можуть бути слідчі (ст. 212 КПК).

Відповідно до вимог ст. 213 КПК, уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Якщо уповноважена службова особа має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності.

У разі затримання неповнолітньої особи, уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

Водночас уповноважена службова особа зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги [3]. На практиці законодавча вимога про обов'язкове повідомлення захисників про всі факти затримань все ще реалізується не повною мірою (хоча всі докази, отримані за відсутності захисника, повинні визнаватися судом недопустимими за ч. 1 і п. 3 ч. 2 ст. 87 КПК). Трапляються також інші порушення права затриманих на захист (ст. 20 КПК), зокрема: не дотримуються строки повідомлень центрів правової допомоги про затримання осіб, викликані захисники до затриманих не допускаються, затриманих примушують до відмови від викликаного захисника, із затриманою особою проводяться процесуальні дії ще до моменту прибуття захисника, не забезпечуються умови конфіденційного спілкування захисника із підозрюваним. Також практикується опитування всіх причетних до певної події (наприклад, дорожньо-транспортної пригоди) осіб як свідків і лише згодом вирішується, кого визнавати потерпілим, а кого – підозрюваним. Цим порушується право осіб не свідчити проти самих себе, членів своєї сім'ї і близьких родичів (ст. 63 Конституції України) [4].

Тобто можна впевнено стверджувати: хоча новий КПК України досить детально врегулював процесуальний порядок затримання особи на досудовому розслідуванні, врахувавши здобутки міжнародної практики застосування кримінального процесуального законодавства, проте практика реалізація цього інституту уповноваженими службовими особами держави потребує подальшого унормування, зокрема стосовно реалізації затриманими права на захист.

Список використаних джерел:

1. Положення про заходи стосовно дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та при обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час кримінального провадження: спільний наказ МВС України, Міністерства юстиції України від 26 березня 2013 року № 289/540/5.
2. Реалізація нового КПК України у 2013 році (моніторинговий звіт)/ [О. А. Банчук, І. О. Дмитрієва, З. М. Саїдова та ін.]. – К. : ФОП Москаленко. – 2013. – 40с.

*Гуменюк Ірина Олегівна
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної фіскальної
служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович, кандидат
юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Національного університету
державної фіскальної служби
України*

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ВНУТРІШНЬОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

При виконанні своїх обов'язків суб'єкту недержавної системи безпеки, зокрема, працівнику служби безпеки підприємства, часто доводиться взаємодіяти з учасниками («фігурантами») внутрішніх розслідувань на підприємстві. Можлива протидія з боку таких осіб, вимагає від суб'єкта розслідування реалізації певної поведінкової стратегії, рефлексивного управління поведінкою осіб, які протидіють розслідуванню правопорушення, використанню доцільних у певній ситуації спілкування тактичних прийомів.

Базою дій у даному випадку, є певні інформаційні процеси. Однак, якщо під час розшуку правопорушника криміналістично значуща

інформація переважно отримується із обставин вчиненого правопорушення, то в ході взаємодії з особами, які є «фігурантами» внутрішнього розслідування, інформаційні процеси обумовлені психічними станами таких осіб, їх позицією по відношенню до встановлення істини в ході внутрішнього розслідування на підприємстві, і відповідно відношенням до цього суб'єкта розслідування правопорушення.

Варто зазначити, що спілкування є об'єктом дослідження психології, соціології (спілкування на рівні соціальних груп, соціальні конфлікти), етики (моральні нормативи у спілкуванні), педагогіки (спілкування як процес, який впливає на формування особистості), криміналістики та юридичної психології (комплексне дослідження процесів спілкування, зокрема, і професійного, у ракурсі виконання завдань кримінального і цивільного судочинства) і інших наук. Ці сторони об'єкта дослідження, у світлі виявлених наукою закономірностей, являють собою аспекти вивчення спілкування, тобто предмет дослідження конкретної науки.

У психології та соціології поняття «спілкування» визначається дещо по різному, так на думку В. І. Курбатова, спілкування – є процесом взаємозв'язку і взаємодії між людьми, в ході якого відбувається взаємообмін діяльністю, інформацією, емоціями, навичками, вміннями, результатами праці [1, с. 345]. А на думку Є. В. Руденського, спілкування – є формою діяльності, яка здійснюється між людьми як рівними партнерами, і призводить до виникненню психічного контакту [2, с. 39].

На думку О. В. Полстовалова, з якою варто погодитися, спілкування не може розглядатися лише як спрощений вид обміну інформацією при безпосередній взаємодії суб'єктів. Адже, таке спілкування є системним утворенням різних сторін міжсуб'єктної взаємодії: інтерактивної (власне взаємодія; невербальне спілкування на рівні жестів, міміки і інше), комунікативної (обмін інформацією на рівні другої сигнальної системи) і перцептивної (взаємне сприйняття людини людиною) [3, с. 9].

Психологами та соціологами виокремлені такі основні наукові категорії спілкування:

- предмет спілкування (інша людина, партнер у спілкуванні);
- потреба у спілкуванні (прагнення людини до пізнання і оцінки інших людей, а через них і з їх допомогою – до самопізнання, до самооцінки);
- комунікативні мотиви (те, за ради чого задумувалося спілкування);
- завдання спілкування (це мета, на досягнення якої в конкретній комунікативній ситуації, спрямовані різноманітні дії, що здійснюються в процесі спілкування);
- засоби спілкування (це ті операції, з допомогою яких здійснюються дії спілкування);
- продукт спілкування (це утворення матеріального і духовного характеру, що створюються у підсумку спілкування) [2, с. 45].

Суб'єкту внутрішнього розслідування на підприємстві доведеться адекватно відобразити позицію і реальну поінформованість осіб, і створити психологічні передумови для інформаційного спілкування, зокрема, і з потерпілим від правопорушення.

В ході спілкування суб'єкта внутрішнього розслідування на підприємстві із потерпілим від правопорушення, можуть виникнути наступні типові ситуації:

- потерпілий володіє інформацією потрібною для здійснення внутрішнього розслідування, однак приховує її;

- потерпілий володіє необхідною інформацією, однак навмисно її перекручує;

- потерпілий добросовісно передає суб'єкту внутрішнього розслідування певні відомості, однак інформація неадекватна дійсності, через спотворення сприйняття чи неправильну реконструкцію матеріалу в пам'яті потерпілого;

- потерпілий не володіє інформацією, яку потрібно отримати суб'єкту внутрішнього розслідування на підприємстві [4, с. 262].

З метою здійснення об'єктивного, усебічного та повного внутрішнього розслідування обставин правопорушення, суб'єкт розслідування повинен здійснити ефективну комунікативну діяльність, у тому числі з потерпілим від такого правопорушення.

Звичайно, на початку такого розслідування, його суб'єкт, часто зіштовхується з комунікативною невизначеністю. У такому випадку, суб'єкт розслідування висуває припущення про найбільш ймовірні дії протидіючої сторони. У цьому випадку, оптимальність рішень залежить від рівня рефлексивності суб'єкта розслідування правопорушення [4, с. 262].

Здійснюючи імітацію позицій протидіючої сторони – недобросовісного потерпілого, який намагається вивести розслідування на хибний шлях, суб'єкт розслідування рефлексивно управляє його діями.

Отже, суб'єкту внутрішнього розслідування на підприємстві слід враховувати важливість комунікативної складової у спілкуванні з потерпілим від правопорушення. При цьому, спілкування із потерпілим не може розглядатися лише як спрощений вид обміну інформацією при безпосередній взаємодії суб'єктів такого спілкування. Суб'єкту розслідування, в ході спілкування з потерпілим, слід постійно враховувати комунікативні мотиви здійснюваного спілкування, тобто те, за ради чого спілкування й відбувається. Перед, і в ході спілкування з потерпілим, доцільно створити відповідні передумови для «інформаційного» спілкування, щоб «відчути» адекватну позицію потерпілого, та його реальну поінформованість про подію, яка відбулася. Ефективна комунікативна діяльність суб'єкта розслідування, повинна відштовхуватися від типових ситуацій, що можуть виникнути в ході спілкування. А це в свою чергу, дозволить висувати правильні припущення про найбільш ймовірні дії протидіючої сторони, що

дозволить суб'єкту розслідування ухвалювати оптимальні рішення щодо здійснення рефлексивного управління спілкуванням та використання, за потреби, тактичних прийомів з метою отримання об'єктивної інформації про подію з приводу якої здійснюється внутрішнє розслідування на підприємстві.

Література:

1. Курбатов В. И. Искусство управлять общением. Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. 352 с.
2. Руденский Е. В. Социальная психология : курс лекций. Москва : ИНФРА – М, Новосибирск : Изд-во НГАЭиУ, 1998. 180 с.
3. Полстовалов О. В. Основы профессионального общения следователя : учебное пособие. Уфа : изд-во «Гилем», 2005. 146 с.
4. Еникеев М. И. Общая и юридическая психология (в двух частях). Москва : Юрид. лит., 1996. Часть II «Юридическая психология». 560 с.

*Зайченко Іван Михайлович
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної фіскальної
служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович, кандидат
юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Національного університету
державної фіскальної служби
України*

ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ГРУПИ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ МІЖМІСЬКУ ІНКАСАЦІЮ

Працівникам служби безпеки банків, в ході проведення внутрішніх розслідувань, нерідко доводиться розслідувати правопорушення пов'язані з порядком здійснення міжміської інкасації. Тому, розгляд питання про обов'язки учасників групи, що здійснює таку інкасацію є актуальним у

зв'язку з майже відсутністю інформації щодо даної проблеми у публікаціях науковців та практиків [3, 4, 7, 8].

Інкасація розуміється як перевезення грошей або особливо цінних вантажів. Виділяють різні форми такої інкасації, зокрема, міську та міжміську [2, с. 105-112]. При цьому обов'язки учасників груп, які здійснюють такі форми інкасації, дещо різняться, та й дещо іншим є порядок здійснення зазначених форм інкасації.

Міжміська інкасація здебільшого здійснюється за типовою схемою «банк – банк». При цьому перевезення грошей може відбуватися як автомобільним, так і залізничним чи авіатранспортом. У нашому випадку буде розглянуто лише порядок здійснення інкасації автомобільним транспортом.

Поширеною формою нападу на інкасаторів при здійсненні міжміської інкасації є спроба перевертання бронеавтомобіля шляхом удару в бік великовантажним автомобілем, з подальшим штурмом автомобіля інкасаторів. Іншим поширеним варіантом – є штурм автомобіля інкасаторів, після його зупинки на залізничному переїзді, заправці паливом на АЗС, після інсценування дорожньо-транспортної події, зупинки автомобіля правопорушниками одягнутими у форму працівника правоохоронного органу, зокрема, Національної поліції і інших [1, 2, 6].

При здійсненні міжміської інкасації склад групи інкасаторів підбирається в залежності від ситуації. Зазвичай, це група основного автомобіля, сформована за принципом «3+водій», а група в автомобілі прикриття – «2+водій» [2, с. 108].

Обов'язками водія групи інкасації повинні бути такі:

- підтримання автомобіля в належному технічному стані;
- разом з іншими учасниками групи, здійснення перевірки автомобіля на наявність вибухових пристроїв;
- разом зі старшим групи інкасації, розроблення маршруту руху і переходів на маршрутах та надання щодо цих питань рекомендацій;
- забезпечення безпеки руху на маршруті;
- утримання зброї у стані готовому до бою;
- відповідати за безпеку автомобіля під час здійснення стоянки;
- відкривати та зачиняти двері для доступу в машину учасників групи, що здійснюють інкасацію;
- відслідковувати ситуацію навколо об'єкта, спільно з першим номером, під час стоянок;
- у випадку нападу на інкасаторів під час стоянки, подати сигнал радіозв'язком на «базу» і намагатися автомобілем відсікти нападаючих від інкасаторів, а у випадку неможливості це зробити – надавати допомогу у

відбитті нападу, тобто вступити у вогневий контакт, а при завантаженні вантажу другим чи іншим номером – миттєво їхати до місця призначення;
– по прибутті до місця призначення повідомити охорону про під'їзд.

Водію заборонено: виходити із автомобіля під час слідування маршрутом; допомагати іншим учасникам інкасації в завантаженні чи розвантаженні вантажу; від'їжджати при нападі до завантаження вантажу в автомобіль; відкривати двері і вікна автомобіля стороннім особам.

Під час здійснення міжміської інкасації, *перший номер* групи (він є старшим цієї групи інкасації) зобов'язаний:

– здійснювати керівництво групою інкасації шляхом віддавання відповідних розпоряджень;

– нести відповідальність за дії підлеглих;

– під час руху автомобіля сидіти на передньому правому сидінні кабінки і контролювати сектор «попереду – справа»;

– під час руху підтримувати зв'язок з місцем призначення і відправлення;

– разом з водієм приймати рішення щодо вибору маршруту руху і переходів на маршрутах;

– утримувати зброю у стані готовому до бою;

– під час під'їзду до об'єкта (виходу з нього), першим виходити з автомобіля, попереджувати персонал об'єкта про прибуття і звільняти прохід від автомобіля до дверей об'єкта;

– давати команду радіозв'язком про вихід другого і третього номерів;

– під час переходу інкасаторів, відслідковувати обстановку у своєму секторі відповідальності;

– у випадку нападу з боку сектора власної відповідальності, зв'язувати нападників боєм, і дати можливість для евакуації другого номера;

– у випадку нападу із сектору за який відповідальний третій номер, у бій не вступати, а прикрити собою другого номера і забезпечити його евакуацію до автомобіля;

– у випадку неможливості у другого номера самотійно пересуватися, внаслідок ступору, поранення чи смерті – забезпечити доставку вантажу до автомобіля;

– у випадку нападу під час руху, повідомити радіозв'язком місце призначення або відправлення, і чинити необхідний супротив, шляхом ведення вогневого контакту;

– при під'їзді до бази, попередити охоронців про прибуття, і дати команду на зустріч.

Першому номеру групи, під час здійснення міжміської інкасації заборонено: брати участь у перенесенні вантажу; відволікатися від

виконання своїх прямих обов'язків; залишати при нападі місце події до моменту доставляння вантажу до автомобіля; у випадку нападу з боку іншого сектору вступати у вогневий контакт; під час руху автомобіля маршрутом відкривати вікна.

Другий номер екіпажу в ході здійснення міжміської інкасації зобов'язаний:

- знаходитися в автомобілі позаду-зліва у вантажному відсіку;
- під час руху автомобіля контролювати сектор «позаду-зліва»;
- тримати зброю напоготові;
- під час здійснення зупинок виходити з автомобіля та дверей об'єкта останнім, вже після звільнення від сторонніх територій першим і третім номерами екіпажу;
- переносити вантаж;
- під час нападу, не вступаючи у протидію із правопорушниками, доставити вантаж до автомобіля;
- у випадку безпосереднього нападу, з вкрай близької відстані, при відсутності прикриття з боку першого і третього номерів екіпажу, нейтралізувати напад і забезпечити доставляння вантажу до автомобіля;
- у випадку нападу на автомобіль, під час руху з боку сектора за який здійснюється відповідальність, вжити заходів для відбиття нападу шляхом ведення вогневого контакту;
- у випадку нападу на автомобіль з боку інших секторів, ретельно контролювати сектор власної відповідальності.

Другий номер групи екіпажу міжміської інкасації не має права: під час нападу в ході перенесення вантажу, вступати у супротив до нападників; відволікатися від виконання своїх обов'язків; відкривати вікна під час руху автомобіля маршрутом; у випадку нападу на маршрут, не з боку свого сектора брати участь у відбитті нападу, якщо в цьому немає явної необхідності.

Третій номер групи екіпажу інкасації, зобов'язаний;

- за пів години до виходу першого і другого номерів групи інкасації, разом з водієм, здійснити перевірку автомобіля на предмет наявності підкладених вибухових пристроїв;
- під час руху маршрутом знаходитися на правому сидінні у вантажному відсіку;
- відслідковувати ситуацію в секторі «позаду – справа»;
- тримати зброю у стані повністю готовому до застосування;
- виходити з автомобіля, у випадку отримання сигналу від першого номера групи інкасації;
- знаходитися у близькому контакті з другим номером;

– у випадку нападу з боку сектора власної відповідальності, «пов'язати» нападників боєм, і дати можливість другому (або першому) номеру групи інкасації доставити вантаж до автомобіля;

– у випадку нападу з боку сектора відповідальності першого номера групи інкасації, прикрити собою другого номера і забезпечити доставляння ним вантажу до автомобіля;

– у випадку неможливості другого номера самотійно пересуватися, внаслідок ступору, поранення чи загибелі – забезпечити доставляння вантажу до автомобіля;

– під час нападу на автомобіль інкасаторів в ході його руху, у секторі власної відповідальності, вжити заходів до відбиття нападу, у тому числі шляхом вогневого контакту;

– у випадку нападу на екіпаж під час руху з боку другого сектора, не брати участі у відбитті нападу, крім випадків явної тактичної необхідності;

– під час розвантаження автомобіля на місці призначення, допомагати другому номеру в перенесенні вантажу;

Третій номер групи міжміської інкасації не має права: відволікатися від виконання своїх безпосередніх обов'язків; покидати під час нападу місце події до моменту доставляння вантажу до автомобіля; у випадку нападу з іншого сектору вступати у вогневий контакт; під час руху маршрутом відкривати вікна автомобіля.

Отже, аналізуючи діяльність працівників, які здійснюють міжміську інкасацію, слід зазначити, що безпека цієї діяльності залежить від низки факторів, зокрема: 1) ретельного професійного навчання працівників, які здійснюють інкасацію та їх виваженого підбору (з урахуванням, психологічних, вікових, навичкових чинників та досвіду); 2) належного екіпірування, достатнього та доцільного озброєння інкасаторів; 3) забезпечення екіпажу інкасації надійними броньованим автомобілем та автомобілем групи прикриття; 4) дотримання інкасаторами схем розподілу обов'язків, під час здійснення інкасації, та відбиття нападу правопорушників; 5) встановлення та підтримання між інкасаторами, працівниками служби безпеки банку, належного, надійного та безперервного радіозв'язку; 6) суворого дотримання інкасаторами маршруту руху, правил безпеки в автомобілі, та на маршруті; 7) належної взаємодії інкасаторів із працівниками служби безпеки банку у випадку нападу правопорушників; 8) достатньої психологічної та моральної підготовки інкасаторів до виконання покладених на них обов'язків.

Література:

1. Гасанов Р. С., Дикаев С. У. Грабежи и разбойные нападения на объекты кредитно-финансовой сферы и перевозчиков денежных средств: монография. Москва : Юрлитинформ, 2016. 190 с.
2. Корж П. А., Клопов И. В. Негосударственная безопасность. Руководство по подготовке профессиональных телохранителей. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. 448 с.
3. Селиверстов Ю. И. Организация безопасности в банке : учебное пособие / Белгородский гос. технологический ун-т им. В. Г. Шухова. Белгород : изд-во БГТУ, 2013. 135 с.
4. Система и меры предупреждения преступлений в банках при проведении расчетно-кредитных операций : монография / В. Д. Ларичев и др. Москва : Юрлитинформ, 2013. 386 с.
5. Сказко Ю. А. Запобігання розбійним нападам на банківські установи та інкасаторів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.
6. Фахритдинов И. Ю. Предупреждение разбойных нападений на инкассаторов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2011. 25 с.
7. Чибисов О. В. Организация и управление безопасностью в финансово-кредитных организациях : учебное пособие. Москва : Издательский центр Евразийского открытого ин-та, 2011. 115 с.
8. Ярочки В. И. Безопасность банковских систем. Москва: Ось-89, Подольск : Тип. ЧПК. 2004. 415 с.

*Колотуха Катерина Анатоліївна
Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник: Жданова Інна
Євгеніївна, кандидат юридичних
наук, доцент кафедри
конституційного, міжнародного і
кримінального права, Донецький
національний університет імені
Василя Стуса*

ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Фундаментальною засадою демократичного гуманного суспільства є дотримання прав людини, вагоме значення серед яких має право на недоторканість житла. Зазначене право закріплено положеннями ст. 30

Конституції України (далі КУ) [1], ст. 12 Загальної декларації прав людини [2], ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3], ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [4]. Так, відповідно до ст. 30 КУ, кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Однією із найважливіших гарантій забезпечення права особи на недоторканість житла у ході проведення обшуку є наявність визначених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) [5] підстав застосування даного заходу. Кожна процесуальна дія, а тим більше та, що забезпечується державним примусом, має проводитись виключно за наявності певних визначених підстав. Саме встановлення підстав провадження процесуальних дій обмежує суб'єктивний підхід до прийняття рішення про їх проведення, забезпечує перевірку їх законності та обґрунтованості. Тому, дуже важливим та актуальним є питання дотримання права на недоторканість житла під час проведення обшуку. Актуальні проблеми інституту слідчих дій, в тому числі обшуку, розкриваються в роботах Ю. Аленіна, В. Бахіна, Ю. Білозерова, В. Зажицького, Н. Карпова, В. Кукліна, О. Ларіна, І. Лузгіна, Є. Лук'янчикова, В. Маляренка, О. Михайленка, М. Михеєнка, В. Нора, О.В. Швидкової та інших.

12 серпня 2014 року КПК України був доповнений новим розділом IX-1, яким закріплено особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. Сутність цих доповнень полягає в тому, що на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 КПК України, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, повноваження виконує відповідний прокурор.

У зв'язку з веденням бойових дій на Сході, основним завданням держави є здійснення всіх можливих заходів спрямованих на збереження територіальної цілісності, тому доповнення КПК України вищезазначеною

нормою є доцільним та необхідним, однак викладення її саме в такому змісті викликає суперечності та неузгодженості.

По-перше, варто зазначити, що назва такого розділу є не зовсім доречною, оскільки 30 квітня 2018 року Президент оголосив про заміну антитерористичної операції (АТО) на операцію об'єднаних сил (далі – ООС) для здійснення заходів щодо забезпечення «національної безпеки і оборони, стримування російської агресії у Донецькій та Луганській областях» [6, с. 1]. Тобто, АТО завершилася ще 30 квітня 2018 року.

По-друге, надання повноважень прокурору проводити обшук житла без рішення слідчого судді в зоні проведення бойових дій незалежно від того чи підпадає конкретна ситуація під невідкладний випадок, пов'язаний із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, може призводити до необґрунтованих зловживань прокурора своїм правом, що матиме наслідком порушення права людини на недоторканість житла чи іншого володіння.

Варто погодитися з думкою Швидкової О.В., яка наголошує, що обшук є суттєвим обмеженням конституційних прав особи. Тому його застосування підлягає судовому контролю [7, с. 7]. Зазначене відтворюється в змісті ч. 2 ст. 234 чинного КПК України, якою передбачено, що обшук проводиться за ухвалою слідчого судді.

Статтею 64 КУ визначено, що окремі права та свободи людини можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану. Однак в КУ немає положень про те, що такі обмеження можуть застосовуватися «у районі проведення антитерористичної операції» у разі, якщо воєнний чи надзвичайний стан в Україні не оголошено. Також, варто звернути увагу, що район проведення АТО (ООС), його конкретні межі нині чітко не визначені, тому складно зрозуміти, на якій території України діє зазначена норма закону, що істотно обмежує права людини.

Так, на підставі проведеного аналізу норм чинного законодавства, можна стверджувати, що положення ст. 615 КПК України суперечать не тільки КУ і міжнародним актам з прав людини, а положенням КПК України, а саме: основним засадам кримінального провадження – верховенству права і законності.

Вирішенням вищевказаних проблем вбачається приведення назви розділу IX-1 КПК України «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» та назви ст. 615 КПК України з аналогічною назвою у відповідність з чинним законодавством та викладення їх наступним чином: «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції або операції об'єднаних сил».

Щодо проблеми можливості виникнення посягань на фундаментальні права людини в зв'язку з розширенням повноважень прокурора варто скасувати надане повноваження, що забезпечить недопущення зловживання власними правами прокурором та непорушність права на недоторканість житла чи іншого володіння особи, відповідність норм КПК України КУ та міжнародним нормам.

Література:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141 (Із змінами).
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. № 995_015. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 11.03.2019).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 10.03.2019).
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. № 995_043. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 11.03.2019).
5. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. ст. 88 (Із змінами та доповненнями).
6. УВКБ ООН в Україні: Огляд законодавчих змін, що стосуються внутрішньо переміщених осіб, підготовлений УВКБ ООН. Квітень 2018. *Тематичний огляд*. 2018. 7 с.
7. Швидкова О.В. Обшук як спосіб збирання доказів. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. №2. С. 1–16.

Міклуха Олександра Олександрівна
заступник начальника відділу
“Яготинське бюро правової
допомоги” Броварського місцевого
центру з надання безоплатної
вторинної правової допомоги

ЩОДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗНАЧЕННЯ ГІПНОЗУ

Темп сучасного життя, зокрема його стрімкий розвиток стосується всіх суспільних відносин. Відносини, охоронювані КК України, не є виключенням. Конституція України у ч.1 ст. 62 вказує, що особа

вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Отже, з'ясування того, чи є особа винною, чи є вона суб'єктом злочину і чи закріпленні діяння, вчиненні нею, в КК України є основними питаннями кримінального права.

Розглянемо один мало досліджених способів злочину, а саме гіпноз. Явищу гіпнозу свого часу присвятили свої праці такі вчені, як М. Бехтерев, І.П.Павлов, М. Шарко, М. Еріксон, З.Фрейд, І Бернгейм. Ж. Фаріа, Дж.Бред, А. Льебо, А.Форель, тощо. Етимологічне значення слова «гіпноз» за своєю природою є сном, проте його відмінність від звичайного сну полягає в тому, що гіпноз – це активно нав'язаний стан, неповний, частковий, при якому завжди існує зв'язок між гіпнотизером і загіпнотизованим. Для кримінального права питання пов'язані із гіпнозом мають значення у двох аспектах: 1) як психічний примус; 2) як спосіб вчинення суспільно-небезпечного діяння.

Щодо першого аспекту думки вчених розходяться, як саме впливає вищезазначений психічний примус на кримінальну відповідальність. Одні вважають, що гіпноз є переборним, оскільки він відноситься до психічного примусу, який за законом є переборним, інші навпаки виділяють такий рівень гіпнотичного стану загіпнотизованого, коли воля повністю пригнічується. Деякі науковці наполягають на віднесенні гіпнозу до фізичного впливу. Слід зупинитися на думці, про непереборність певного рівню гіпнозу. Влучною із цього приводу є думка Л.В. Сердюка, який зазначає, що при такому виді психічного впливу виникає можливість керувати поведінкою людини. Вчений називає такий гіпноз «модифікацією поведінки». Для указаних випадків вважаю за доцільне розглядати гіпноз як вид «непереборного психічного примусу».

У інших випадках гіпнотизер примушує особу виконувати бажані для нього злочинні дії, навіть проти волі самої загіпнотизованої особи. Як зазначає Р.Д.Шарапов, гіпноз спричиняє особливий психофізичний стан людини – гіпнотичний сон, що характеризується зміненою свідомістю чи взагалі відсутністю такої, що з кримінально-правового погляду є безпорадним станом потерпілого. Л.П. Гримак вказує, що гіпноз є своєрідною переорганізацією свідомості, коли її функціональний центр «переміщується» у свідомість іншої людини і керується зусиллями останньої. Фактично, одна особа примушує іншу здійснювати злочин. Пропоную такі випадки розглядати як вид опосередкованого виконання злочину, адже загіпнотизована особа виступає не у якості виконавця, а використовується як засіб чи знаряддя у руках особи, що застосувала гіпноз. Проаналізувавши стан наукової думки щодо кримінально-

правового значення гіпнозу, вважаю, що це питання потребує подальших наукових досліджень з метою вдосконалення чинного законодавства.

Література:

1. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний Кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Харченко І.Г. Гіпноз його можливості використання в боротьбі з правопорушеннями
[file:///C:/Users/user/Downloads/apvchzu_2013_32_31%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/apvchzu_2013_32_31%20(1).pdf)
4. Данькевич М.С. Правомірність застосування гіпнозу під час допиту.
http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2018_Dankevuch.pdf.

*Нехоца Діана Василівна
курсант факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Університету державної
фіскальної служби України*

*Науковий керівник: Домбай Марина
Миколаївна, старший викладач
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Університету державної
фіскальної служби України*

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО ФІКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Обставини, які підлягають доказуванню полягають у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення даних, які відграють важливе значення під час розслідування кримінальних правопорушень.

Відповідно до ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор,

слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Згідно ч. 2 ст. 91 КПК України доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Частина 1 статті 205 Кримінального кодексу України дає чітке визначення поняття фіктивного підприємництва. А саме: «Фіктивне підприємництво, тобто створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона».

На сьогодні злочини пов'язані з фіктивним підприємництвом дуже стрімко поширюються серед криміногенного населення. Фіктивні фірми, що діють під оболонкою легальних підприємницьких структур, на сьогодні залишаються найбільш поширеними інструментами для відмивання «брудних грошей» [1 с. 170].

Дослідженню проблем розслідуванню фіктивного підприємництва присвячені публікації В. В. Білоуса [1, 2], В. А. Журавля [1], В. Ю. Шепітька [2], В. М. Важинського [3], О. Є. Користіна [4], О. В. Тарасенко [5] та ін.

Обставинами, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про фіктивне підприємництво, відповідно до ст. 91 КПК України є:

1) час, місце вчинення кримінального правопорушення (злочин триваючий, тому що дані дії не вчиняються протягом 1-2 днів, а плануються завчасно, і втілюються у реальність протягом тривалого часу) (об'єктивна сторона злочину);

2) спосіб вчинення злочину (створення або придбання суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи)) (об'єктивна сторона злочину);

3) мета створення суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи)) (прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона) (суб'єктивна сторона злочину);

4) особа (особи), яка створила або придбала суб'єкт підприємницької діяльності (юридичну особу) (суб'єкт злочину);

5) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину (повторність; розмір завданої шкоди державі, банкові, кредитній установі, іншим юридичним особам або громадянам) (об'єктивна сторона злочину);

6) обставини, що характеризують особу (осіб), яка створила або придбала суб'єкт підприємницької діяльності (юридичну особу) (суб'єкт злочину);

7) перелік майна та розмір коштів, які підлягають арешту у зв'язку із вчиненим злочином.

Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про фіктивне підприємництво, посідають важливе місце у досудовому розслідуванні даних кримінальних правопорушень. За допомогою даних обставин можна встановити протягом якого періоду, ким та з якою метою учинявся злочин. Зібравши та дослідивши відомості, що характеризують особу, яка вчинила злочин, правоохоронні органи можуть встановити причини та умови, які підштовхнули її на шлях вчинення злочину та в подальшому попереджати і запобігати даним злочинам. Також важливим є те, що за допомогою даних обставин ми можемо побудувати ідеальну модель злочину, яка надалі дасть можливість досконаліше кваліфікувати дії злочинця.

Література:

1. Журавель В., Білоус В. Фіктивні підприємства у механізмі легалізації «брудних» коштів. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 3 (38). С. 169-180.
2. Білоус В. В., Шепітько В. Ю. Фіктивне підприємництво (криміналістична характеристика та програма розслідування): довідник слідчого. Харків : Одиссей, 2007. 184 с.
3. Важинський В. М. Процес доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва та пов'язаних з ним злочинів в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 19 с.
4. Особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з фіктивним підприємництвом та діяльністю «конвертаційних» центрів : навч. посіб. / О. А. Бурбело, Н. Л. Недодаєва, С. М. Андросов та ін. ; під заг. ред. О. Є. Користіна ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса : видав-ць Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 144 с.
5. Тарасенко О. В. Взаємодія між правоохоронними та контролюючими органами України у протидії фіктивному підприємництву : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2018. 18 с.

*Порхун Олександр Володимирович
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної фіскальної
служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович, кандидат
юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Національного університету
державної фіскальної служби
України*

ВИДИ ЗЛОЧИНІВ ХАРАКТЕРНІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Загальновідомо, що динаміка виробництва і реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції паливної промисловості, на даний час, є одним із визначальних факторів стану економіки будь-якої держави. Від стану інфраструктури паливної промисловості, працездатності її обладнання і механізмів, рівня безпеки на її підприємствах, залежить подальший розвиток України. Тому, доцільно виокремити види злочинів, які характерні для підприємств паливної промисловості України з метою розроблення заходів запобігання їм.

Злочини, які учиняються в нафтогазовому комплексі, визначають як «негативне соціально-правове явище, що становить цілісну, засновану на статистичних закономірностях, систему злочинів, які посягають на нормальне функціонування взаємопов'язаних юридичних осіб, що характеризуються спільністю виконуваних функцій з видобування, транспортування, переробки нафти й газу та розподілу продуктів їх переробки» [8, с. 7].

На думку В. І. Цимбалюк, для підприємств паливної промисловості притаманні розкрадання нафтопродуктів [10, с. 2].

Вивчені аналітичні матеріали МВС України за 1996-2000 роки показують, що для паливно-енергетичного комплексу України характерними є корисливі та посадові злочини, зокрема хабарництва,

розкрадання, порушення законодавства про бюджетну систему, шахрайства з фінансовими ресурсами [7, с. 35-36].

О. М. Котовенко вважає, що такий злочин як пошкодження об'єктів магістральних трубопроводів, якими транспортується нафта та нафтопродукти, трапляється рідко, однак небезпечність його є надзвичайно великою через те, що він може спричинити доволі важкі наслідки, такі як порушення нормальної роботи самих же трубопроводів, а також створення небезпеки для життя людей, загибелі їх, інші нещасні випадки з людьми або аварії, пожежі, значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки [4, с. 2].

Здійснений у 2002 році Департаментом Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України аналіз протидії злочинності на пріоритетних напрямках економіки, зокрема, в паливно енергетичному комплексі показав, що для нього характерні корисливі злочини (крадіжки), при цьому збитки завдаються посадовими особами підприємств суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з енергоносіями та енергоресурсами. Такі злочини учиняються в основному шляхом: використання безгрошових схем розрахунків, взаємозаліків залучених комерційних посередників; фальсифікації документів щодо отримання або нецільового використання та розкрадання бюджетних коштів посадовими особами підприємств; фальсифікації документів за експортними операціями, які пов'язані з відшкодуванням податку на додану вартість і інш. [3, с. 5-6].

Ю. О. Левченко, залежно від безпосереднього об'єкта посягання, запропонував власну класифікацію злочинів у нафтогазовому комплексі: злочини проти власності; злочини у сфері господарської діяльності; злочини проти довкілля; злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту; злочини у сфері службової діяльності [6, с. 2].

Г. Ю. Дарнопих і І. О. Христич, вважають, що в нафтогазовій галузі превалюють крадіжки газу, газоконденсату, а також нафтопродуктів шляхом незаконної «врізки» у магістралі нафто- й газопроводів. За їхніми дослідженнями, структурування зареєстрованого масиву злочинів за об'єктами злочинних посягань має такий вигляд: злочини проти власності (72,6%), у сфері службової діяльності (22,4%), у господарській діяльності (5,0%) [1, с. 192-193].

С. С. Шрамко, вважає, що структура злочинності на об'єктах паливно-енергетичного комплексу за основними групами злочинів розподіляється в такий спосіб: злочини проти власності; злочини у сфері господарської діяльності; злочини у сфері службової діяльності [11, с. 199-200].

На думку А. С. Кудінова, для паливно-енергетичного комплексу України притаманні крадіжки нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів [5].

Автори колективної монографії «Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання», зазначають, що враховуючи різні об'єкти безпосереднього кримінального впливу у паливно-енергетичній сфері, різноспрямованість злочинних посягань щодо ланок економічного процесу з виробництва енергоресурсів, неоднакові способи незаконного збагачення та специфіку контингенту злочинців, статистичний масив досліджуваних злочинів доцільно поділити на три основні групи: 1) викрадення майна та обладнання підприємств паливно-енергетичного комплексу; 2) посягання, пов'язані із фінансово-господарською діяльністю у паливно-енергетичній сфері; 3) посягання, пов'язані із державним управлінням у паливно-енергетичній сфері [2, с. 43-44].

В. В. Фінчук, посилаючись на дані Генеральної прокуратури України зазначає, що у паливно-енергетичному комплексі структурування зареєстрованого масиву злочинів за об'єктами злочинних посягань має такий вигляд: злочини проти власності (ст. ст. 185, 188-1, 191, 192, 194-1 КК України) – 72,6%, у сфері службової діяльності (ст. ст. 364, 366, 369 КК України) – 22,4%, у сфері господарської діяльності (ст. ст. 210, 212 КК України) – 5%. А безпосередньо нею такі злочини класифіковано на: 1) викрадення майна та обладнання підприємств паливно-енергетичного комплексу; 2) посягання, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю у сфері паливно-енергетичного комплексу; 3) посягання, пов'язані із державним управлінням у сфері паливно-енергетичного комплексу [9, с. 1-7].

Отже, здійснений нами аналіз публікацій та аналітичних довідок дає можливість визначити такі основні групи злочинів, що характерні для підприємств паливної промисловості України: 1) злочини проти власності (ст. ст. 185, 188-1, 191, 192, 194-1 КК України); 2) злочини у сфері господарської діяльності (ст. ст. 210, 212 КК України); 3) злочини у сфері службової діяльності (ст. ст. 364, 366, 369 КК України); 4) злочини проти довкілля (ст. ст. 236, 237, 239, 242, 253 КК України); 5) злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (ст. ст. 292 КК України). Саме за цими напрямками, на нашу думку, слід розробляти кримінологічні заходи запобігання злочинам на підприємствах паливної промисловості України.

Література:

1. Дарнопих Г. Ю. Залежність рівня регіональної злочинності економічної спрямованості від територіального розміщення об'єктів паливно-

- енергетичного комплексу України. *Проблеми законності*. 2009. № 102. С. 186-199.
2. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія / Б. М. Головкін, Г. Ю. Дарнопих, І. О. Христич та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2013. 248 с.
3. Інформаційно-аналітична довідка щодо протидії злочинності у сфері економіки / Департамент Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України. Київ: МВС України, 2002. 21 с.
4. Котовенко О. М. Кримінальна відповідальність за пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопроводів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Харків, 2002. 17 с.
5. Кудінов А. С. Особливості початкового етапу розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Запоріжжя, 2013. 20 с.
6. Левченко Ю. О. Запобігання злочинам, що вчиняються у нафтогазовому комплексі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2008. 19 с.
7. Про стан та подальший розвиток криміногенної ситуації в Україні за 1996-2000 роки. Київ: МВС України, 2001. 117 с.
8. Ставінський В. А. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам у нафтогазовому комплексі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2012. 17 с.
9. Фінчук В. В. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам у сфері паливно-енергетичного комплексу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Ірпінь, 2017. 20 с.
10. Цимбалюк В. И. Выявление и предупреждение хищений в сфере нефтеснабжения на основе методов и средств информатики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Киев, 1992. 19 с.
11. Шрамко С. С. Структура злочинних проявів на об'єктах паливно-енергетичного комплексу України: досвід узагальнення матеріалів судової практики. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 197-202.

Риженкова Анна Олексіївна
Міжрегіональна академія управління
персоналом, навчально-науковий
інститут права ім. князя
Володимира Великого

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ОКРЕМЕ ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Швидкий розвиток інформаційних технологій призвів до поширеного використання електронних документів у різних сферах суспільних відносин, у тому числі й у повсякденному житті.

Комп'ютеризація та автоматизація органів, підприємств, установ та організацій різних видів та рівнів дали можливість створити та накопичити величезну кількість інформації, що зберігається в електронному вигляді.

В Україні з 1 січня 2018 року було введено в дію Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», статтею 11 якого передбачається, що однією з підстав доступу без згоди пацієнта до інформації про нього, що міститься в електронній системі охорони здоров'я, є рішення суду [1, ст. 11]. Хоча на сьогодні ще не сформувалась судова практика ухвалення тимчасового доступу до інформації, що міститься в електронній системі охорони здоров'я, проте у ній можуть міститися відомості, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Насамперед слід зазначити, що на сьогоднішній день використання електронних документів у кримінальному провадженні відбувається доволі рідко. Пояснити це можна складністю правової основи. Крім того, отримання доступу, пошуку та підготовки необхідної інформації займає багато часу. Також у більшості випадків така інформація зберігається у різних системах, відділах та місцях. Користувачі та адміністратори систем можуть знаходитись в різних містах, відповідно, вони наділені різними можливостями щодо надання доступу до інформації.

У міжнародній практиці давно існують нормативно-правові акти, що регулюють використання електронних документів як доказів у кримінальних провадженнях. Проте вітчизняне законодавство досі не повною мірою враховує сучасні реалії та не використовує усіх переваг можливого використання електронних документів. Саме тому дослідження електронних документів як окремих джерел доказів є необхідним для швидкого, повного та неупередженого встановлення обставин кримінального провадження. Цими факторами і обумовлюється актуальність дослідження даної тематики

Окремі питання, пов'язані із використанням електронних документів у доказуванні в рамках кримінального процесу, досліджували такі науковці: С. Й. Гонгало, І. О. Крицька, В. В. Мурадов, С. М. Стахівський, Д. М. Цехан, О. Е. Чекотовська, Г. Л. Чигрина, О. Е. Шведова та інші. Однак багато проблем щодо використання таких документів є недостатньо дослідженими, дискусійними, зокрема щодо визначення саме дефініції «електронного документа», та його використання у доказуванні.

За таких підстав метою даного дослідження поняття є «електронний документ» та визначення його статусу в системі доказів кримінального процесу.

Слід зазначити, що у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) наявне лише визначення документа як джерела доказу. Так, відповідно до частини першої статті 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових

знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [2, ст. 99]. При цьому визначено, що до документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою статті 99 КПК України, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні) [2, ст. 99].

Аналіз КПК України свідчить, про можливість використовувати електронну пошту, електронні інформаційні системи, електронні засоби у роботі правоохоронних та судових органів, однак не дає чіткого визначення електронного документа. Єдине, про що вказав законодавець, це те, що оригіналом електронного документа є його відображення, якому надається таке ж значення, як документу (частина третя статті 99 КПК України) [2, ст. 99].

Для дослідження поняття електронного документа необхідно виокремити основні наявні визначення цього поняття у законодавчій та науковій сферах.

Так, відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа [3, ст. 5].

Великий енциклопедичний юридичний словник дає поняття електронного документа як матеріального носія відповідної інформації, зафіксованої у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа, без яких він не може бути підставою для його обліку і не матиме юридичної сили [4, с. 247].

У юридичній енциклопедії, електронний документ – це електронні копії документів з паперових оригіналів, а також деякі набори даних, спеціально підготовлених для зберігання, передавання і використання в електронному цифровому вигляді [5, с. 354].

Деякі науковці відкидають поняття електронного документа та пропонують інші визначення. Так, наприклад, В. В. Лисенко зазначив, що окрім «електронного документа» автори використовують терміни «машинний документ», «документ, підготовлений з використанням електронно-обчислювальних машин», «комп’ютерна інформація» тощо. Сам В. В. Лисенко пропонує застосовувати термін «інформація, що міститься в електронному вигляді на будь-яких носіях» [6, с. 64].

Вважається, що не слід зосереджуватись лише на матеріальному боці електронного документа. Матеріальний носій – це тільки спосіб збереження та передачі інформації, який має значення лише коли електронний документ виступає речовим доказом, окрім того, електронний документ може зберігатися у мережі Інтернет. Основну роль у електронному документі виконує інформація та її зміст.

Розглядаючи місце електронного документа у системі доказів кримінального процесу, бачимо, що КПК України лише виокремлює електронний документ як різновид документа або речового доказу, у той

час коли Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України), Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України), Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України) ставлять електронний доказ як окремий засіб доказування на рівні з іншими засобами доказування, який має свої особливості та ознаки.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки

Дослідження показало, що у кримінальному процесуальному законодавстві слід застосовувати термін «електронний документ» з таких умов:

1. Поняття «електронний» є ширшим ніж поняття «цифровий» та охоплює його. Електронні пристрої можуть працювати на аналоговій або ж цифровій схемі. Після появи цифрових схем, цифрова електроніка набуває більшої популярності та поступово витісняє аналогову. «Цифровий» це вже у будь-якому разі «електронний». Комп'ютер – електронний пристрій, призначений для обробки інформації. Відповідно, він її оцифровує, тобто виражає інформацію у цифрах.

2. Такий документ створюється або людиною з використанням комп'ютера, або самостійно комп'ютером (електронним пристроєм). До комп'ютерів відносять не тільки ноутбуки чи персональні комп'ютери, але і планшети, смартфони та навіть калькулятори. Відповідно, відомості, які можуть використовуватися у досудовому розслідуванні, існують лише в електронному середовищі.

3. Основною метою документа є збереження інформації. Оскільки у КПК України визначено, що документ, а у певних випадках – електронний документ, є джерелом доказу, то, відповідно, фактичні дані у цих документах (інформація) і є доказом.

На підставі викладеного слід зробити висновок, що «електронний документ» як доказ – це відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин та містяться в електронній формі, що встановлюються під час кримінального провадження.

Однак дослідження показало, що в системі доказів кримінального процесуального закону електронний документ займає місце різновиду документа та речового доказу, що применшує його важливість. На цій підставі вважається, що електронний документ у кримінальному процесі повинен бути окремим джерелом доказів на рівні з показаннями, документами, речовими доказами та висновками експертів, подібно тому, як це має місце у ГПК України, ЦПК України та КАС України.

Отже, підбиваючи загальні підсумки, слід наголосити на тому, що електронний документ як доказ є недостатньо вивченим українськими вченими-процесуалістами та потребує проведення подальших досліджень з урахуванням вимог сьогодення та міжнародного досвіду у цій сфері.

Література:

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 5. –

ст. 31.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – ст. 88.

3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – ст. 275.

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с.

5. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1998. – Т. 2: Д-Й. – 744 с.

6. Лисенко В. В. Проблеми отримання і використання у доказовому процесі інформації, що міститься у електронному вигляді на магнітних, оптичних чи інших носіях (за матеріалами діяльності податкової міліції) / В. В. Лисенко // Вісник прокуратури. – 2007. – № 4. – С. 61-69.

Семенюк Яна Олегівна
курсант факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Національного університету
державної фіскальної служби
України

Полуніна Лілія Валентинівна
старший викладач кафедри
фінансових розслідувань факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної фіскальної
служби України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ДОКУМЕНТІВ

Документи – речові докази відіграють важливу роль при розслідуванні кримінальних правопорушень, які передбачені ст. ст. 358, 366 Кримінального кодексу України.

Документи є речовими доказами в тих випадках, коли вони мають значення для розслідування правопорушень як індивідуальні, незамінні предмети.

У криміналістиці поняття «документ» означає: акти, виконані від руки, відтворені шляхом машинопису, типографічним способом, а також деякі умовні письмові зображення (креслення). Об'єктами криміналістичного дослідження документи найчастіше бувають в наступних випадках:

1) коли вони є знаряддям злочину (підробленні грошові знаки, цінні папери та ін.);

2) коли документи є засобом приховування злочину (брехливі заяви, документи із замазаним, залитим текстом);

3) коли документи сприяли впізнанню особи або встановленню інших обставин, що мають значення для розслідування кримінального правопорушення (переписка чи записи підозрюваного);

4) при виникненні спору про підлог в цивільних справах [1, с. 282].

Документи речові докази необхідно ретельно зберігати. На них не можна робити поміток, підкреслень, нових згинів. Документ не можна підшивати до матеріалів кримінального провадження – він повинен бути поміщений в окремих конверт. Обережне ставлення до документу – речового доказу і його збереження сприяє якісному проведенню експертизи.

Документ – речовий доказ повинен бути ретельно оглянутим слідчим. Слідчий огляд має важливе значення, так як дозволяє встановити ознаки підробки і тим самим поставити необхідні питання перед експертом.

Огляд документів як самостійну слідчу (розшукову) дію виконують, коли документ не було оглянуто й зафіксовано у протоколах тих слідчих (розшукових) дій, під час яких він був виявлений або наданий підозрюваним, потерпілим чи свідком. Огляд здійснюють згідно із правилами ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Слідчий огляд документів має на меті:

1) вивчення змісту документа, підписів, резолюцій, встановлення протиріччя, помилок, відступів від прийнятих форм викладення;

2) встановлення відповідності документа прийнятій формі, перевірка наявності необхідних реквізитів (відтисків печаток, штампів, дати, підпису та ін.);

3) дослідження зовнішнього стану документа (потертості, плями, сліди тиснення, сліди обведення);

4) ретельний огляд відтисків печаток і штампів, читання їх тексту з метою встановлення їх відповідності прийнятій формі;

5) огляд документа при косому світлі, на просвіт, дослідження зворотної сторони.

Огляд необхідно здійснювати із застосуванням технічних засобів (оптичних приладів – лупи, мікроскопів, світлофільтрів та ін.). Виявлені ознаки документа, що становлять інтерес для слідчого, фотографують.

Результати огляду документа слідчий фіксує у протоколі, де зазначає також, в яких умовах і з використанням яких технічних засобів здійснювався огляд. У разі потреби до огляду документів залучають спеціаліста. Протокол складається відповідно до вимог, які передбачені ст. 104 КПК України. Разом з тим протокол огляду документа не повинен містити висновків про характер виявлених невідповідностей. Не допускаються записи у протоколі огляду документа про виявлену підчистку чи травлення тексту в документі. Необхідно вказати лише те, що виявлена відсутність барвника в штрихах, розпливання чорнила в тексті, і детально зазначати місце їх виявлення. Зроблені фотознімки під час огляду документа, відповідно до ст. 105 КПК України, є додатком до протоколу огляду документа у вигляді фототаблиці.

Література:

1. Руководство по расследованию преступлений: науч.-практ. пособие / А. В. Гриненко, Т. В. Каткова, Г. К. Кожевников и др. Харьков: Консум, 2001. 608 с.

*Смолянінова Олена Ярославівна
здобувач Відкритого міжнародного
університету розвитку людини
“Україна”*

СЛІДЧІ ВЕРСІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ’ЯЗАНИХ З УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Розслідування кримінальних правопорушень, пов’язаних з ухиленням від сплати митних платежів, має певні особливості. В ході проведення слідчих (розшукових) дій встановлюються обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Виявляються ці обставини відпрацюванням типових версій, що висуваються на підставі наукового аналізу узагальненого досвіду розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Версією вважають обґрунтоване припущення про наявність і обставини розслідуваної події, дії конкретних осіб і наявність у цих діях складу певного злочину [1, с. 157]. За сферою використання їх поділяють на слідчі, оперативно-розшукові, судові та експертні. Версії можуть бути

взаємопов'язані та впливати одна з одної. Висування і перевірка версій є основним змістом планування розслідування [2, с. 191].

Висунення версій знаходиться в прямій залежності від матеріалів, що знаходяться у слідчого у зв'язку з тією чи іншою слідчою ситуацією. На думку О.М. Ларіна версія є припущенням, що виникає в зв'язку з розслідуванням, яке ґрунтується на фактичних даних і підлягає перевірці з метою встановлення істини про істотні обставини справи. Версії в предметі доказування називаються загальними версіями. Версії про доказові факти і можливі джерела доказів є окремими версіями. Правильність загальної версії перевіряється і підтверджується дослідженням окремих версій. Кожна окрема версія про факт, що має бути доведеним, пов'язана з версіями про можливі джерела встановлення даного факту [3, с. 66].

Типові та загальні версії висуваються найчастіше на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень і визначають напрями перевірки обставин злочину. Узагальнивши теоретичні положення та з урахуванням вивчення слідчої практики можуть бути висунуті такі слідчі версії: 1) ухилення від сплати митних платежів вчинено з метою отримання надприбутку для перепродажу товарів без сплати митних платежів; 2) ухилення від сплати митних платежів вчинено з метою уникнення сплати митних платежів за товари для свого особистого користування; 3) ухилення від сплати митних платежів вчинено для одноразового перепродажу товару з метою уникнення втрат надприбутків від сплати митних платежів.

Побудова і розвиток версій є основою для планування розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів, що визначається аналізом даних існуючих на початковому етапі і складових слідчої ситуації, висуненням версій та їх перевіркою шляхом проведення слідчих дій. Під час вирішення питання щодо послідовності слідчих (розшукових) дій важливо спланувати, які дії є першочерговими та невідкладними, а тільки потім – дії, якими одночасно перевірятимуться декілька версій.

Література:

1. Криміналістика: підруч. / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель [та ін.]: за ред. В.Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. К.: Ін Юре, 2016. 640 с.
2. Корж В.П. Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организационными группами, преступными организациями. Руководство для следователей. Научно-практическое пособие. Х.: Издательство «Лицей», 2000. 280 с.

3. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. М.: Юрид. лит., 1970. 224 с.

*Старушкевич Анатолій
Володимирович, кандидат
юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників податкової
міліції Університету державної
фіскальної служби України*

**МЕТОД РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ «ВСТАНОВЛЕННЯ І
ВИКРИТТЯ ЗЛОЧИНЦЯ ЗА СЛІДАМИ І ІНШИМИ
ОБСТАВИНАМИ (ПОБІЧНИМИ ДОКАЗАМИ)» АЛЬБЕРТА
ВЕЙНГАРТА**

У 1912 році у Санкт-Петербурзі було опубліковано посібник колишнього судового слідчого, а згодом члена судової палати міста Дрездена Альберта Вейнгарта «Кримінальна тактика. Керівництво до розслідування злочинів». У передмові до нього редактор журналу «Вісник поліції» О. Г. Фрейнат писав, що на початку ХХ століття науковці достатньо попрацювали над вивченням злочину та його проявів, над покаранням злочинців, однак найважливішим завданням залишається розкриття злочинів і встановлення злочинця. І саме це завдання недостатньо забезпечене науковими даними. На його справедливу думку, розкриття злочинів не можна ототожнювати з «ремеслом та вмінням складати протоколи». Це ціла наука, яка потребує серйозної підготовки, значної кількості теоретичних і практичних знань і точного методичного вивчення фактів. При цьому в державі можуть змінюватися – закони, в'язниці, каральна система, однак незмінним залишається – розкриття злочину (встановлення особи винного і участь його у протиправному діянні) [1, с. III-V].

Сам А. Вейнгарт, у передмові зазначав, що у боротьбі зі злочинністю як і на війні, необхідні: енергійна діяльність, прояв особистої ініціативи і швидкість. Однак, розпочинаючи розслідування не слід діяти необдумано і наугад. Розслідування кожного злочину, і особливо у важливих випадках – повинно вестися за певним методом, систематично і за виробленим планом.

В цілому автор вважав своє видання «керівництвом до складання планів розслідування і їх виконання». На його думку, це повинно сприяти криміналісту-практику як стратегія і тактика сприяє військовому [1, с. V]. Крім цього, А. Вейнгарт вважав свій посібник керівництвом до методичного розслідування злочинів – «кримінальною тактикою» [1, с. VI].

Вказуючи на важливість методів розслідування злочинів, А. Вейнгарт писав, що, «*Методи*, викладені у другому розділі загальної частини, являють *головну сутність* моїх висновків, опис же *прийомів розслідування* злочинних дій, наведені в особливій частині книги, вказують, яким чином ці методи застосовуються в окремих випадках злочинів» (виділено А. Вейнгартом) [1, с. VI].

Вказуючи переваги свого посібника А. Вейнгарт зазначав, чим він відрізняється від схожого видання Ганса Гроса, яке в російському перекладі було видане як «Керівництво для судових слідчих, чинів загальної і жандармської поліції» [2]. Слід зазначити, що в 1908 році вже вийшло друге видання і воно називалося «Керівництво для судових слідчих як система криміналістики», мабуть воно і малося на увазі [3]. На його думку, Г. Грос прагнув головним чином повідомити усі необхідні для слідчого («розслідувача») відомості («пізнання»), а у своєму виданні Вейнгарт поставив на перший план «керівні вказівки» для кожного випадку розслідування злочину або встановлення «істини події» [1, с. VI]. Редактор і автор посилань у виданні А. Вейнгарта – В. І. Лебедев, зазначив, що у своєму останньому виданні Г. Грос змінив систему викладення матеріалу у своєму керівництві і поділив його на дві частини: загальну – про прояв злочину і особливу – про дії того, хто розслідує злочин [1, с. VI].

Перейдемо до характеристики методу розслідування злочинів «Встановлення і викриття злочинця за слідами і іншими обставинами («побічними доказами») розробленого А. Вейнгартом, який він сам назвав «головним методом».

Цей метод передбачає відповідь розслідувача на низку запитань:

І. Яким способом слід встановити винного?

На думку А. Вейнгарта, більшість злочинів вчиняється так, що зазвичай, ніхто не бачить злочинця. Тому для його захоплення і викриття у вчиненні злочину необхідно, перш за все, вдатися до встановлення його прикмет, до визначення і встановлення його особистості за слідами, різноманітними ознаками, відомостями і показаннями, які є такими ж слідами [1, с. 65]. Тобто, фактично рекомендується встановити усі сліди, прикмети, обставини які характеризують винного і шукати – до кого ці прикмети і характеристики можуть «підходити»).

Зокрема, А. Вейнгартом рекомендується встановити:

1.1. Що характеризує винного: а) обставини при вчиненні злочинного діяння (присутність його на місці події; володіння відомими засобами і знаряддями злочину; наявність у нього певних якостей, знань і здібностей); б) обставини які слугують причиною злочину (мотив; намір вчинити злочин); в) вплив наслідків вчиненого діяння (фізичний вплив; психічний вплив).

1.2. До якої особи підходять викриваючі обставини: хто був під час події на місці злочину; хто володів засобами і знаряддями потрібними для його вчинення; хто володів якостями, знаннями і здібностями проявленими злочинцем; у кого був мотив для вчинення злочину; хто проявляв намір або бажання вчинити злочин; на кому помітний вплив наслідків вчиненого злочину.

II. Чи винний підозрюваний?

2.1. Які обставини, що відносяться до винного, співпадають у запідозреного?

При цьому А. Вейнгарт, пропонує встановити: якщо одна подібна обставина є у запідозреного і в інших осіб, то це все ж доказує можливість, що запідозрений міг би бути винним. Співпадання у нього кожної подальшої обставини вже підтверджує можливість вини запідозреного, причому наявність декількох таких обставин підсилює ймовірність вини запідозреної особи.

2.2. Чи немає таких характеризуючих винного обставин або ознак, які ніяк не підходять до запідозреного?

Додатковий метод

III. Як слід встановлювати винного?

А. Вейнгарт, рекомендується у кожному окремому випадку встановлювати, які відбувалися події, ознаки і обставини, що вказують на винного, і які особи внаслідок цього можуть бути запідозрені. Нерідко, у різних осіб співпадає одна або кілька ознак. Тоді, складають для кожного випадку окремий перелік осіб, що підходять під ознаки і аналізують – чи немає особи, яка зустрічається в декількох списках. Якщо особа можливо причетна до декількох справ, то підозра щодо неї значно зростає.

IV. Чи винний підозрюваний?

Обставина, що одна особа «фігурує» в якості запідозреної у декількох однорідних злочинах, досить легко може навести на слід ймовірного злочинця, однак сама по собі, недостатньо доказує винність встановленої таким чином особи. Ця обставина лише сприяє переважанню інших, існуючих проти запідозреного доказів, і посилює їх значення.

В аналізованому нами посібнику, А. Вейнгарт описує простий випадок, безпосереднього використання на практиці запропонованого ним методу розслідування злочинів. Коли в дрезденській бібліотеці, на полях багатьох книг, виявили образливі примітки, написані одним і тим самим

почерком, то директор закладу, в якому знаходилася бібліотека, наказав упорядкувати перелік осіб, які брали кожен з цих книг. Вийшло, що один абонент, брав усі дані книги. Він у подальшому і зізнався у вчиненому проступку [1, с. 68].

В особливій частині своєї праці, А. Вейнгарт дає практичні рекомендації щодо використання основного та додаткового методу, у випадку розслідування крадіжки, шахрайства, підпалу, підроблення документів та грошей, убивства. А також вказує на процесуальні дії, які потрібно здійснити, та дослідження, які необхідно провести, у кожному конкретному випадку.

Отже, здійснений нами аналіз методу розслідування злочинів, запропонованого А. Вейнгартом, з погляду сьогодення, дає можливість зробити такі висновки.

В цілому сутність методу запропонованого А. Вейнгартом зводиться до такого. За матеріальними та ідеальними слідами, слідчий встановлює: місце події, час, кількість учасників, використані знаряддя, знання які потрібні для вчинення певних дій, якості злочинця необхідні для злочину, мотив та наміри винного. При встановленні запідозреного, розслідувач перевіряє: чи не відобразилися на запідозреному, його одязі певні сліди події, чи був у нього мотивів, чи має він певні знання та якості, чи немає у нього знарядь злочину, чи слідів їх використання. Чим більше співпадань, тим вищий рівень підозри у вчиненні діяння встановленим запідозренням.

На нашу думку, аналізований метод А. Вейнгарта, має переваги у тому, що він: 1) логічно побудований та відносно простий, для сприйняття та практичного використання; 2) враховує діяльнісний підхід, тобто злочин розглядається як певна діяльність, яка в сукупності складається з елементів, які необхідно аналізувати розслідувачу (суб'єкт діяльності, його мотиви, здібності та знання, знаряддя та засоби діяльності, умови діяльності (час, місце); 3) має елементи алгоритмічності та досить вдалої структурованості (виокремлення першочергового і додаткового); 4) побудований за принципами програмно-цільового методу; 5) будується у вигляді запитань, що відповідно активує мислення слідчого, і сприяє отриманню відповідей; 6) містить вказівку на конкретні засоби вирішення питань (допит свідка, предмети залишені злочинцем, сліди які вказують на перебування злочинця на місці події і ін.). Недоліком даного методу є те, що він адаптований для розслідування лише загальнокримінальних злочинів, і враховує способи вчинення та приховування злочинів, засоби їх розслідування характерні для свого часу.

Література:

1. Вейнгартъ А. Уголовная тактика. Руководство к расследованию преступлений. Санкт-Петербургъ: Издание «Вестника Полиции». 1912. 270 с.
2. Руководство для судебных следователей, чинов общей и жандармской полиции и др. Смоленск : типо-лит. насл. Ф. В. Зельдович, 1895-1896., 1895. 2 т. (Общая часть). Вып. 1-2. 177 с.; Руководство для судебных следователей, чинов общей и жандармской полиции и др. Смоленск : типо-лит. насл. Ф. В. Зельдович, 1895-1896. Вып. 1-2. Смоленск : типо-лит. Я. Н. Подземского, 1896. 2 т. (Особенная часть). 179-545 с.
3. Гроссъ Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Санкт-Петербургъ: Типография М. Меркушева. 1908. 1062 с.

*Черв'як Євгенія Анатоліївна
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Навчально-науковий
інститут права ім. князя
Володимира Великого*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ

Одним з найбільш актуальних та дискусійних питань концепції реформування системи правосуддя в Україні є впровадження «адвокатської монополії» на представництво сторін в суді. Адже ефективність функціонування судової системи залежить від ефективності діяльності суміжних інститутів, зокрема, адвокатури. Проте деякі адвокати та правники й досі не вважають певні новели «нового» законодавства, що регулює адвокатську діяльність, доцільними, тобто такими, що відповідають сучасним українським реаліям.

Проблеми, пов'язані безпосередньо з організацією та діяльністю інституту адвокатури, у тому числі, й ті, що стосуються адвокатської монополії, досліджувались багатьма вченими, а саме: Н.В. Адріановим, О.Н. Бондаренко, Ю.Т. Шрамко, М.І. Сірим, Т. Миськевич, О. Бойко, В. Гвоздій, О. Куликов, Н. Лиса та іншими. Проте науковцями це питання не достатньо досліджене.

Таким чином, метою даного дослідження є проведення аналізу конституційної реформи в Україні, що стосується адвокатської монополії, та визначення основних проблемних аспектів впровадження адвокатської монополії в Україні, зокрема з'ясування переваг та недоліків монополії адвокатури в Україні.

Дослідження даної тематики показує, що концепція інституціонального реформування адвокатури України, заснована на

порівняльно-правовому аналізі країн Європейського Союзу та вітчизняного законодавства, спрямовується на вирішення завдань реформування інституту адвокатури, закріплених у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, що передбачає системні зміни в законодавстві. Зокрема, ці зміни стосуються комплексної побудови інституційних спроможностей цього правозахисного інституту, гармонізації законодавства, що регулює діяльність адвокатури відповідно до європейських стандартів [3].

Згідно із підпунктом 11 пункту 16-1 розділу XV Конституції України визначається, що:

1) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 Конституції України виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року;

2) представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року [1].

Таким чином, Конституційна реформа 2016 року запровадила в Україні так звану «адвокатську монополію». Так, відповідно до частини четвертої статті 131-2 Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [1, ст. 131-2].

Україна стала єдиною країною у світі, де монополія адвокатів на представництво інших осіб у суді закріплена на рівні Конституції. Як зазначив свого часу виконавчий директор Української Гельсінської Спілки з прав людини А. Бущенко, закріплення у Конституції країни цієї монополії, як і будь-якої корпоративної монополії, є «величезною помилкою» [2].

Як слушно зауважує С.В. Прилуцький, саме адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя. С.В. Прилуцький указує, що самостійна та принципова правова позиція окремого адвоката у конкретній справі стає основою цілісної та незалежної позиції всієї адвокатської організації щодо наявного режиму законності [4, с. 26].

Отже, з питань, пов'язаних із реформуванням адвокатури в Україні, існують різні думки та позиції науковців. Одна частина фахівців наполягає на адвокатській монополії в наданні юридичних послуг, натомість інша вважає за необхідне залишити право на представництво інтересів громадян у судах не тільки адвокатами, але й іншими особами з юридичною освітою.

При цьому більшість фахівців все ж таки розглядають реструктуризацію юридичного ринку як логічний крок на шляху до якісної інституціалізації адвокатури, оскільки адвокати мають особливий допуск до професії, через складання кваліфікаційних іспитів та

стажування, і виключно адвокати несуть дисциплінарну відповідальність за неякісну правову допомогу.

Прихильники ідеї адвокатської монополії в Україні стверджують, що саме такий спосіб допоможе запровадити єдині стандарти надання правової допомоги, покращити роботу судів та правоохоронних органів. Попередній досвід роботи, спеціальні знання, відповідне посвідчення – основи діяльності адвоката, які в цілому забезпечують гарантованість функціонування юридичного ринку в Україні.

Вважається, що серед переваг адвокатської монополії в Україні можна назвати таке:

1. Встановлення можливості здійснення представництва в суді виключно адвокатами підвищить їх статус в юридичному співтоваристві, оскільки нині юристи мають такі ж права в судовому процесі (за деякими виключеннями), як і адвокати. Монополія адвокатури усуне конкуренцію з юристами на ринку надання послуг із судового представництва. Отже, за останніми залишиться право надання юридичних консультацій і можливість підготовки процесуальних документів.

2. Враховуючи інститут професійної відповідальності адвокатів, введення адвокатської монополії також повинне сприяти добросовісному наданню юридичних послуг, підвищенню їх якості, адже інакше адвокат може бути позбавлений права на зайняття адвокатською діяльністю. Крім того, відносно адвокатів, на відміну від інших юристів, на законодавчому рівні передбачений обов'язок підвищувати свій професійний рівень. У свою чергу, це повинно виключити подання необґрунтованих позовів і інших процесуальних документів і, як наслідок, полегшити роботу судів.

Незважаючи на позитивні моменти введення монополії адвокатури дослідниками даної тематики визначаються і деякі негативні наслідки.

По-перше, встановлення вказаних процесуальних привілеїв для адвокатів позбавляє громадян права на вільне обрання захисника своїх прав при розгляді справ в порядку адміністративного, господарського і цивільного судочинства. Більше того, встановлюючи можливість здійснення представництва інтересів іншої особи в суді виключно адвокатом, законодавець тим самим «нав'язує» адвокатські послуги громадянам.

По-друге, в невеликих населених пунктах відчуватиметься істотна нестача адвокатів, принаймні, спочатку.

По-третє, законодавство України передбачає досить обмежений перелік осіб і категорій справ для надання безкоштовної юридичної допомоги, що з урахуванням низького рівня життя населення може позбавити значну її частину взагалі будь-якої юридичної допомоги. Тож виключне право адвокатів на представництво інтересів у судах суттєво вплине на доступ суспільства до отримання правової допомоги. Зрозуміло, що із підвищенням рівня адвокатської діяльності зміниться її цінова політика. У контексті цього потрібно реформувати інститут безоплатної правової допомоги.

Взагалі треба відзначити, що Україна обрала модель обмеженої адвокатської монополії, адже згідно з частиною п'ятою статті 131-2 Конституції України законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [1, ст. 131-2]. Проте наведені конституційно визначені особливості стосовно представництва в судах тільки адвокатами на сучасному етапі розвитку правової системи нашої країни залишаються доволі дискусійними.

Зокрема, вбачається, що малолітні, неповнолітні особи, особи, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, потребують забезпечення високого рівня захисту з боку держави та кваліфікованого рівня правової допомоги. З огляду на зазначене у статті 131-2 Конституції України, можна стверджувати, що дана категорія громадян не потребує обов'язкового представництва в судах з метою більш якісного захисту порушених, оспорюваних чи невизнаних прав у суді «кваліфікованими спеціалістами», якими є адвокати. Можливо, малось на увазі «законне представництво», проте оскільки відповідного застереження здійснено не було, з текстуального тлумачення норми Конституції України вбачається, що ці особи не потребують обов'язкового захисту. На мою думку, така позиція не відповідає завданням і функціям, що взяла на себе держава, відповідно до Конституції України та вітчизняного законодавства.

Враховуючи все вищевикладене, варто зробити загальний висновок про те, що в цілому новели конституційного регулювання адвокатури, зокрема впровадження адвокатської монополії на представництво інтересів у суді, відповідають сучасним потребам реформування судової системи, сприятимуть її подальшому розвитку в напрямку імплементації європейських стандартів судочинства, забезпечення права на справедливий суд.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Бущенко А. Конституционная реформа: правосудие под угрозой адвокатского лобби // А. Бущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/article/91841>
3. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 // Урядовий кур'єр від 26.05.2015. – № 92.
4. Прилуцький С.В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук / С.В. Прилуцький. – К., 2013. – 35 с.

*Зорина Елена Александровна
студент, Белорусский
государственный экономический
университет*

*Научный руководитель: Рамазанова
Наталья Олеговна, ассистент
кафедры международного
экономического права, Белорусский
государственный экономический
университет*

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ К АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В настоящее время повышенное внимание государственных институтов власти уделяется проблемам юридической ответственности. Основанием привлечения к юридической ответственности, в том числе и к административной, является совершение противоправных деяний, иными словами, проступков субъектами права.

Актуальность данной темы обусловлена растущим количеством правонарушений, совершаемых юридическими лицами, которые своими действиями посягают на охраняемые нормами административного права общественные отношения, а также отсутствием надлежащего урегулирования административно-деликтным законодательством вопроса о привлечении юридического лица к административной ответственности.

Административная ответственность наряду с уголовной, гражданско-правовой и дисциплинарной, является одним из видов юридической ответственности, устанавливаемой государством путем издания правовых норм, определяющих основания ответственности, меры, применяемые к правонарушителям, порядок рассмотрения дел о правонарушениях, исполнение мер ответственности.

Достаточно спорным является предписанное в Законе Республики Беларусь от 08.01.2018 № 95-3 (далее – Закон № 95-3) в новой редакции которого изложена статья 4.8 Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях (далее – КоАП) «Ответственность индивидуального предпринимателя и юридического лица», положение,

гласящее от том, что наложение административного взыскания на юридическое лицо не освобождает от административной ответственности за данное правонарушение виновное должностное лицо юридического лица, равно как и привлечение к административной или уголовной ответственности должностного лица юридического лица не освобождает от административной ответственности за данное правонарушение юридическое лицо [1]. Исключением в данном случае является совершение юридическим лицом административного правонарушения, не повлекшего причинение ущерба государственной собственности и не связанного с получением юридическим лицом выгоды имущественного характера, ответственность за которое несет только должностное лицо. Тем самым определено, что органы государственной власти и местного самоуправления вправе привлечь к административной ответственности как должностное, так и юридическое лицо, а также оба эти субъекта административной ответственности одновременно. Таким образом, налицо два субъекта административной ответственности за одно совершенное деяние, привлекаемых, в ряде случаев, одновременно.

КоАП выделяет административные правонарушения как физических, так и юридических лиц [2]. Так, например, на юридическое лицо возможно наложение штрафа в гораздо большем размере, чем на должностное лицо юридического лица. По общему положению максимальный размер штрафа, налагаемого на должностное (как на физическое) лицо, не может превышать пятидесяти базовых величин, на юридическое лицо – тысячи базовых величин. Однако, за отдельные виды правонарушений (нарушение законодательства о труде, в области финансов, рынка ценных бумаг и др.) штраф на физическое (должностное) лицо может быть установлен с превышением указанного размера, но не превышающего пятисот базовых величин.

На первый взгляд, возможность привлечения к административной ответственности виновного должностного лица юридического лица и кроме того, самого юридического лица, представляется правильным, поскольку основной целью признания юридического лица в качестве субъекта административной ответственности является стремление усилить строгость за отдельные виды правонарушений, повысить суровость ответственности.

С другой же стороны – в необходимости юридическому лицу претерпевать негативные последствия административного взыскания, а именно: нести административную ответственность за виновное противоправное деяние, совершенное другим субъектом, а именно должностным лицом, является весьма спорным.

Кроме того, наложение административного взыскания на два субъекта за одно и то же деяние не соответствует, прежде всего,

принципам административной ответственности. В первую очередь, речь идет о нарушении принципа виновной ответственности. Согласно ч. 1 ст. 2.1 КоАП административным правонарушением признается только виновное деяние. Следовательно, субъектом административной ответственности может быть лишь лицо, чья вина за совершенное административное правонарушение доказана. Отсутствие такой вины свидетельствует об отсутствии административного правонарушения как основания административной ответственности.

Из определения вины юридического лица, регламентированного ст. 3.5 КоАП, следует, что юридическое лицо способно нарушать нормы, за несоблюдение которых предусмотрена административная ответственность, а также не принимать все меры по соблюдению указанных норм. Первостепенно то, что юридическое лицо определено в качестве самостоятельного субъекта административной ответственности и оно, теоретически, может совершить одно и то же деяние, что и должностное лицо этого же юридического лица. Однако не следует забывать, что совершение одного административного правонарушения несколькими субъектами возможно лишь при соучастии, предусмотренного ст. 2.4 КоАП. В рассматриваемом случае о соучастии говорить не приходится. Следовательно, отсутствуют и два субъекта в совершении одного и того же административного правонарушения.

На практике же, согласно предписанию ч. 1 ст. 10.2 Процессуально-исполнительного кодекса Республики Беларусь (далее – ПИКоАП), составляют два протокола о совершении одного правонарушения: о совершении административного правонарушения должностным лицом и юридическим лицом [3]. Этим самым еще в большей мере подчеркивается противоречивость существующего положения.

В действительности, административное правонарушение совершается именно должностным лицом юридического лица, на что напрямую указывает невозможность реального совершения юридическим лицом деяния публичного характера, т. е. административного правонарушения. указанное обстоятельство имеет место и на практике. В постановлениях по делам, касающимся административных правонарушений в отношениях юридических лиц подчеркивается виновность должностного лица юридического лица, иного руководителя, в несоблюдении норм (правил), нарушение которых предусматривает наступление административной ответственности.

Существующее понимание административной ответственности юридических лиц необходимо соотносить с принципом справедливости и гуманизма. Принцип справедливости базируется на разумности привлечения юридического лица к ответственности без всякого предубеждения, учитывая характер административного правонарушения,

характер и размер причиненного вреда, обстоятельства, смягчающие или отягчающие административную ответственность, а также финансово-экономическое положение юридического лица. Пожалуй, более правильным было бы ст. 3.5 КоАП изложить в таком образом: «Юридическое лицо признается виновным и подлежит административной ответственности, если деяние, предусмотренное Особенной частью КоАП, виновно совершено должностным лицом юридического лица при исполнении им своих служебных обязанностей».

Таким образом, на основании проведенного исследования можно констатировать, что, несмотря на признание юридического лица в качестве самостоятельного субъекта административной ответственности, порядок и специфика его привлечения являются спорными в рамках института административной ответственности.

На наш взгляд, эффективность предотвращения правовых пробелов неопределенности при определении вины юридического лица может быть достигнута лишь в случае включения в административное законодательство Республики Беларусь предложенной редакции ст. 3.5 КоАП.

Литература:

1. О внесении изменений и дополнений в Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях и Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: Закон Республики Беларусь, 8 января 2018 г. № 95-З // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «Юрспектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018. – Дата доступа: 10.03.2019.
2. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях : с изм. и доп., внесенными законами Респ. Беларусь от 17 июля 2018 г. –Минск : Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2018. – 512 с.
3. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях от 20.12.2006 N 194-З (в ред. от 17.07.2018 N 131-З) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. - Минск, 2018.

*Кравцова Єлизавета Андріївна
студентка магістратури, кафедри
фінансового права, Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Гедзюк Олена
Вікторівна, кандидат юридичних
наук, асистент кафедри фінансового
права, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

ОЗНАКИ ТА ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНТСТВА ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

На сучасному етапі розвитку національної економіки та Української держави в цілому надзвичайно важливою є ефективна та раціональна реалізація фіскальної функції як однієї з невід'ємних функцій сучасної держави. Однією з обов'язкових умов забезпечення стягнення державою податків є визначення кола осіб, що мають податковий обов'язок перед нею. На сьогодні найбільш розповсюдженим механізмом для цього є використання концепції податкового резидентства. За своєю суттю податкове резидентство може розглядатись як інститут податкового права (у широкому розумінні) та соціально-економічний зв'язок між державою та особою, на підставі якого на особу покладається необмежений податковий обов'язок (у вузькому розумінні) [1, с. 4].

Дослідженням цього питання займалися безліч науковців на загальнотеоретичному рівні та в галузевих дослідженнях: Л.І. Вдовічена, В.О. Гідірім, Є.С. Маринчак, І.М. Мусійчук, О.І. Погорлецький, О.В. Церковний, О.А. Шахматєєв та інші. Водночас, податкове резидентство у широкому розумінні, як інститут податкового права, є недостатньо дослідженим вітчизняними та іноземними науковцями, що обумовлює актуальність цієї роботи.

Аналізуючи існуючі дослідження податкового резидентства можна виділити наступні ознаки інституту податкового резидентства:

1) Інститут податкового резидентства складають норми права, що регулюють правовідносини, пов'язані з податковим резидентством фізичних та юридичних осіб.

2) Інститут податкового резидентства є інститутом міжнародного та національного податкового права. Повноваження щодо встановлення критеріїв податкового резидентства осіб та порядку їх застосування є частиною права кожної держави на податковий суверенітет. Тому правові

норми, що складають інститут податкового резидентства, встановлюються на національному рівні, тобто цей інститут є, перш за все, інститутом національного податкового права. Однак, враховуючи можливість виникнення конфліктів між податковими юрисдикціями декількох держав, частина правовідносин, пов'язаних з податковим резидентством, врегульована на міжнародному рівні. Зокрема, можна згадати про Модельну конвенцію ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування відносно доходів та капіталу та Модельну конвенцію ООН щодо уникнення подвійного оподаткування у відносинах між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються.

3) Норми, що складають інститут, формально закріплені в національних та міжнародних нормативно-правових актах, а також рішеннях судів.

4) Інститут податкового резидентства є частиною галузі податкового права та є незалежним від інших галузей. Концепція податкового резидентства може використовуватись не тільки в межах податкового законодавства, а й валютного, митного та інших галузей права. Підходи до визначення резидентства в різних галузях можуть співпадати або суттєво відрізнятись, проте це обумовлено різними завданнями, що виконує ця категорія в кожній галузі. Так, резидент держави в митних цілях, окрім обов'язку зі сплати митних платежів, виконує митні формальності під час імпорту. Тому, наприклад, постійне представництво нерезидента в таких цілях буде визнаватись резидентом, на відміну від податкового права. Водночас, більшість країн використовує поняття фіскального резидентства, що поєднує в собі ознаки податкового та митного резидентства [2, с. 57]. В будь-якому випадку правовідносини, пов'язані з податковим резидентством, регулюються правовими нормами податкового законодавства, та до них не застосовуються норми інших галузей права.

Для визначення поняття інституту податкового резидентства звернемось до загальної теорії права. Так, інститут права визначається як сукупність відносно відособлених правових норм у рамках певної галузі (галузей) права, що регулюють певну групу (вид) взаємозалежних суспільних відносин [3, с. 157]. Аналізуючи це визначення та ознаки податкового резидентства, наведені вище, можна запропонувати наступне визначення. Інститут податкового резидентства – це сукупність формально закріплених норм національного та міжнародного податкового права, що регулюють правовідносини щодо визначення та порядку застосування критеріїв визнання фізичних та юридичних осіб резидентами, а також вирішення проблеми подвійного резидентства осіб.

Отже, основними ознаками інституту податкового резидентства є те, що його норми пов'язані з визначенням резидентства фізичних та

юридичних осіб, належать до національного та міжнародного права, є формально визначеними та складають частину галузі податкового права. Визначення поняття інституту податкового резидентства є можливим виходячи з вищенаведених ознак.

Література:

1. Шахмаметьев А.А. Режим налогообложения нерезидентов: правовая основа регулирования: Монография / Шахмаметьев А.А. - М.: Юрлитинформ, 2010. - 248 с.
2. Маринчак Є.С. Фінансово-правова проблематика детермінації резидентського статусу фізичних осіб у податковому та митному праві України / Маринчак Є.С. // Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні: колективна монографія / за заг. ред. Д.В. Приймаченка. – Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 52-66.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / О. Ф. Скакун. – Вид. 4-те, допов. і перероб. – Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. – 524 с.

*Литвин Іван Іванович
доктор юридичних наук, доцент,
директор Кропивницького
інституту державного та
муніципального управління*

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Адміністративні правовідносини у сфері надання освітніх послуг мають у своєму підґрунті сукупність ключових ідей та керівних засад щодо побудови взаємодії між складовими структурними елементами. Цими відправними початками є принципи.

Особливістю принципів правових відносин є поєднання їх універсальності та постійного розвитку [3, с.568]. Тому говорити виключно про принципи державного управління сферою освіти, буде на сьогоднішній день неправильним. Оскільки предмет адміністративних правовідносин значно розширився та отримав новий вектор розвитку, а саме: забезпечення прав, свобод та інтересів людини суб'єктами публічної адміністрації; реалізація суспільних відносин у сфері взаємодії органів виконавчої влади з інституціями громадянського суспільства тощо.

Ми повинні розуміти, що принципи, які покладені в основу будь-яких правовідносин, в тому числі адміністративних, повинні відповідати інтересам усіх учасників такого правовідношення. Коли мова йде про

правовідносини у сфері надання освітніх послуг, як уже зазначалося вище, такі відносини найчастіше є тристоронніми, тому при виробленні принципів їх взаємної співпраці та взаємодії, мають враховуватися усі тонкощі забезпечення балансу співіснування, з метою формування якісної освітньої політики в державі [3, с.176-177]. Адже саме в принципах мають бути закладені необхідні умови спільної діяльності суб'єктів адміністративних правовідносин та вираження рівноваги між суспільними, державними та приватними інтересами в публічно-правовій сфері [1, с.168].

Принципи адміністративних правовідносин у сфері надання освітніх послуг, як і принципи адміністративного права, поділяємо на дві категорії: загальні та спеціальні.

Спеціальні принципи адміністративних правовідносин в сфері надання освітніх послуг ґрунтуються на засадах взаємної домовленості сторін в процесі реалізації освітньої політики держави. Принципи адміністративних правовідносин в сфері надання освітніх послуг – це керівні, вихідні положення, які покладені в основу реалізації освітніх послуг та визначають ключові, відправні характеристики й напрямки поведінки усіх учасників таких правовідносин.

Принцип добровільності вступу в адміністративні правовідносини у сфері надання освітніх послуг є більш прийнятним для здобувачів освіти. Він закріплює за особою право добровільно обирати вид освітніх послуг, їх характер та кількість, обирати навчальний заклад, що надає більш оптимальні освітні послуги та задовольняє усі потреби та вимоги суб'єкта або, взагалі, відмовитись від вступу до адміністративних правовідносин, якщо умови здобуття освіти є неприйнятними та не влаштовують останнього.

Принцип свідомого та вмотивованого вступу в адміністративні правовідносини в сфері надання освітніх послуг полягає в розумінні здобувачами освітніх послуг їх сутності та змісту, а вмотивованість, в свою чергу, полягає в безпосередній зацікавленості в їх постійному підвищенні рівня професійної компетентності та загальної культури.

Принцип доступності для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою гарантує однаковий доступ до сфери освітніх послуг усіх осіб незалежно від їх національності, статі, расової належності чи етнічного походження, релігії або вірувань, фізичних вад, віку тощо.

Принцип вибору оптимальних методів, форм, засобів надання та споживання освітніх послуг ґрунтується на усвідомленні неможливості універсальних підходів до навчання і виховання, які спрацьовують у будь-яких освітніх ситуаціях. Цей принцип відображає демократичність підходів сучасної освіти, які дають усім суб'єктам адміністративних

правовідносин у сфері надання освітніх послуг право вибору на науковій основі оптимальних для них умов, методів, форм і прийомів роботи.

Принцип комплексного підходу до реалізації освітніх послуг – це органічний зв'язок навчальної, трудової діяльності здобувачів освітніх послуг із формуванням світогляду, цінних для суспільства мотивів поведінки, з моральним ставленням до навчання, праці, природи, себе, інших людей як комплексний підхід, що забезпечує єдність організації та результатів освітнього процесу.

Принцип свідомої реалізації освітньої послуги базується на постулаті, що знання передати як матеріальну річ не можна. Вони стають надбанням людини лише в результаті самостійної свідомої діяльності.

Принцип відповідності освітніх послуг пізнавальним потребам слухачів. Цей принцип висуває певні критерії як до суб'єктів, що надають освітні послуги, так і до тих, хто їх споживають, а саме: висока мотиваційна потреба здобувача, спрямованість його особистості на досягнення поставленої мети, достатньо висока здатність до комунікації, прагнення до саморозвитку і самокоригування.

У принципі єдності вимог і поваги до здобувачів освітніх послуг закладено ідею позитивного впливу на учасника освітнього процесу через повагу до нього, «почуття шани, прихильне ставлення» та одночасне підвищення вимог з боку суб'єктів, що надають освітні послуги.

Принцип договірної основи адміністративних правовідносин у сфері надання освітніх послуг. Даний принцип обумовлює необхідність надання освітніх послуг виключно на договірних засадах. Дво-, або багатостороннє волевиявлення може мати як усну так і письмову форму, але домінуючою є остання.

Принцип недопустимості оплати освітніх послуг учасниками адміністративних правовідносин, які входять в освітні стандарти. Даний принцип передбачає, що плату можна стягувати тільки за ті послуги, що не передбачено освітніми стандартами.

Принцип децентралізації управління освітою передбачає подолання командно-адміністративного стилю керівництва, широке делегування повноважень по вертикалі вниз, розширення академічної автономії навчальних закладів та прав їх структурних підрозділів. Одночасно принцип децентралізації полягає в підвищенні ролі і розширенні прав органів громадського самоврядування в освіті.

Принцип використання коштів отриманих в результаті надання платних освітніх послуг, на потреби начального закладу. Даний принцип передбачає можливість автономним та бюджетним освітнім установам використовувати отримані кошти від надання платних освітніх послуг відповідно до своїх статутних цілей, у тому числі вони можуть бути

витрачені на поліпшення матеріально-технічних умов освіти і доплати педагогам.

Принцип гуманізації управління освітою полягає в забезпеченні особистісної орієнтації навчально-виховного процесу, у формуванні розуміння, що людина як особистість є найвищою соціальною цінністю і для неї притаманна властива тільки їй неповторна індивідуальність. Цей принцип виходить з шанобливого ставлення керівників до підлеглих, неухильного дотримання норм педагогічної етики і етики ділового спілкування. Він передбачає також розподіл обов'язків з урахуванням здібностей і можливостей кожної людини та створення максимально сприятливих умов для можливості розкриття її творчого потенціалу на благо самої людини, навчального закладу, здобувачів освітніх послуг і вітчизняної системи освіти.

Принцип інтеграції управління освітою спрямований на подолання кризи вітчизняної системи освіти, на її входження в європейський і світовий освітній простір. Метою інтеграції є: забезпечення академічної мобільності здобувачів освітніх послуг і викладачів та високої конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці [2].

Сформований нами перелік принципів адміністративних правовідносин, що виникають в процесі надання освітніх послуг не є вичерпаний. Адже сфера надання освітніх послуг є динамічною, тобто такою, що перебуває у постійному розвитку, що обумовлює актуальність її безперервного вивчення. Тому питання дослідження принципів, які виникають у сфері адміністративних правовідносин залишається відкритим.

Відтак, до спеціальних принципів адміністративних правовідносин у сфері надання освітніх послуг варто віднести:

- принцип добровільності вступу в адміністративні правовідносини у сфері надання освітніх послуг;
- принцип свідомого та вмотивованого вступу в адміністративні правовідносини в сфері надання освітніх послуг;
- принцип доступності для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- принцип вибору оптимальних методів, форм, засобів надання та споживання освітніх послуг;
- принцип комплексного підходу до реалізації освітніх послуг;
- *принцип свідомої реалізації освітньої послуги;*
- принцип відповідності освітніх послуг пізнавальним потребам слухачів;
- принцип єдності вимог і поваги до здобувачів освітніх послуг;

- принцип договірної основи адміністративних правовідносин у сфері надання освітніх послуг;
- принцип недопустимості оплати освітніх послуг учасниками адміністративних правовідносин, які входять в освітні стандарти;
- принцип децентралізації управління освітою;
- принцип можливого використання коштів отриманих в результаті надання платних освітніх послуг, на потреби начального закладу;
- принцип гуманізації управління освітою;
- принцип інтеграції управління освітою [1, с.173-174].

Таким чином, загальні принципи адміністративних правовідносин у сфері надання освітніх послуг за своїм змістом та суттю є характерними для всіх сфер суспільних відносин, передбачені Основним Законом та впливають з основоположних ідей теорії права. Спеціальні принципи, в свою чергу, характеризують конкретну сферу правовідносин у сфері надання освітніх послуг.

Література:

1. Литвин І.І. Адміністративно-правові відносини у сфері надання освітніх послуг : монографія / І. І. Литвин. – Харків : НікаНова, 2016. – 428 с.
2. Товажнянский Л. Л. Основы педагогики высшей школы / Л. Л. Товажнянский, О. Г. Романовський, В. В. Бондаренко, О. С. Пономарьов, 3. О. Черваньова. – Харків : НТУ «ХП», 2005. – 600 с. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/36699/>.
3. Фролов Ю. М. Адміністративно-правові принципи регулювання відносин у сфері вищої освіти / Ю. М. Фролов // Європейські перспективи. – 2013. – № 10. – С. 71–75.

***Федосєєв Денис Андрійович**
помічник адвоката, Адвокатське
об'єднання “КЕЙНАС ЛІГАЛ”*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК УЧАСНИК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

У час розвитку України, втілення у життя євроінтеграційних процесів, а також відповідно запозичення світового досвіду для впровадження реформ в українських реаліях важливе місце серед усіх цих процесів для громадян безпосередньо на місцях має **децентралізація**

влади та становлення нової та новітньої організації місцевого самоврядування.

Що ж розуміється під поняттям “місцеве самоврядування” в юридичній площині?

Для цього звернемось до Юридичного словника, який тлумачить це так:

“City, town, county, or state level government. The administrative body for this small geographic jurisdiction. Electing officials, enacting taxes, and doing many things a national government can do is within its jurisdiction. The local government typically only controls its specific geographical region, unable to legally pass or enforce laws beyond its legal jurisdiction” [5].

Тобто місцеве самоврядування – система органів на місцевому рівні, яка здійснює свою діяльність виключно у межах своїх територіальних повноважень (на певній території), метою якої є реалізація законодавчо передбаченого права та реальної дієвої можливості жителів на такій території управляти та вирішувати питання місцевого значення.

Як відомо, сьогодні в Україні на місцевому рівні у зв’язку із впровадженням принципу децентралізації органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) наділені ширшим колом питань, які потребують їхнього погодження та вирішення. Зокрема, під час здійснення своєї діяльності, окрім прийняття рішень, ОМС надають багато різних послуг жителям відповідних громад.

У зв’язку із збільшенням кількості сфер та кола питань зростає тенденція тісніших взаємовідносин між ОМС як суб’єктами владних повноважень та жителями відповідних територіальних громад, а також ймовірність законодавчого не врегулювання суспільних відносин та можливість спірних взаємовідносин між ОМС та жителями громад / одержувачами послуг.

З огляду на це не дивним є *тенденція постійної великої кількості судових процесів в адміністративному судочинстві за участі ОМС*. Кодексом адміністративного судочинства України передбачено, що ОМС як й інші учасники адміністративного судочинства можуть бути *позивачами* у визначених категоріях справ, можуть виступати *відповідачами* (є найпоширенішою формою участі в адміністративному судочинстві), зокрема, у справах за позовами жителів територіальних громад, а також залучені як *треті особи*.

Отже, ефективна діяльність органів місцевого самоврядування у відповідності до вимог чинного українського законодавства буде запорукою зменшення кількості судових справ за їхньої участі.

Література:

1. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України № 2747- IV від 09 вересня 2005р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 35, 35-36, 37. – Ст. 446.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24.– Ст. 170.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
5. The Law Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thelawdictionary.org/local-government/>

Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове право. Банківське право

*Гордеюк Алла Олександрівна
кандидат юридичних наук,
Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут"*

*Крачун Катерина Юріївна
студентка, Національний
аерокосмічний університет ім.
М.Є. Жуковського "Харківський
авіаційний інститут"*

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ ЯК ПРОВІДНА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних реаліях договір комерційної концесії визнається прогресивним методом розвитку та удосконалення господарських відносин, провідної формою підприємництва, тому у дослідженні його правової природи зацікавлено чимало науковців, що займаються наукою господарського, цивільного права.

У Господарському кодексі України (далі – ГКУ) цьому договору присвячена глава 36, розділу VI. Відповідно до ч. 1 ст. 366 ГКУ за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності комплексу прав, що належать правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду. А у ч. 2 ст. 366 ГКУ прописано, що договір комерційної концесії передбачає використання комплексу наданих користувачеві прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця в певному обсязі із зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери підприємницької діяльності. Також правовий режим договору комерційної концесії визначається і у книзі п'ятій, главі 76 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ)[1; 2]

Виходячи з аналізу норм ГКУ, ЦКУ, ми розуміємо, що визначений національним законодавством договір комерційної концесії – це по суті аналог договору франчайзингу, який добре відомий у світовий

господарській практиці, і за умовами якого одна сторона (франчайза) на підставі франшизи (ліцензії) отримує от іншої сторони(франчайзера) на оплатній основі право на продаж товару, послуг, продуктів з використанням вже добре відомої на світовому або національному ринку торговельної марки (знаку для товарів і послуг). Договір комерційної концесії іноді називають не тільки договором франчайзингу, а ще договором франшизи (або від англ. franchise – фрачи́зи)[3, с.624]. Першою серйозною компанією, що почала свою діяльність за методом франчайзингу була у 1851 р. компанія з виробництва швейних машин (Singer Sewing Machine Company), що розгорнула серійне виробництво, а при досягненні успішних підприємницьких результатів розробила систему, яка надавала фінансово незалежним фірмам виняткові права продавати й обслуговувати швейні машини на певній території[4].

Для забезпечення справедливих франчайзингових відносин з часом була створена Міжнародна Асоціація франчайзингу (1960 рік) та Європейська Асоціація франчайзингу (1972 рік), членом яких є і Україна. У багатьох країнах з'явилися національні франчайзингові асоціації, в Україні в тому числі, а також Федерація розвитку франчайзингу. У сучасних реаліях за договором франшизи в Україні працюють такі відомі компанії, як «Coca-Cola», «McDonald's» тощо, а відомими національними франчайзерами є, наприклад, «PizzaCelentano», «Нова пошта»та інші[5].

На сьогодні договір комерційної концесії набуває великого значення у зв'язку з використанням його як способу комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності (далі – ПІВ), які поряд з традиційними товарами і послугами стають все більш актуальними на міжнародному та національному ринках. Зокрема, правовідносини щодо визнання та захисту об'єктів ПІВ регулюються Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) від 15.04.1994 р., що є міжнародною угодою, яка регулюється Світовою організацією торгівлі[6]. Комерціалізація об'єктів ПІВ – це введення об'єктів ПІВ у цивільний (господарський) оборот з метою одержання прибутку, використання майнових прав у комерційній господарській діяльності. Відповідно до ст. 155 ГКУ об'єктами ПІВ у сфері господарювання визнаються: винаходи та корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин та породи тварин, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційне (фірмове) найменування, географічне зазначення, комерційна таємниця, комп'ютерні програми, інші об'єкти, передбачені законом[1].

Перевагами розвитку бізнесу на підставі, укладеного підприємцями договору комерційної концесії, є те, що користувач (франчайза) отримує вже готову, прибуткову «бізнес-концепцію» під добре відомою торговельною маркою (знаком для товарів і послуг), фірмовим найменуванням, які належать правоволоділю (франчайзеру) з

відвойованим місцем на ринку і репутацією бренду. Таким чином підприємницькі ризики користувача зводяться до мінімуму (тобто він отримує, так званий «бізнес під ключ»).

Що стосується недоліків, то по-перше до тих пір, поки користувач веде свою діяльність по франшизі, він зобов'язується регулярно виплачувати відрахування (роялті) правоволодільцю. Роялті – це щомісячна сплата за використання певного бренду (з юридичної точки зору, бізнес за франшизою – це оренда відомої торгівельної марки (знаку для товарів і послуг) тощо). По-друге користувач не має свободи дій, тому що його бізнес, обмежений бізнес-політикою правоволодільця. По-третє, проблеми правоволодільця (зокрема, фінансові) кидають тінь на діяльність кожного підприємства мережі. Крім цього, інші підприємства мережі своєю діяльністю можуть нашкодити не тільки правоволодільцю, а й усім користувачам системи[7]. Проте данні недоліки є здебільшого уявними, тому існування їх у реальній, стійкій і добре сформованій франчайзинговій системі є мінімальним.

Але доки є ризики, то повинні бути і шляхи їх подолання. По-перше, на нашу думку, користувачу слід укласти договір комерційної концесії з суб'єктами господарювання, що мають бездоганну репутацію на ринку аби бути впевненими в стабільності і прибутковості їх бізнес-концепції. Тоді значно знижується ризик банкрутства та проблема високого роялті, тому що підвищуються шанси на стабільну прибутковість підприємницької діяльності.

По-друге, має бути більш лояльним зміст договору комерційної концесії. Тобто необхідна наявність пунктів договору, які б дещо давали свободу дій користувачу для введення ноу-хау та удосконалення виробництва без порушення концепції та жорсткого контролю з боку правоволодільця.

Таким чином, підсумовуючи вище наведене, можна зробити висновок, що договір комерційної концесії (франчайзингу, франшизи) є прогресивною формою для розвитку та удосконалення господарських відносин. З оглядом на особливості його правової природи є підстави стверджувати, що його використання у діловій практиці здатне сприяти розвитку малого та середнього бізнесу в країні, спираючись на комерційний досвід успішних на національному та міжнародному рівні господарських організацій.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 144
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356

3. Вінник, О. М. Господарське право: навч. посіб./ О. М. Вінник. – 2-ге вид. – Київ : Правова єдність, 2009. – 766 с.
4. Історія франчайзингу. Як це було. URL: <http://www.nalogovnet.com/uk/kak-ne-poterjat/735-istoriya-franchajzinga-kak-eto-bylo.html>
5. Історія франчайзингу в Україні. URL: <https://ffc.expert/uk/blog/istoria-franchajzingu-v-ukrayini/>
6. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/981_018
7. Недоліки франчайзингу. URL: <https://biznesua.com.ua/nedoliki-franchajzingu/>

*Побіянська Неллі Борисівна
аспірантка кафедри господарського,
трудового права та цивільно-
правових дисциплін Навчально-
наукового Інституту права імені кн.
Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління
персоналом*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сьогодні в Україні реформи господарського законодавства відбуваються з метою інтеграції нашої держави до Європейського Союзу. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС є великим економічним проектом. Вступ України до ЄС гарантуватиме належну реалізацію національного законодавства і дасть змогу скористатися багатьма перевагами членства, зокрема захиститися від недобросовісної конкуренції; сповна реалізувати чотири свободи — вільного руху товарів, капіталу, робочої сили і послуг; отримати фінансову допомогу від структурних фондів; за рахунок численних європейських програм активізувати інноваційну діяльність; підняти рівень зайнятості; збільшити інвестиційну привабливість регіонів тощо [8, с. 55]. Саме це і визначає напрямки на мету проведення таких змін. Як позитив, необхідно відмітити той факт, що на відміну від реформ, що проводились раніше, ми маємо модель, успішно функціонуючу правову систему, частиною якої прагнемо стати. Ця реформа не відбувається автономно, а разом з реформуванням економіки, для забезпечення успішної діяльності якої вона призначена. Цей факт, а також динамізм утворення господарських зв'язків, зокрема з

іноземним елементом, виявляє суперечності та ті положення законодавства, які потребують змін.

Робота в цьому напрямку виявляє ті правові конструкції, які довели свою ефективність та продуктивність, а тому їх необхідно і далі опрацьовувати, з метою доповнення та вдосконалення, а також ті норми, які хоч не знайшли своє місце в тексті ні в Цивільному, ні в Господарському кодексі, проте відносини, які вони регулюють заслуговують більшої уваги, і на разі, є більш актуальними, а також норми, які хоч і є прийнятно ефективними, але потребують узгодження між кодексами та підзаконними актами, правові норми, які потребують модернізації, адаптації до сучасних вимог господарської діяльності.

Фердинанд Тенніс вказував, що модернізація – це переїд від спільності до суспільства [10, с. 9].

На мою думку, сьогодні, як ніколи буде шкідливим, так зване, точкове реформування. Лише системна робота межах єдиного напрямку, для досягнення єдиною, конкретної мети може бути достатньо ефективною, яка збереже всі наявні позитивні напрацювання, і дозволить імплементувати при цьому європейські правові норми до правового поля України.

Є аксіомою той факт, що лише максимальне забезпечення і реалізація прав та свобод, господарюючих суб'єктів, є запорукою сталого економічного розвитку певної країни.

Конституційний Суд України зазначив, що "право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори: зокрема, норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства; всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права" [4]. Аналіз законодавства і наукової літератури дозволяє розглядати ефективність законодавства як відображення відносин між фактично досягнутим результатом і задачами, для вирішення яких були прийняті відповідні правові норми [1, ст. 59]. Єдине призначення законодавства полягає в упорядкуванні суспільних відносин [2, ст. 191].

Аналіз досвіду реалізації законодавства про господарську діяльність, надбаного після введення в дію ГК, свідчить про необхідність вирішення таких завдань, як [3]: а) узгодження кодифікованих та не кодифікованих норм, б) подолання множинності актів, в) обрання такої форми вдосконалення змісту та форми господарського законодавства, яка була б найбільш придатною для ефективного процесу адаптації господарського законодавства до світових та європейських стандартів.

На сьогодні актом, який спрямовує процес реформування є угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом,

європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (далі за текстом - «Угода з ЄС») [5], яка містить положення про те, що сторони домовились розвивати судове співробітництво, базуючись серед інших, на принципі юридичної визначеності. А це, на думку, змусить законодавця зменшити кількість банкетних норм.

4 червня 2015 року постановою Верховної ради України № 509–VIII був прийнятий План законодавчого забезпечення реформ в Україні (далі за текстом – «План») [9]. Підставою для його прийняття стали Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020", Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України" від 27 листопада 2014 року, Програма діяльності Кабінету Міністрів України, схвалена Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26–VIII, Угода про Коаліцію депутатських фракцій "Європейська Україна" у Верховній Раді України восьмого скликання. План законодавчого забезпечення реформ в Україні покликаний стати базовою платформою реалізації Верховною Радою України політико-правових засад розвитку суспільства і держави, інструментом досягнення цілей стратегічних реформ в Україні.

В IV розділі Плану є глави, що присвячені управлінню державною власністю, державній підтримці малого та середнього бізнесу, політиці у сфері захисту конкуренції, торгівельній політиці та підтримці експорту, кредитно-грошовій політиці. Серед інших, концептуальними засадами законопроектів мають стати:

- удосконалення законодавства щодо функціонування товарного біржового ринку з метою забезпечення прозорого ціноутворення на товарних біржах та побудови системи ефективного нагляду за ними;
- забезпечення на законодавчому рівні врегулювання та практичного запровадження фінансових інструментів на ринках сільськогосподарської продукції (ф'ючерсні і форвардні контракти, у тому числі укладені на світових товарних та фондових біржах)...;
- забезпечення рівних прав та можливостей стосовно захисту своїх законних інтересів всім кредиторам боржника у процедурі банкрутства та унеможливлення зловживань під час процедур банкрутства.

Як приклад реформування господарського законодавства можна навести виключення з тексту Господарського кодексу України статті 207. В пояснювальній записці до проекту закону, яким були передбачені такі зміни, зазначено, що метою законопроекту є досконалення регулювання відносин, які пов'язані із створенням, діяльністю та припиненням

товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю. Усунення значних вад, які існують у чинному законодавстві, та приведення його у відповідність із нормами та концептуальними підходами, характерними для законодавчих актів Європейського Союзу та країн-членів ЄС [6].

Ще одним прикладом реформування можна назвати прийняття Кодексу з процедур банкрутства, який був прийнятий 18.10.2018 року. Обґрунтовуючи необхідність його прийняття, було визнано, що існуюче на той момент регулювання процедур банкрутства все ще дозволяє боржникам ухилятися від виконання своїх зобов'язань перед кредиторами, процедури банкрутства є надто тривалими та недостатньо ефективними, а процедура продажу майна не завжди дозволяє продавати майно боржника за найвищою ціною та не забезпечує надійну захищеність права власності покупця. Це робить вітчизняний ринок не конкурентоздатним у глобальній боротьбі за фінансові ресурси, а права кредиторів не захищеними. В зв'язку з цим згідно з дослідженням Світового банку «Ведення бізнесу 2018» («Doing Business 2018») Україна за показником «Врегулювання неплатоспроможності» залишається на вкрай низькому 149 місці, хоча у «загальному заліку» займає 76 місце [7].

Як приклад вдалого реформування, що дало швидкий економічний результат, необхідність в якому викликала соціально – економічна ситуація в Україні, що вимагає кардинального прискорення проведення реформування економіки, управління державною власністю, є Закон України «Про приватизацію майна». Враховуючи те, що понад 90% державних активів введено в експлуатацію 50–150 років тому, затримка з приватизацією цих об'єктів призводить до їх подальшого руйнування, зниження інвестиційної привабливості. Відсутність джерел потрібних для модернізації виробництва інвестицій впливає на конкурентоспроможність державних підприємств, неефективне управління доводить їх до банкрутства [11]. На мою думку, найбільш реформаторськими є положення ч. 4 статті 12, статті 15 вказаного закону [12].

Аналізуючи вище вкладене, можемо дійти до висновку, що актуальною проблемою сучасного реформування господарського законодавства, на мою думку, є відсутність чіткого плану та закріплення пріоритетних сфер його реформування. Хоча і слід відмітити позитивні кроки законодавця в напрямку інтеграції законодавства України з законодавством ЄС.

Список використаної літератури:

1. Зельдіна О., Гришко В. Поняття на напрями модернізації господарського законодавства – Юридика Україна 7-8/2015 – С 5-61
2. Алексеев С. С. Общая теория права. т. I. М.: Юрид. лит., 1981. - С. 191

3. О. Титова. Концепція та програма модернізації господарського законодавства України // Право України. – 2008. - № 6, с.73-77
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 1.17 статті 1, статті 8 Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" (справа про податкову заставу) від 24 березня 2005 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v002p710-05/sp:wide>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasyu>
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093
7. Пояснювальна записка до проекту Кодексу України з процедур банкрутства - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518
8. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України :наук. доп. [Електронний ресурс] / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. — К.:НАДУ, 2013. — 120 с. — Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/doc/koment-inter_prezident/wystup_2013_04_25.pdf
9. План законодавчого забезпечення реформ в Україні, затверджений Постановою Верховної Ради України № № 509–VIII від 04.06.2015 року — Офіційний вісник України від 10.07.2015 — 2015 р., № 52, стор. 13
10. Frisby D. Fragments of Modernity / D. Frisby. — Cambridge, 1986. — Р. 9.
11. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про приватизацію майна» — [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62455
12. Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» 18.01.2018 № 2269-VIII — [Електронний ресурс] - Режим доступу: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 12, ст.68

*Роздорожна Яна Михайлівна
студентка, Вінницький технічний
коледж*

*Марченко Каріна Анатоліївна
студентка, Вінницький технічний
коледж*

*Науковий керівник: Брода Аліна
Юріївна, Вінницький технічний
коледж*

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ МАЙНА В УКРАЇНІ

Рушійною силою появи в Україні незалежної оцінки майна і розвитку професійної оціночної діяльності став початок приватизаційних процесів, законодавчі основи яких потребували оцінки майна (в т.ч. земельних ділянок).

Оцінка землі набула широкої потреби, оскільки з'явилася необхідність у реалізації заходів земельної реформи, здійсненні примусового відчуження майна за рішенням суду, податкової застави, з'ясування майнових суперечок

Тож, можна з упевненістю констатувати, що впровадження єдиного механізму законодавчого регулювання оцінки майна та професійної оціночної діяльності є одним із пріоритетних напрямів поліпшення ситуації на ринку землі.

Проте питання вдосконалення діяльності державних органів у сфері саме оціночної діяльності не знайшли висвітлення в науковій літературі, що зумовлює актуальність цієї проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій:

Проблему законодавчого регулювання оцінки майна в Україні досліджували, аналізували, оцінювали та описували багато науковців, такі як А. Гетьман, Л. Здоровко, О. Погрібний, М. Шульга, В. Янчук та інші.

Мета статті: Вивчення проблем законодавчого регулювання оцінки майна в Україні та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу досліджень: На сьогодні однією з найбільш актуальних проблем оціночної діяльності є проблема забезпечення якості оцінки. На даний момент механізм контролю за якістю оцінки включає окрім державних регуляторних механізмів ще й механізми саморегулювання. До державних регуляторних механізмів можна віднести нормотворчу і експертну діяльність, пов'язану з формуванням методичних

принципів оцінки, наданням офіційних роз'яснень про практику їх вживання, видачі і анулювання сертифікатів суб'єктів оцінної діяльності і кваліфікаційних свідоцтв, а також здійснення рецензування звітів про оцінку в процесі виконання своїх функцій чи на запити будь-яких осіб, які використовують оцінку для ухвалення майнових рішень.

В Україні, у цілому, законодавчо закріплені єдині вимоги до процедури проведення оцінки майна і майнових прав, незалежно від форми власності і її місця знаходження, встановлені механізми, що регулюють процедури оцінки і вимоги до професійної оцінної діяльності, спрямовані на захист прав осіб, які використовують результати оцінки, що у свою чергу гармонізує українське і міжнародне законодавство в цій сфері відносин.

Однак велика кількість правових актів, впровадження яких спрямоване на врегулювання різних аспектів земельних правовідносин, мають протиріччя. Це зумовлено тим, що нормативно – правові акти приймалися в різні періоди становлення ринкової економіки в Україні, застосовувалися різні підходи до інституційного тлумачення різних норм на різних етапах державотворення.

Удосконалювати діюче законодавство треба створюючи дієву та ефективну систему законодавства, спроможної забезпечити правопорядок у сфері земельних відносин. Значний обсяг роботи щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання оцінної діяльності на сьогодні не виконано, а в законодавчій діяльності парламенту домінує практика внесення окремих змін, які не завжди є системними і не забезпечують бажаного результату.

Формування цілісної системи нормативно-правового забезпечення, у т.ч. адміністративно-правового забезпечення оцінної діяльності, є одним із головних напрямів реалізації державної політики.

Проведене дослідження дозволило систематизувати суб'єктів державного та суспільного регулювання експертно-оцінної діяльності в Україні і визначити механізми державного регулювання вказаної діяльності. Для досягнення позитивного ефекту від державного регулювання слід вдосконалити правові засади оцінної діяльності. Реалізація зазначених заходів дозволить вдосконалити існуючу систему управління землеоцінною діяльністю.

Висновок: Для вдосконалення оцінної діяльності в Україні необхідно продовжувати роботу по вдосконаленню нормативно-правової бази оцінної діяльності у напрямі спеціалізації в окремих сферах діяльності з врахуванням специфіки оцінки. Створення такої бази надасть можливість повною мірою враховувати особливості, властиві певному типові майна, оскільки часто це є вирішальним чинником, який впливає на його вартість; удосконалювати практичну реалізацію законодавчих положень,

залучати оцінювачів-практиків, які є фахівцями за оцінкою об'єктів власності певних сфер господарювання, до розробки нормативно-правової бази оцінки майна цих господарських сфер. Практичний досвід експертів-оцінювачів надасть можливість зробити законодавство досконалішим і адаптованим до сучасних умов господарювання.

Література:

1. Закон України „ Про оцінку майна, майнових прав і професійної оцінної діяльності в Україні”//Ведомості Верховної Ради України. 2001. N 47. з наступними змінами та доповненнями.
2. Закон України „Про оцінку землі”// Офіційний вісник України від 23.01.2004 - 2004 р., № 1. з наступними змінами та доповненнями.
3. Світличний О. Щодо вдосконалення діяльності виконавчих органів у галузі земельних відносин / О.Світличний // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 6. – С. 153.

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

*Вакарєва Карина Олександрівна
студентка магістратури, ОП
«Інтелектуальна власність»,
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Огнев'юк Ганна
Зіновіївна, кандидат юридичних наук,
доцент, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, зростання кількості об'єктів права інтелектуальної власності, перехід до конкурентних ринкових відносин, активне використання у цивільному обороті результатів інтелектуальної діяльності - усе це призвело до численних порушень у сфері інтелектуальної власності та стало об'єктивною причиною у розумінні того, що дана сфера потребує ефективного та надійного механізму захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності.

Зважаючи на тенденцію до збільшення спорів цієї категорії, необхідність забезпечення в державі належного захисту прав інтелектуальної власності, сьогодні є беззаперечним фактом. На нашу думку, саме судовий захист виступає ефективною гарантією забезпечення прав та свобод громадян, підтвердженням чому є існування у багатьох країнах світу спеціалізованих судових органів, що розглядають справи про порушення прав інтелектуальної власності.

Як підтверджує досвід, саме в країнах, де виокремлені суди, палати чи підрозділи з розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, підвищується інвестиційна привабливість самої країни, відбувається уніфікація судової практики, що сприяє можливості передбачити, яким буде судове рішення по наступному спору у цій сфері.

Спеціалізовані органи, що здійснюють судовий розгляд справ інтелектуальної власності функціонують в Швейцарії, Німеччині, Японії,

Росії, Австрії, Франції, Мексиці, Португалії, Кореї, Тайланді, Великобританії та інших країнах, й, власне, досвід роботи таких установ є надзвичайно корисним для України, в контексті створення в нашій державі Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

У Франції справи щодо інтелектуальної власності розглядаються судом вищої інстанції, проте можуть бути розглянуті в спеціалізованих палатах у дев'яти окружних судах, що, на нашу думку, відповідає принципу територіальності. справи про незаконне присвоєння ноу-хау розглядаються комерційними судами [2, с. 168].

В Німеччині створений Федеральний патентний суд, який є найвищою федеральною судовою інстанцією, до підсудності якої входять справи, пов'язані з охороною промислової власності. Цей суд не займається питанням про порушення прав – до його компетенції входить дві основні функції: перша та основна функція стосується заслуховування апеляцій на рішення Німецького патентного відомства щодо заявок на видачу патентів та реєстрації торговельних марок; друга – заслуховувати позови про дійсність патентів. Даному суду притаманний колегіальний розгляд справ [1, с. 67-68].

Цікавою особливістю функціонування даного суду, вважаємо те, що він створений виключно для розгляду справ у сфері промислової власності, що обумовлює специфічні вимоги до суддів. Мова йде про те, що більшу половину суддівського складу становлять особи, які мають технічну освіту. Це, в свою чергу, дозволяє повно та всебічно розібратися в матеріалах справи без призначення додаткових експертиз.

У Великій Британії (а саме, Англії та Уельсі, оскільки на них припадають найбільше спорів у сфері інтелектуальної власності) існує два рівні судового розгляду – Високий суд, частиною якого є Патентний суд та Патентний суд графства. Основна різниця між ними полягає у розмірі суми позову – якщо сума не перевищує £50,000, то справа належить розгляду судом графства, тому процедура щодо розгляду справи останнім є значно дешевшою. На відміну від колегіального розгляду Патентним судом, Патентний суд графства розглядає справи у кількості одного судді, хоча у випадку необхідності дозволяється мати заступників судді [3].

Порівняно з Німеччиною та Великобританією, в Росії спори щодо порушення прав даної категорії розглядаються Судом з інтелектуальних прав незалежно від сфери – винаходи, корисні моделі, засоби індивідуалізації, об'єкти авторського права та суміжних прав (щодо спорів у сфері авторського права та суміжних прав, то Суд здійснює перегляд таких справ в касаційному порядку).

Встановлені особливі вимоги для суддів, можливість звернення із запитом до громадян, установ та організацій, що робить Суд з інтелектуальних прав активним учасником судового процесу. На відміну

від Німеччини, кількість «технічних» суддів є незначною, тому в арбітражному процесі передбачена можливість притягнення спеціаліста чи технічного експерта [5, с. 66].

В Японії створено Вищий суд з Інтелектуальної власності, який спеціалізується виключно на інтелектуальній власності, а в шести окружних (райони Токіо і Осака) і в одному суді другої інстанції (Осака) в Японії існують особливі колегії, які займаються інтелектуальними правами. Вищий Суд здійснює прийняття рішення щодо касації і нагляду, діє як суд першої інстанції за позовами проти Японського патентного агентства і в випадках, якщо сума позову (незалежно від його предмета) перевищує 1,4 мільйона йен. Вищий суд розглядає справи про захист як промислової власності, так і авторських і суміжних прав [4].

Для України досвід іноземних держав є надзвичайно корисним, особливо в розрізі становлення окремого судового органу з питань інтелектуальної власності, що формально створений, проте ще не функціонує. Сьогодні науковці та практики виділяють низку проблем, пов'язаних із особливостями правового статусу даної судової установи – територіальність, кількість суддів, затрати на проведення судових експертиз у зв'язку з браком осіб з технічною освітою в числі кандидатів на зайняття вакантної посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Поки даний суд ще не почав свою роботу, важко стверджувати, якою буде його подальша діяльність. У будь-якому разі, орієнтація на економічно розвинені держави та досвід іноземних країн щодо функціонування подібних установ є запорукою створення надійного механізму захисту прав громадян та зростання науково-технічного та інноваційного потенціалу держави.

Література:

1. Андрощук Г.А. Защита интеллектуальной собственности в Германии: экономико-правовой аспект / Г.А. Андрощук // Наука та інновації. – 2010. - № 3 (6). – с. 66-83.
2. Блажівська О. Аналіз судових систем інтелектуальної власності Франції, США, Німеччини та України, перспективи створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні // Право України : юридичний журнал : науково-практичне фахове видання / Нац. акад. правових наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого ; Конституційний Суд України ; голов. ред.: Святоцький О.Д. [та ін.]. – Київ, 2016. – № 11. – с. 167-174.
3. Данилюк А. І. Цивільно-правовий захист суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом: дис. канд. юр. наук : 12.00.03 / Даниляк Андрій Ігорович – Київ, 2016. – 231 с.

4. Казарян А. В. Специализированные суды по интеллектуальным правам [Электронный ресурс] / А. В. Казарян – Режим доступа до ресурсу: <http://ipcmagazine.ru/legal-issues/specialized-courts-for-intellectual-property-rights>.
5. Хрисанов В.А., Михайликов В.Л., Тищенко И.В., Свиридов С.В. Особенности защиты интеллектуальных прав на современном этапе развития общества / В.А. Хрисанов, В.Л. Михайликов, И.В. Тищенко, С.В. Свиридов // Пробелы в российском законодательстве. – 2014. - № 3. – с. 63-67.

*Гула Яна Олегівна
магістр, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ БІОСИМІЛЯРІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Щороку обсяги виробництва продукції біотехнологічного сектору збільшуються. Про це свідчать результати дослідницької компанії Grand View Research, які зазначають, що в найближчі сім років світової біотехнології прогнозується зростання даної сфери майже в 2 рази (з \$ 400 млрд у 2018 році до \$ 727,1 млрд до 2025 року) [2].

Але, з появою нових біотехнологічних препаратів з'явилася і низка проблем. Ключовою серед них є висока вартість таких лікарських засобів, що зумовлено складністю їх розробки та виробництва. Зважаючи на це, а також на значну тривалість лікування, загальна його вартість стає «непідйомною» не лише для хворого, але й для держави.

Стандартний шлях вирішення проблеми підвищення доступності сучасних лікарських засобів для широких верств населення передбачає заміну оригінальних препаратів на їх більш дешеві відтворені копії - генерики. За умови доведеної взаємозамінності більш дешевий генеричний синтетичний лікарський засіб є ідентичним оригінальному препарату, має таку саму ефективність та безпеку, що дає змогу широко використовувати генерики та здійснювати заміну оригінальних препаратів.

Однак такий підхід не є прийнятним для біотехнологічних ліків. Відносно таких високотехнологічних (біотехнологічних) препаратів розширити доступ пацієнтів до лікування можуть так звані біосиміляри, або біоаналоги.

Термін «біосиміляр» походить від англ. biological drug - біологічний препарат і similar - схожий. Вперше термін «біосиміляри» з'явився 2003

року в директиві Європейського союзу, де підкреслювалася важливість відмінностей біосимілярів від генериків.

В нашому законодавстві термін біосиміляр закріплений Наказом Міністерством охорони здоров'я «Про затвердження Порядку проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію), а також експертизи матеріалів про внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстраційного посвідчення». Так, біосиміляр відповідно до даного нормативно-правового акту це - біологічний лікарський засіб, подібний щодо якості, ефективності та безпеки до зареєстрованого референтного біологічного засобу, період патентного захисту якого закінчився. Подібність якості, ефективності і безпеки такого лікарського засобу до референтного біологічного засобу повинна бути доведена відповідними порівняльними дослідженнями з якості, порівняльними доклінічними та клінічними дослідженнями [1].

Питання перспективи розробки і клінічного використання біосимілярів розглядається багатьма науковцями. Так, за даними Борисова Д. А. у США зареєстровано 2 біосиміляра соматропіну, у ЄС - 14 (соматропін, філграстим, епоетин альфа, епоетин зета та ін.), в Японії - 2 (соматропін, епоетин альфа). В Індії зареєстровано найбільшу кількість біосимілярів (більше 40 торговельних найменувань, зокрема філграстим, епоетин альфа, інтерферон альфа, інсулін гларгін та ін.). На фармацевтичному ринку Росії присутні близько 20 біосимілярів вітчизняного виробництва (соматропін, інтерферон альфа, інтерферон бета, інсуліни та ін.). Є дані про реєстрацію біосимілярів як вітчизняного, так і імпортного виробництва в Україні. Так, компанія «Фармак» має досвід виробництва біосимілярів спільно зі світовими біотехнологічними компаніями [4].

Головною особливістю біосимілярів, є те, що внаслідок складності структури біологічних продуктів, майже ніколи не вдається точно відтворити оригінальний препарат. Результатом досліджень стає часто схожий, але не тотожний препарат референтному, основними відмінностями біосимілярів і референтних препаратів є наступні:

- різні штами живих клітин;
- різні поживні середовища;
- різні технологічні цикли виробництва;
- різні способи очищення «діючої» молекули [3].

На підставі вищезазначеного впливає, що при створенні біосиміляра існує можливість одержання нового винаходу. Проте, такий новостворений об'єкт може не відповідати умовам патентоспроможності (новизна, винахідницький рівень, промислова придатність). Тож патентоспроможним об'єктом може бути:

- нове показання до застосування відомих БЛЗ;
- новий вид лікарської форми біосіміляра;
- підвищення виходу цільового продукту і одержання його за спрощеною технологією;
- або новий процес очищення препарату.

У цьому плані становлять інтерес біосіміляри оригінального біотехнологічного препарату - Епрекс (Janssen- Cilag) на основі епоетину альфа. European Medicines Agency схвалило 3 біосіміляра на основі епоетину альфа - Binocrit (Sandoz), Abseamed (Medice), Epoetin alfa Hexal (Hexal). Компанія Sandoz отримала 7 патентів-аналогів на розробку «Хроматографічне очищення рекомбінантного людського еритропоетину». Винахід компанії Sandoz визнано патентоздатним, оскільки в ньому досягнутий несподіваний результат: оптимізація процесу очищення препарату, висока чистота активного фармацевтичного інгредієнта (АФІ), що дає змогу запропонувати більшу безпеку лікарського засобу.

Для біосіміляра у разі патентування необхідно представляти переконливу доказову базу (порівняльні доклінічні дослідження *in vitro* та *in vivo*, порівняльні токсикологічні, у тому числі імуногенності, та клінічні дослідження з оригінальним препаратом, фармакокінетичні дослідження з оригінальним препаратом), яка підтверджує його ефективність для лікування і профілактики певного захворювання. У разі необхідності наводять відомості про вплив засобу на етіопатогенез захворювання [5].

Таким чином, патенти на винаходи в галузі створення біосімілярів мають свої особливості. Під час їх патентування необхідна наявність належних достовірних даних, що засновані на доказовій базі та підтверджують відтворення цього винаходу. Завданнями винаходів у разі патентування біосімілярів є: спрощення способу одержання БЛЗ, скорочення часу реалізації способу, підвищення ступеня очищення БЛЗ, поліпшення споживчих властивостей, зниження вартості препарату.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію), а також експертизи матеріалів про внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстраційного посвідчення : Наказ Міністерства Охорони здоров'я. – 2005. – No 426. – Ст. 3
2. Nutrigenomics Market Size, Share & Trends Analysis Report By Application (Obesity, Cardiovascular Diseases, Cancer Research), By Region (North America, Latin America, Europe, MEA, APAC), And Segment Forecasts, 2019 - 2025 [Електронний ресурс] // Grant view research – Режим

доступу до ресурсу: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/nutrigenomics-market>.

3. Бездетко Н.В. Биосимиляры аналогов инсулина: что необходимо знать клиницисту // Укр. медичний часопис. — 2016. — Т. 1, No 111. — С. 35-41. (Bezdetko N.V. Biosimilars of insulin analogues: what it is necessary to know for the clinician // Ukr. medichniy chasopis. — 2016. — Vol. 1, No 111. — P. 35-41).

4. Борисов Д. А., Проценко М. В., Печенкин А. В. Перспективы развития рынка биотехнологических лекарственных средств в России // Фармакоэкономика. — 2011. — No 3. — С. 35–39.

5. Головач І. Ю. Питання безпеки біосимілярів аналогів інсулінів: факти та побоювання / І. Ю. Головач // Ендокринологія. - 2017. - Т. 22, № 2. - С. 139-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/enkrl_2017_22_2_9.

*Колоденська Анна Юріївна
студентка магістратури,
спеціалізація «Інтелектуальна
власність», юридичний факультет,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Майданик Любов
Романівна, кандидат юридичних
наук, асистент, Київський
національний університет імені
Тараса Шевченка*

ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У зв'язку з євроінтеграційними процесами в Україні, а також імплементацією Угоди про асоціацію, особливої уваги заслуговує інститут вільного використання об'єктів авторського права, зміни в регулюванні якого зараз на часі.

Як відомо, випадки вільного використання творів без згоди автора регулюються ст. 444 Цивільного кодексу України, де зазначено, що твір може бути вільно, без згоди автора та інших осіб, та безоплатно використаний будь-якою особою як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в

такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою, для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою, а також в інших випадках, передбачених законом. [1] Розширено зазначений перелік у статтях 21-25 Закону України «Про авторське право та суміжні права». [2]

У наукових колах та на практиці існує безліч підходів до розуміння сутності інституту вільного використання. Так, Ліпчик Д. розглядає вільне використання як можливість у певних випадках використовувати охоронювані твори вільно та безкоштовно (без дозволу та без виплати винагороди власнику авторського права) [3]. Панкеев І. розуміє вільне використання як таке використання, коли користувач не повинен заручатися згодою автора чи іншого правовласника та виплачувати винагороду [4]. На думку Зайця О. В., право вільного використання є правом особи вільно, без згоди автора чи інших володільців прав вільно та безоплатно використовувати твір [5].

Узагальнюючи думки науковців, можна констатувати, що випадки вільного використання творів – це чітко визначений законодавством перелік винятків, коли твір може бути використаний без згоди автора.

Інститут вільного використання, закріплений в українському законодавстві, знайомий європейському законодавству саме як «винятки та обмеження», тому в даному контексті розглядатимемо ці поняття як корелюючі.

Аналізуючи нормативно-правові акти Європейського Союзу в цій частині, необхідно звернути увагу на Директиву 2001/29/єс Європейського парламенту та Ради від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві». Метою цієї Директиви є, зокрема, сприяння розвитку навчання та культури через захист творів та інших об'єктів за наявності в той самий час винятків або обмежень в інтересах суспільства з виховною та навчальною метою.

Директивою передбачений вичерпний список винятків та обмежень щодо прав на відтворення та публічне сповіщення. Список враховує різні правові традиції держав-членів та водночас призначений гарантувати функціонування внутрішнього ринку. Цей перелік винятків щодо публічного сповіщення встановлений у статті 5 та передбачає наступні випадки:

а) щодо відтворень на папері або іншому аналогічному носії, у яких використовується фотографічна техніка будь-якого виду або інший процес з аналогічними наслідками, за винятком партитур, за умови що суб'єкти прав отримують справедливую компенсацію;

б) щодо відтворень на будь-якому носії, виконаних фізичною особою для приватного користування та для мети, що не є безпосередньо чи

опосередковано комерційною, за умови що суб'єкти прав отримують справедливу компенсацію, з урахуванням застосування чи незастосування до відповідного твору або об'єкта технологічних заходів, передбачених у статті 6;

с) щодо спеціальних дій із відтворення, здійснених бібліотеками, освітніми закладами або музеями, доступними для загалу, або архівами, які не мають наміру отримати безпосередню чи опосередковану економічну або комерційну вигоду;

д) коли йдеться про короткочасні записи творів, здійснені організаціями мовлення своїми засобами та для власних передач, може дозволятися збереження таких записів в офіційних архівах на підставі їхнього виключно документального характеру;

е) щодо відтворень передач, здійснених соціальними закладами без комерційної мети, такими як лікарні або місця позбавлення волі, за умови що суб'єкти прав отримують справедливу компенсацію.

У частині 3 зазначеної статті передбачено, що Держави-члени можуть передбачати винятки або обмеження щодо права, передбаченого в статтях 2 та 3 та чітко визначений перелік випадків, коли це можливо. Наприклад, у разі, коли використання має єдиною метою наочність для освітніх або науково-дослідних потреб, коли використання відбувається в інтересах осіб з обмеженими фізичними можливостями та не має комерційного характеру, коли використання здійснюється в інтересах громадської безпеки або гарантування правильного розвитку адміністративних, парламентських або судових процедур, коли використання здійснюється як карикатура, пародія або стилізація, коли використовується твір мистецтва у вигляді будинку або креслення чи плану будинку з метою реконструювання зазначеного будинку та інші визначені випадки [6].

Перелік таких винятків і обмежень, передбачений Директивою, є набагато ширшим та деталізованішим, аніж перелік випадків вільного використання, закріплений українським законодавцем. Станом на сьогодні Україна не є стороною Директив Європейського Союзу, але відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу Директиви є орієнтиром для вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав.

У рамках гармонізації українського законодавства з законодавством ЄС до Верховної Ради подано законопроект про зміни в захисті авторського права і суміжних прав (далі – законопроект № 7539). Зазначений законопроект містить зміни, які доповнюють перелік випадків вільного використання, передбачаючи, крім іншого, вільне використання творів для осіб з обмеженими можливостями сприймати друковану

інформацію, вільні дії з базами даних, тимчасове відтворення об'єктів авторського права і суміжних прав, використання творів у зв'язку з демонстрацією або ремонтом обладнання, перевірка функціонування якого неможлива без використання творів, використання твору у вигляді макету, креслення чи плану будинку з метою реконструкції цього будинку [7].

Наразі законопроект № 7539 повернуто на доопрацювання. Імовірно, певні його положення потребують вдосконалення, однак, на нашу думку, внесення таких змін до чинного законодавства є прогресивним кроком до гармонізації українського законодавства з законодавством Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року №3792-12. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. Липчик Д. Авторское право и смежные права, М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. - 794 с. Научное издание. Перевод с французского. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/96373/>
4. Панкеев И. О. Свободное использование произведений в журналистской деятельности. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://mediascope.ru/node/1015>
5. Заєць О. В. До проблеми вільного використання об'єктів авторського права. Електронний ресурс. Режим доступу: http://visnyk.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=visnik&pub_id=179387&year=2006&pub_article=200404
6. Директива 2001/29/єс Європейського парламенту та Ради від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві». Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_005-01
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав. Електронний ресурс. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63399

*Ющук Ангеліна Олегівна
магістр, спеціалізація
«Інтелектуальна власність»,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Майданик Любов
Романівна, кандидат юридичних
наук, асистент, Київський
національний університет імені
Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОГРАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ НА ТЕЛЕТРАНСЛЯЦІЮ СПОРТИВНИХ ПОДІЙ

В сучасних умовах об'єкти суміжних прав організації мовлення, якими є передачі (програми), пов'язані із спортивними подіями, в Україні опинилися в своєрідному правовому вакуумі. Нажаль, навіть серед законодавців існують певні проблеми під час використання та розуміння відповідної юридичної термінології, пов'язаної із телетрансляціями спортивних подій.

Слід визнати, що ця проблема стосується не лише нашої держави. Багато зарубіжних країн опинилися у схожій ситуації. Світовому праву бракує визначення організацій, які здійснюють телетрансляції, як суб'єктів суміжних прав, а самих передач (програм), зокрема тих, що стосуються спортивних подій, в якості визнаних об'єктів права інтелектуальної власності. Однак варто зауважити, що у світі (перш за все – у Європі) вже здійснюються спроби вироблення таких визначень.

Права на трансляцію спортивних заходів в засобах масової інформації є найбільш поширеним видом інтелектуальної власності в спорті, оскільки вони дозволяють охопити ширшу аудиторію спортивних заходів [6]. Продаж прав на трансляцію спортивних заходів в даний час є найбільшим джерелом доходів для більшості спортивних організацій, кошти від яких спрямовуються на фінансування великих спортивних заходів, реставрацію спортивних стадіонів та внесення вкладу в розвиток спорту [5].

Питання природи прав на трансляцію спортивних заходів є досі спірним в тій частині, яка стосується того, чи підлягають вони захисту саме авторським правом. Таким чином, для початку необхідно визначити те, наскільки «авторськими» є спортивні заходи.

Відповідно до положень українського законодавства про авторське право трансляції спортивних заходів, є досить спірним, оскільки не можна говорити про те, що такі трансляції повністю відповідають критерію оригінальності і дійсно можуть мати авторство, оскільки в їх основі по суті лежать спортивні ігри, які не можуть розглядатися в якості оригінальних авторських творів. Крім того, спортивні заходи не можуть бути повністю зрежисовані і проводитися в відповідності із суворим сценарієм, оскільки завжди присутні елементи несподіванки і імпровізації.

Проте, елемент творчості та оригінальності завжди лежить в основі такого роду заходів, оскільки, по-перше, має місце авторський вибір організаторів заходу послідовності його елементів, і, по-друге, найголовніше, коли проводиться зйомка спортивного заходу для його трансляції, ракурси, побудова кадрів, різні художні прийоми, такі як поділ екрану, вибираються і реалізуються відповідно до унікальних авторських рішень і прийомів, які, безумовно, полегать захисту відповідно до положень законодавства про авторське право [8, с. 48-49].

Ключовим моментом в даному випадку є той факт, що під захист відповідно до законодавств про авторське право підлягають саме права на трансляцію спортивного заходу, а не сам спортивний захід [7, с. 108].

Права на трансляцію можуть передаватися як у вигляді одного комплекту прав, що поширюються на певну територію, так і можуть бути розділені в залежності від виду таких прав і виду засобів масової інформації, як наприклад, права на телевізійний показ спортивного заходу і права на показ в мережі Інтернет [4].

Окремою проблемою є неврегульованість правом поняття організації мовлення та її програм. Охорона передач (програм) організацій мовлення, як частини суміжних прав, регулюється Міжнародною конвенцією про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, яку було підписано 1961 році на Дипломатичній конференції у Римі (Римська конвенція). Стаття 13 передбачає, що організації мовлення користуються правом дозволяти або забороняти:

- а) ретрансляцію своїх телерадіопередач;
- б) запис своїх телерадіопередач;
- в) відтворення записів своїх телерадіопередач, виготовлених без їхньої згоди; записів своїх телерадіопередач, виготовлених відповідно до положень Статті 15, якщо відтворення було здійснено з іншими цілями ніж ті, які зазначені в цих положеннях;
- г) публічне сповіщення своїх телепередач, якщо воно здійснюється в місцях, доступних для публіки за вхідну плату; умови здійснення телерадіомовлення регулюються національним законодавством держави, в якій запитується охорона цього права [1].

Згодом, положення цієї конвенції увійшли до національного законодавства країн, що її підписали або приєдналися до неї, зокрема, до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2].

Слід зауважити, що до теперішнього часу у праві інтелектуальної власності не має визначення поняття «телерадіопередача» чи «передача (програма) організації мовлення». Таке поняття існує в Законі України «Про телебачення і радіомовлення», але воно не повністю відображає природу телерадіопередачі, як об'єкта інтелектуальної власності: «передача (телерадіопередача) - змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт; програма (телерадіопрограма) – поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення». Більш того, умова наявності авторського знаку в ознаках телерадіопередачі здається нам явним протиріччям положенням Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Важко не погодитись з тим, що охороняти права організацій мовлення, не маючи чітко визначеного законодавством терміну «передача (програма) організації мовлення» вкрай важко, а, іноді і не можливо.

В науковій літературі були спроби визначити елементи змісту та форми передач організацій мовлення. Зокрема, зазначається, що за видами вони розподіляються на аудіовізуальні твори, відеограми, фонограми та передачі, що транслюються у прямій трансляції, тобто без попереднього запису та монтажу [3, с 79]. Але такі підходи не знайшли законодавчого врегулювання і є виключно засобами полегшення роботи фахівців.

Отже, на наш погляд законодавство, а саме Закон України «Про авторське право і суміжні права», необхідно доповнити дефініцією «передача (програма) організації мовлення» із врахуванням вимог до об'єкта інтелектуальної власності загалом і об'єкта суміжних прав зокрема. Завдяки таким змінам захист прав на трансляції спортивних подій буде здійснюватись ефективніше.

Література:

1. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_763
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 13. – Ст.64

3. Гніздовська Г. М. Цивільно-правове регулювання відносин, які виникають при реалізації права на висвітлення спортивних заходів у сфері професійного футболу в Україні / Г. М. Гніздовська // Вісник Академії адвокатури України. - 2013. - Число 1. - С. 76-82.
4. Broadcasting rights in sports. URL: <http://innovationandip.wordpress.com/2011/11/13/broadcasting-rights-in-sports>.
5. Brunetti Amyo. A Free Press is Bad News for Corruption / A. Brunetti, B. Weder // Journal of Public Economics. – 1987. – №87.
6. Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte // BGBl. I S. 1273. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html>.
7. Parrish R., Miettinen S. (2008) The Sporting Exception in European Union Law. The Hague: TMC Asser Press.
8. Strömberg D. The Politics of Public Spending»: Ph. D. Dissertation. – Princeton University. – 1999.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Бабак Аліна Миколаївна, Скорик Марина Олегівна ІНВЕСТИЦІНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....3

Вязмікіна Ірина Анатоліївна ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ФІГУРИ КАПІТАЛІСТА В ЕПОХУ ФІНАНСІАЛІЗАЦІЇ.....6

Грінченко Раїса Володимирівна ОЦІЮВАННЯ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ.....9

Караван Наталія Анатоліївна, Шумило Катерина Петрівна ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ НОРМ В УМОВАХ ПЕРЕРВНОГО ТА БЕЗПЕРЕРВНОГО ХІМІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА....10

Матковська Діана Анатоліївна ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....13

Молдован Надія Валентинівна ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....16

Мошляк Ігор Олександрович ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК СТИМУЛ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ.....18

Нікуліца Дар'я Русланівна СВІТОВИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....20

Менеджмент

Ляшенко Ружена Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СИСТЕМНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРОБІЗНЕСУ.....25

Маркетинг

<i>Kharchuk Viktoriya Yurijivna, Domashchuk Yaryna Volodymyrivna</i> HEALTHY FAST FOOD: MARKET OBSERVATION.....	29
--	----

<i>Брадулов Павло Олександрович, Ординський Володимир Ігорович</i> РЕКЛАМНІ МОЖЛИВОСТІ МЕСЕНДЖЕРІВ У ЦІЛЯХ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ	34
--	----

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

<i>Ярошук Інна Валентинівна</i> ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В МІСТАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	40
---	----

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

<i>Венгуренко Тетяна Григоріївна, Панчук Карина Петрівна</i> ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ.....	43
---	----

<i>Кифорак Роксолана Володимирівна</i> ЗАКОНОДАВЧІ ВИКЛИКИ 2019 У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	44
---	----

<i>Коваль І. А.</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	47
---	----

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

<i>Калашнікова Тетяна Вікторівна, Нікітченко Ірина Віталіївна</i> ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА.....	50
---	----

<i>Малигіна Ірина Вікторівна</i> РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ.....	52
--	----

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

Колтунович Олександр Сергійович ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ
ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....55

Панова Ірина Олексіївна ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЯК ЧИННИК
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....56

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія
політичних і правових вчень**

Maxurov Aleksey Anatolyevich COORDINATING NORMS IN THE
CONSTITUTION OF THE LITHUANIAN REPUBLIC.....59

Савченко Катерина Юнірівна ВИЗНАННЯ ПРАВОВОГО
ПРЕЦЕДЕНТУ ДЖЕРЕЛОМ ПРАВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ.....60

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Горчанюк Олена Сергіївна ІНСТИТУЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ
РІВНОСТІ. СВІТОВИЙ ДОСВІД.....62

Кустова Світлана Миколаївна НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ.....63

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Волков Микита Сергійович ФІКТИВНІСТЬ ТА УДАВАНІСТЬ
ПРАВОЧИНІВ: ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ.....67

Кратко Тетяна Анатоліївна ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	71
Лопушанська Юлія Юріївна ПРАВОВА РОЛЬ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ПРАЦІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	74
Лутчин Уляна Андріївна КОРПОРАТИВНИЙ ДОГОВІР: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ.....	76
Марчук Богдана Василівна ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ТРАДИЦІЙНОЇ ДОКТРИНИ «ПІДНЯТТЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВУАЛІ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ.....	79
Остроушко Наталія Миколаївна, Порва Олександр Олегович ДЕЯКІ ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ОСІБ, ЩО ЗАХИЩАЛИ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, СУВЕРЕНІТЕТ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ УКРАЇНИ, НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ.....	84
Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура	
Іванов Антон Віталійович, Гаврилюк Р. А. ПРО ПЕРІОДИЗАЦІЮ СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ.....	89
Біленко Дмитро Сергійович ТЕХНІЧНА ПІДРОБКА ПІДПISУ НА ДОКУМЕНТАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ.....	94
Борзаниця Оксана Миколаївна ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ.....	97
Ганич Катерина Вікторівна НАЦІОНАЛЬНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	101
Горшкова Ганна Олександрівна ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ, СУДУ.....	103

Гуменюк Ірина Олегівна КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ВНУТРІШНЬОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	108
Зайченко Іван Михайлович ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ГРУПИ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ МІЖМІСЬКУ ІНКАСАЦІЮ.....	111
Колотуха Катерина Анатоліївна ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ.....	116
Міклуха Олександра Олександрівна ЩОДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗНАЧЕННЯ ГІПНОЗУ.....	119
Нехоца Діана Василівна ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО ФІКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....	121
Порхун Олександр Володимирович ВИДИ ЗЛОЧИНІВ ХАРАКТЕРНІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	124
Риженкова Анна Олексіївна ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ОКРЕМЕ ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	127
Семенюк Яна Олегівна, Полуніна Лілія Валентинівна ДЕЯКІ ПИТАННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ДОКУМЕНТІВ.....	131
Смолянїнова Олена Ярославівна СЛІДЧІ ВЕРСІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ.....	133
Старушкевич Анатолій Володимирович МЕТОД РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ «ВСТАНОВЛЕННЯ І ВИКРИТТЯ ЗЛОЧИНЦЯ ЗА СЛІДАМИ І ІНШИМИ ОБСТАВИНАМИ (ПОБІЧНИМИ ДОКАЗАМИ)» АЛЬБЕРТА ВЕЙНГАРТА.....	135
Черв'як Євгенія Анатоліївна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ.....	139

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Зорина Елена Александровна ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ
ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ К АДМИНИСТРАТИВНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ
БЕЛАРУСЬ.....143

Кравцова Єлизавета Андріївна ОЗНАКИ ТА ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ
ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНТСТВА ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ
ОСІБ.....147

Литвин Іван Іванович ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ
ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....149

Федосєєв Денис Андрійович МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК
УЧАСНИК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....153

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове
право. Банківське право**

Гордеюк Алла Олександрівна, Крачун Катерина Юріївна ДОГОВІР
КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ ЯК ПРОВІДНА ФОРМА
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....156

Побіянська Неллі Борисівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО
РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....159

Роздорожна Яна Михайлівна, Марченко Каріна Анатоліївна
ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ МАЙНА В
УКРАЇНІ.....164

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

Вакарєва Карина Олександрівна ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО
ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
СУДОВИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ВИЩОГО СУДУ З
ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....167

Гула Яна Олегівна ОСОБЛИВОСТІ БІОСИМІЛЯРІВ ЯК ОБ’ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	170
Колоденська Анна Юріївна ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБ’ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	173
Ющук Ангеліна Олегівна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОГРАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ НА ТЕЛЕТРАНСЛЯЦІЮ СПОРТИВНИХ ПОДІЙ.....	177

Підписано до друку 28.03.2019р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 90 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net